



รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการการศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของวัชพืช
ในจังหวัดเชียงใหม่ ประเทศไทย

**Ethnobotanical study of common weed flora
in Chiang Mai province, Thailand**

โดย

กมลเนตร ศรีธิ

สาขาวิชาอารักขาพืช คณะผลิตกรรมการเกษตร
มหาวิทยาลัยแม่โจ้

มิถุนายน 2560

สัญญาเลขที่ TRG5780249

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการการศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของวัชพืช
ในจังหวัดเชียงใหม่ ประเทศไทย
Ethnobotanical study of common weed flora
in Chiang Mai province, Thailand

กมลเนตร ศรีธิ
สาขาวิชาอารักขาพืช คณะผลิตกรรมการเกษตร
มหาวิทยาลัยแม่โจ้

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และ
มหาวิทยาลัยแม่โจ้

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว.และมหาวิทยาลัยแม่โจ้ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

สารบัญ

บทคัดย่อ.....	1
Abstract.....	2
Output จากโครงการวิจัยที่ได้รับทุนจาก สกว.....	3
โครงการโดยสรุป (Executive Summary).....	4
วัตถุประสงค์.....	11
วิธีการศึกษา.....	11
ผลการศึกษา.....	19
สรุปและวิจารณ์ผลการศึกษา.....	79
ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยในอนาคต.....	85
เอกสารอ้างอิง.....	86
ภาคผนวก ก.....	96
ภาคผนวก ข.....	115
ภาคผนวก ค.....	124
ภาคผนวก ง.....	126
ภาคผนวก จ.....	127
ภาคผนวก ฉ.....	135

บทคัดย่อ

รหัสโครงการ : TRG5780249

ชื่อโครงการ : การศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของวัชพืชในจังหวัดเชียงใหม่ ประเทศไทย

ชื่อนักวิจัย : กมลเนตร ศรีธิ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

อีเมลล์ : kamonnate.srithi@gmail.com

ระยะเวลาโครงการ : 1 กรกฎาคม 2557 ถึง 30 มิถุนายน 2560

แม้วัชพืชจะส่งผลเสียต่อผลผลิตของพืชปลูก อย่างไรก็ตามยังมีวัชพืชอีกเป็นจำนวนมากที่มีคุณประโยชน์ที่สำคัญในด้านอื่น ๆ ดังนั้นจึงเป็นที่น่ากังวลว่าการทำการเกษตรแบบเข้มข้นและการกำจัดวัชพืชให้หมดสิ้นไปโดยไม่คำนึงถึงสรรพประโยชน์ในด้านต่าง ๆ จะมีผลทำให้ความหลากหลายของวัชพืชที่มีประโยชน์ในระบบนิเวศเกษตรรวมถึงองค์ความรู้พื้นบ้านที่เกี่ยวข้องกับวัชพืชเหล่านั้นค่อย ๆ สูญหายไปด้วย โครงการวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาองค์ความรู้พื้นบ้านเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากวัชพืช โดยมีพื้นที่ศึกษาได้แก่ แปลงปลูกชาซึ่งตั้งอยู่ในสี่หมู่บ้านในอำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดเชียงใหม่ ทำการสำรวจชนิดของวัชพืชด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบ Belt-transect ขนาดพื้นที่ 25 ตร. ม. (0.50 ม. x 50 ม.) ในแปลงปลูกชาจำนวน 5-10 แปลงในแต่ละหมู่บ้าน ทำการเก็บข้อมูลการใช้ประโยชน์จากวัชพืชโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ดัชนีทางพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน ได้แก่ Cultural Importance Index (CI) Informant Consensus Factor (ICF) Relative Frequency of Citation (RFC) และ Fidelity Level (FL) ผลการสำรวจแปลงปลูกชาทั้งสิ้น 26 แปลงพบวัชพืชจำนวน 317 ชนิด จาก 85 วงศ์ เป็นวัชพืชที่มีรายงานการใช้ประโยชน์ในแก้มวดหมุ่ม จำนวน 213 ชนิด รายงานการใช้ประโยชน์จากวัชพืชส่วนมากถูกจัดอยู่ในหมวดหมุ่มอาหารและสมุนไพร ซึ่งข้อมูลนี้บ่งชี้ถึงความสำคัญของวัชพืชต่อการดำรงชีวิตของคนท้องถิ่นในชนบท ตัวอย่างวัชพืชที่มีค่าดัชนีต่าง ๆ สูง ได้แก่ ผักกาดข้าง ดาวกระจายได้หวัน สาบเสือ สาบหมา ผักชีดอย สันโสก และ ไมยราบ เป็นต้น การใช้ประโยชน์ของวัชพืชบางชนิดมีความคล้ายคลึงกันระหว่างหมู่บ้านหรือในงานศึกษาอื่น ๆ บ่งชี้ถึงค่านิยมหรือประสิทธิภาพของวัชพืชเหล่านั้นในการใช้ประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง นอกจากนี้ พบว่าวัชพืชที่ใช้ประโยชน์ได้บางชนิดนั้นจัดเป็นชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่รุกราน แสดงให้เห็นว่าวัชพืชเหล่านี้เป็นทรัพยากรที่มีอยู่อย่างแพร่หลายในท้องถิ่นและอาจใช้เป็นแหล่งทรัพยากรทางเลือกสำหรับการใช้ประโยชน์ต่าง ๆ ได้ในอนาคต เนื่องจากการปรากฏของวัชพืชที่รุกรานในแปลงปลูกพืชอาจส่งผลกระทบต่อถิ่นที่อยู่ของพืชพรรณท้องถิ่น ดังนั้นการนำข้อมูลการใช้ประโยชน์จากวัชพืชไปบูรณาการเข้ากับกลยุทธ์ในการจัดการวัชพืชอาจเป็นวิธีการที่จะช่วยลดประชากรวัชพืชในระบบนิเวศเกษตรแต่ยังคงไว้ซึ่งการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพและองค์ความรู้พื้นบ้านที่เกี่ยวข้องกับวัชพืชในระยะยาว

คำหลัก : ชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่รุกราน, พืชสมุนไพร, วัชพืชที่มีประโยชน์, วัชพืชในไร่ชา, องค์ความรู้พื้นบ้าน

Abstract

Project Code : TRG5780249

Project Title : Ethnobotanical study of common weed flora in Chiang Mai province, Thailand

Investigator : Kamonnate Srithi, Maejo University

E-mail Address : kamonnate.srithi@gmail.com

Project Period : 1 July 2014 – 30 June 2017

Despite the negative impacts on crop production, lots of weeds also have other important values. Based on concerns that useful weed diversity in agroecosystems as well as associated traditional knowledge may be declining due to agricultural intensification and indiscriminate eradication of weeds, this research project aimed to study traditional knowledge of uses of weeds in four villages located in different districts of Chiang Mai province. In each village, five to ten tea plantations were selected as study site for weed sampling using belt-transects of 25 m² (0.50 m. x 50 m.). Use data of weeds were collected through interviews with the key informants and analyzed by the use of ethnobotanical indices, i.e., Cultural Importance Index (CI) Informant Consensus Factor (ICF) Relative Frequency of Citation (RFC) and Fidelity Level (FL). In total, 317 weed species from 85 families were recorded in 26 belt-transects, of which 213 were useful for nine use-categories. The useful weeds were mostly reported as food and medicine, demonstrating the positive contributions of weeds to the rural livelihood. Examples of weeds with high value for ethnobotanical indices included *Crassocephalum crepidioides*, *Bidens pilosa*, *Chromolaena odorata*, *Ageratina adenophora*, *Dichrocephala integrifolia*, *Clausena excavata*, and *Mimosa pudica*, etc. Uses of some weeds were shared between villages or with other studies, indicating the efficacy or the preference to these species for particular use. In addition, the findings showed that many of useful weeds are invasive species, suggesting that they are prevalent and inexpensive resources for rural people and could represent alternative resources in the future. Because the occurrence of invasive weeds may affect the natural habitats of the native flora, integrating the exploitation of weeds into weed management strategies may reduce the weed population while sustaining agrobiodiversity and conserving associated traditional knowledge in the long run.

Keywords: Invasive species, Medicinal plant, Useful weed, Weeds of tea plantation, Traditional knowledge.

Output จากโครงการวิจัยที่ได้รับทุนจาก สกว.

1. ผลงานตีพิมพ์ในวารสารวิชาการนานาชาติ (ระบุชื่อผู้แต่ง ชื่อเรื่อง ชื่อวารสาร ปี เล่มที่ เลขที่ และหน้า) หรือผลงานตามที่คาดไว้ในสัญญาโครงการ

Srithi, K., Balslev, H., Tanming, W. and Trisonthi, C. 2017. Weed diversity and uses: A case study from tea plantations in northern Thailand. *Economic Botany*: Doi:10.1007/s12231-017-9378-y (Article in press: accepted 5 April 2017)

[วารสาร *Economic Botany* มีค่า Impact Factor 1.109 และอยู่ในฐานข้อมูล ISI Web of Science (SCI)]

2. การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์
 - เชิงพาณิชย์ (มีการนำไปผลิต/ขาย/ก่อให้เกิดรายได้ หรือมีการนำไปประยุกต์ใช้โดยภาคธุรกิจ/บุคคลทั่วไป)
ไม่มี
 - เชิงนโยบาย (มีการกำหนดนโยบายอิงงานวิจัย/เกิดมาตรการใหม่/เปลี่ยนแปลงระเบียบข้อบังคับหรือวิธีทำงาน)
ไม่มี
 - เชิงสาธารณะ (มีเครือข่ายความร่วมมือ/สร้างกระแสความสนใจในวงกว้าง)
ไม่มี
 - เชิงวิชาการ (มีการพัฒนาการเรียนการสอน/สร้างนักวิจัยใหม่)
มีการนำสาระสำคัญของผลงานตีพิมพ์ในวารสารวิชาการนานาชาติข้างต้นมาพัฒนาการเรียนการสอนในรายวิชา นิเวศวิทยาของวัชพืช (weed ecology) ซึ่งเป็นรายวิชาสำหรับนักศึกษาวิชาเอกวัชพืชวิทยา ชั้นปีที่ 3 สาขาวิชาอารักขาพืช คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้

3. อื่นๆ (เช่น ผลงานตีพิมพ์ในวารสารวิชาการในประเทศ การเสนอผลงานในที่ประชุมวิชาการ หนังสือ การจดสิทธิบัตร)

- การเสนอผลงานในที่ประชุมวิชาการ

Srithi, K. and Tanming, W. 2016. Ethnobotany of Weeds in the Highlands of Chiang Mai Province, Thailand. TRF-OHEC Annual Congress 2016. 6-8 January 2016. The Regent Cha Am Beach Resort, Petchaburi, Thailand. (Poster)

โครงการโดยสรุป (Executive Summary)

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหา

วัชพืชเป็นพืชที่ขึ้นในที่ที่ไม่ต้องการให้ขึ้น ในทางการเกษตรวัชพืชคือ พืชที่ไม่เป็นที่ต้องการในแปลงปลูกพืชและเป็นปัญหาเนื่องจากวัชพืชแย่งแย่งปัจจัยการผลิตกับพืชปลูกและมีผลต่อคุณภาพและปริมาณผลผลิต แม้ว่าวัชพืชจะมีผลกระทบเชิงลบต่อพืชปลูก อย่างไรก็ตามมีวัชพืชเป็นจำนวนมากที่มีคุณประโยชน์ในด้านอื่น ๆ เช่น ใช้เป็นอาหาร เส้นใย สีย้อม ยาสมุนไพร อาหารสัตว์ ปุ๋ยพืชสด รวมถึงมีบทบาททางด้านนิเวศวิทยา เช่น ช่วยปรับโครงสร้างของดิน ชะลอการสูญเสียดินจากดิน เป็นต้น แต่ด้วยเหตุที่วัชพืชเป็นปัญหาต่อผลผลิตทางการเกษตรจึงมักถูกมองเป็นพืชที่ไม่ต้องการ ไร้ประโยชน์ และไร้ค่า และมักจะถูกกำจัดให้หมดสิ้นไปจากระบบการเพาะปลูกโดยไม่คำนึงถึงสรรพประโยชน์ในด้านอื่น ๆ ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การเผา การใช้สารเคมีกำจัดวัชพืช เป็นต้น ดังนั้นจึงเป็นที่น่ากังวลว่าองค์ความรู้เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากวัชพืชเหล่านี้จะถูกปล่อยและค่อย ๆ สูญหายไปพร้อมกับการลดลงของความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศเกษตรที่เกิดขึ้นในระบบที่มีการทำการเกษตรแบบเข้มข้น (Intensive agriculture) เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงและป้องกันไม่ให้เกิดการสูญหายขององค์ความรู้พื้นบ้านเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากวัชพืช การจัดบันทึกองค์ความรู้เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากวัชพืชจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง

โครงการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและสำรวจองค์ความรู้ทางพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของวัชพืชในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ประเทศไทย เพื่อเป็นการอนุรักษ์องค์ความรู้พื้นบ้านเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากวัชพืชของชุมชนในพื้นที่ศึกษา และเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการนำวัชพืชไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในวงกว้างและวางแนวทางในการจัดการควบคุมต่อไปในอนาคต

2. วัตถุประสงค์

1. สำรวจการใช้ประโยชน์จากวัชพืชและจัดบันทึกความรู้ทางพฤกษศาสตร์พื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเป็นการอนุรักษ์องค์ความรู้พื้นบ้านของชุมชนในพื้นที่ศึกษาและเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับนักวิจัยหรือผู้กำหนดนโยบายในการวางแผนจัดการวัชพืช
2. สำรวจการปรากฏ (Occurrence) ของวัชพืชชนิดต่าง ๆ ในพื้นที่ทำการเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่

3. ระเบียบวิธีวิจัย

3.1 การศึกษาภาคสนาม

ทำการศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของวัชพืชในพื้นที่สี่หมู่บ้านในจังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ หมู่บ้านขุนแจ อำเภอพร้าว หมู่บ้านแม่กำปอง อำเภอแม่ออน หมู่บ้านปางก๊อต อำเภอแม่แตง และ หมู่บ้านขุนแม่วาก อำเภอแม่แจ่ม โดยในแต่ละหมู่บ้านจะมีผู้ให้ข้อมูลหลัก (key

informant) ซึ่งถูกคัดเลือกจากผู้ที่มีความรู้ความชำนาญเกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์พืชในท้องถิ่นของแต่ละหมู่บ้าน เช่น หมอยาพื้นบ้าน หรือ พรานป่า เป็นต้น

ขอบเขตพื้นที่ศึกษาในการสำรวจชนิดและการใช้ประโยชน์จากวัชพืชคือ แปลงปลูกชา ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีการปลูกร่วมกันในทั้งสี่หมู่บ้าน ในที่นี้ “วัชพืช” หมายถึง พืชชนิดอื่น ๆ ที่พบในแปลงปลูกนอกเหนือจากชา วิธีการที่ใช้ในการสุ่มตัวอย่างชนิดของวัชพืชในทั้งสี่พื้นที่คือ การใช้ Belt-transect ขนาด 25 ตร.ม. (50 ม. × 0.50 ม.) จำนวนทั้งสิ้น 26 แปลง บันทึกชนิดของวัชพืชที่พบในแต่ละ Belt-transect และบันทึกการใช้ประโยชน์จากวัชพืชแต่ละชนิดโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักที่ได้คัดเลือกไว้ ทำการเก็บตัวอย่างวัชพืชที่ไม่สามารถระบุชนิดได้ในแปลงสำรวจเพื่อใช้สำหรับการวินิจฉัยระบุชนิดวัชพืชในห้องปฏิบัติการและเพื่อใช้ทำตัวอย่างพรรณไม้แห้งสำหรับการอ้างอิงในอนาคต

เมื่อเสร็จสิ้นการสำรวจชนิดและการใช้ประโยชน์จากวัชพืชในแปลงปลูกชาของแต่ละหมู่บ้านแล้ว นำข้อมูลการใช้ประโยชน์จากวัชพืชในเชิงสมุนไพรมาจัดทำเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) และทำการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured interview) กับผู้อยู่อาศัยคนอื่น ๆ ในหมู่บ้าน จำนวน 15 คน เพื่อยืนยันความถูกต้องของข้อมูลที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับชื่อท้องถิ่นของวัชพืช ส่วนที่นำมาใช้ประโยชน์ของวัชพืช วิธีการใช้ประโยชน์ทางสมุนไพร และเพื่อหาความเห็นพ้องของการใช้ประโยชน์จากวัชพืชชนิดต่าง ๆ ในแต่ละหมวดอาการที่ใช้พืชสมุนไพรในการรักษา

3.2. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.2.1 ข้อมูลเชิงปริมาณของวัชพืชในแปลงปลูกชา

ข้อมูลเชิงปริมาณของวัชพืชที่พบในแปลงปลูกชาในงานวิจัยนี้ สามารถวิเคราะห์ได้โดยใช้ค่าความถี่ในการปรากฏ (Occurrence) ของวัชพืชแต่ละชนิด โดยวัชพืชที่ปรากฏในแปลงปลูกชาของทั้งสี่หมู่บ้าน (ความถี่ 100%) นับเป็นวัชพืชที่แพร่หลาย (Widespread weed) ในพื้นที่ปลูกชาของทั้งสี่หมู่บ้าน และวัชพืชที่มีค่าความถี่ในการปรากฏในทุกแปลงสำรวจของแต่ละหมู่บ้าน นับเป็นวัชพืชทั่วไป (Common weed) ในแปลงปลูกชาของหมู่บ้านนั้น ๆ

3.2.2 ข้อมูลพฤกษศาสตร์พื้นบ้านเชิงปริมาณ (Quantitative Ethnobotany)

วัชพืชทั้งหมดที่มีรายงานการใช้ประโยชน์โดยผู้ให้ข้อมูลหลักในแต่ละหมู่บ้านจะถูกนำมาจำแนกหมวดหมู่การใช้ประโยชน์ตามเกณฑ์ของ Cook (1995) ได้แก่ พืชอาหาร พืชสมุนไพร พืชอาหารสัตว์ พืชที่ใช้เป็นวัสดุ พืชที่ใช้เป็นเชื้อเพลิง พืชที่มีพิษต่อสัตว์มีกระดูกสันหลัง พืชที่มีพิษต่อสัตว์ไม่มีกระดูกสันหลัง พืชที่ใช้ล่อผึ้ง และพืชที่ใช้ประโยชน์ทางสังคมและความเชื่อ นอกจากนี้ วัชพืชที่ใช้ประโยชน์แต่ละชนิดในแต่ละหมู่บ้านจะถูกนำมาวิเคราะห์ค่าความสำคัญในการนำมาใช้ประโยชน์โดยใช้ดัชนี Cultural Importance Index (CI; Tardío and Pardo-de-Santayana 2008)

สำหรับวัชพืชที่มีการใช้ประโยชน์เชิงสมุนไพรนั้น ข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบสอบถามจะถูกนำมาวิเคราะห์โดยใช้ดัชนีทางพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน (Ethnobotanical indices) ต่อไปนี้ คือ

1. Informant Consensus Factor (ICF; Trotter and Logan 1986; Heinrich et al. 1998) สำหรับวิเคราะห์ระดับความเห็นพ้องของผู้ให้ข้อมูลในการใช้ประโยชน์จากวัชพืชในหมวดหมู่การรักษาอาการต่าง ๆ

2. Relative Frequency of citation (RFC; Ladio and Lozada 2001; Lozada et al. 2006; Tardío and Pardo-de-Santayana 2008) สำหรับวิเคราะห์ความสัมพันธ์ที่วัชพืชแต่ละชนิดถูกผู้ให้ข้อมูลรายงานการใช้ประโยชน์ ซึ่งค่านี้จะบ่งบอกถึงความแพร่หลายของการใช้ประโยชน์วัชพืชชนิดนั้น ๆ ในกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

3. Fidelity Level (FL; Friedman et al. 1986) สำหรับวิเคราะห์ระดับความนิยมในการใช้ประโยชน์วัชพืชแต่ละชนิดเพื่อจุดประสงค์ใดจุดประสงค์หนึ่ง (อาหาร สมุนไพร ฯลฯ) ในบรรดารายงานการใช้ประโยชน์ทั้งหมดของพืชชนิดนั้น ๆ

4. แผนการดำเนินงานวิจัยตลอดโครงการในแต่ละช่วง 6 เดือน

การดำเนินงาน	เดือนที่			
	1-3	4-6	7-9	10-12
สำรวจชนิดและการใช้ประโยชน์จากวัชพืช				
ระบุชนิดวัชพืชและจัดทำตัวอย่างพรรณไม้แห้ง				
สัมภาษณ์แบบสอบถาม				
วิเคราะห์ข้อมูล				
จัดทำรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์				
จัดทำผลงานตีพิมพ์ในวารสารวิชาการระดับนานาชาติ				

5. ผลงาน/หัวข้อเรื่องที่คาดว่าจะตีพิมพ์ในวารสารวิชาการระดับนานาชาติ

ชื่อเรื่องที่จะตีพิมพ์: Ethnomedicinal uses of some crop weeds in northern Thailand

ชื่อวารสารที่จะตีพิมพ์: Journal of Ethnopharmacology
(ค่า impact factor: 3.055)

ชื่อเรื่องที่ตีพิมพ์จริง: Weed diversity and uses: A case study from tea plantations in northern Thailand (doi:10.1007/s12231-017-9378-y)*

ชื่อวารสารที่ตีพิมพ์จริง: Economic Botany (ค่า Impact Factor 1.109)

- * หมายเหตุ: 1. หัวหน้าโครงการวิจัยผู้รับทุนเป็นชื่อแรกและ Corresponding author ของบทความ
2. ผลงานตีพิมพ์อยู่ในฐานข้อมูล SCI (Science Citation Index) และมีค่า impact factor
3. มีการเปลี่ยนวารสารเป้าหมายที่ตีพิมพ์เนื่องจากการเปลี่ยนแก่นเรื่อง (Theme) ของเนื้อหาที่ตีพิมพ์

6. งบประมาณโครงการ

รายการ	ปีที่ 1	ปีที่ 2	รวม
1. หมวดค่าตอบแทน - ค่าตอบแทนการทำวิจัย เดือนละ 10,000 บาท	120,000	-	120,000
2. หมวดค่าวัสดุ - วัสดุสำนักงานสำหรับจัดทำรายงาน เช่น หมึกพิมพ์ กระดาษ กระดาษพิมพ์รูป เป็นต้น	10,000	-	10,000
- วัสดุสำหรับทำตัวอย่างพรรณไม้แห้ง เช่น กระดาษ ติตพรรณไม้ กระดาษปก เทปกาว สารเคมีป้องกันแมลง ถุงพลาสติกใส่ตัวอย่างพรรณไม้แห้ง เป็นต้น	10,000	-	10,000
3. หมวดค่าใช้สอย - ค่าใช้จ่ายในการเดินทางเพื่อทำวิจัยภายในประเทศ	45,000	-	45,000
- ค่าสำเนาเอกสาร และค่าสืบค้นข้อมูล	5,000	-	5,000
- ค่าตอบแทนผู้ให้ข้อมูลหลักในแต่ละชุมชน	7,000	-	7,000
- ค่าตอบแทนผู้ให้สัมภาษณ์ตอบแบบสอบถาม	18,000	-	18,000
4. หมวดค่าจ้าง - ค่าจ้างบริการตรวจสอบและระบุชนิดพืชพืช	10,000	-	10,000
- ค่าจ้างเหมาผู้ช่วยในการเก็บข้อมูลและสัมภาษณ์แบบสอบถาม	15,000	-	15,000
รวมงบประมาณโครงการ	240,000	-	240,000

หมายเหตุ: เครื่องหมาย - หมายถึง ไม่มีรายการใช้จ่ายในปีที่ 2 เนื่องจากเป็นโครงการที่เสนอรับทุนเป็นระยะเวลา 1 ปี

7. สรุปผลการศึกษา

การสำรวจชนิดของพืชในแปลงปลูกของทั้งสี่หมู่บ้าน พบพืชทั้งสิ้นจำนวน 317 ชนิด จาก 85 วงศ์ สะท้อนให้เห็นว่าพื้นที่แปลงปลูกในการศึกษานี้เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศเกษตรสูง วงศ์ของพืชที่พบมากที่สุด ได้แก่ วงศ์ Poacea และ Asteraceae ซึ่งมีจำนวนชนิดพืชที่พบ 26 ชนิดเท่ากัน พื้นที่ศึกษาที่มีจำนวนชนิดของพืชที่พบสูงสุดได้แก่ หมู่บ้านแม่กำปอง (213 ชนิด) ส่วนพื้นที่ศึกษาที่พบจำนวนชนิดของพืชน้อยที่สุดได้แก่ หมู่บ้านขุนแมวก (59 ชนิด) เนื่องจากหมู่บ้านขุนแมวกเป็นหมู่บ้านเดียวที่มีการใช้สารเคมีกำจัดวัชพืช ในขณะที่หมู่บ้านอื่นนั้นมีการจัดการแปลงปลูกแบบอินทรีย์

วัชพืชที่แพร่หลาย (Widespread weed) ซึ่งพบในแปลงปลูกของทั้งสี่หมู่บ้าน มีจำนวน 23 ชนิด และเป็นชนิดที่ถูกจัดเป็นชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่รุกราน (Invasive species) ถึง 17

ชนิด อาทิเช่น ผักกาดข้าง ดาวกระจายไต้หวัน สาบแร้งสาบกา สาบหมา หญ้าเกล็ดหอย หญ้า
แห้วหมู บวบก และ ผักปลาบ เป็นต้น ส่วนวัชพืชทั่วไป (Common weed) ซึ่งพบในแปลงปลูก
ชาที่สำรวจทุกแปลงในแต่ละหมู่บ้านนั้น พบว่ามีองค์ประกอบชนิดที่แตกต่างกันไป ซึ่งปัจจัยที่มี
ผลต่อความแตกต่างนี้อาจเกี่ยวข้องกับจัดการสภาพแวดล้อมของแปลงปลูกชาในแต่ละ
หมู่บ้านซึ่งมีผลต่อความหลากหลายของถิ่นที่อยู่ย่อย (Microhabitat) สำหรับวัชพืชแต่ละชนิด
นอกจากนี้ พบว่ามีวัชพืชที่พบทั่วไปในแปลงปลูกชาของแต่ละหมู่บ้านจำนวน 10 ชนิดที่ถูก
จัดเป็นวัชพืชรุกรานด้วยเช่นกัน

จากการศึกษาการใช้ประโยชน์จากวัชพืช พบว่ามีวัชพืชที่มีรายงานการใช้ประโยชน์โดย
ผู้ให้ข้อมูลหลักจากทั้งสี่หมู่บ้านทั้งสิ้น 113 ชนิด จำแนกตามเกณฑ์ของ Cook (1995) เป็น
วัชพืชที่ใช้เป็นอาหาร 52 ชนิด อาหารสัตว์ 13 ชนิด สมุนไพร 64 ชนิด วัสดุและเครื่องใช้ใน
ครัวเรือน 9 ชนิด เชื้อเพลิง 4 ชนิด พืชที่มีพิษต่อสัตว์มีกระดูกสันหลัง 2 ชนิด พืชที่มีพิษต่อสัตว์
ไม่มีกระดูกสันหลัง 6 ชนิด พืชที่ใช้ล่อผึ้ง 1 ชนิด และพืชที่ใช้ประโยชน์ทางสังคมและความเชื่อ
8 ชนิด หมวดหมู่ที่มีรายงานการใช้ประโยชน์ในทุกหมู่บ้าน ได้แก่ หมวดหมู่อาหารและสมุนไพร
โดยวงศ์ที่มีจำนวนชนิดของวัชพืชที่ใช้ประโยชน์ได้มากที่สุดได้แก่ วงศ์ Asteraceae (16 ชนิด)
รองลงมาได้แก่ วงศ์ Fabaceae (7 ชนิด) และ Poaceae (6 ชนิด) ตามลำดับ มีวัชพืช 27 ชนิด
ที่มีรายงานการใช้ประโยชน์ในหลายหมู่บ้าน นอกจากนี้มีวัชพืชจำนวน 39 ชนิด ที่มีการใช้
ประโยชน์ในมากกว่าหนึ่งหมวดหมู่ โดยวัชพืชที่มีค่าความสำคัญในการใช้ประโยชน์สูงสุดในแต่ละ
หมู่บ้านมีค่าดัชนีความสำคัญในการใช้ประโยชน์ (Cultural Important index: CI) อยู่ระหว่าง
2.0 – 3.0 เช่น เครื่องหูหั่น ผักขม ผักปลาบ ผักกาดข้าง ผักแว่น บวบก สาบเสือ หญ้าเกล็ดหอย
หญ้ายายเภา ชีไก่อ่าน ผักแว่น ไผ่ยราบ หญ้าขี้ด ดาวกระจายไต้หวัน เป็นต้น ตัวอย่างวัชพืชที่
มีการนำมาใช้ประโยชน์ในแต่ละหมวดหมู่ เช่น

วัชพืชที่ใช้เป็นวัสดุและเครื่องใช้ในครัวเรือน ได้แก่ หญ้าขี้ดใบยาว พลองขี้ไต้ สาตแหล่ง
โชนใหญ่ หญ้าคา

วัชพืชที่ใช้เป็นเชื้อเพลิง ได้แก่ ไซปลา ปลายสาน กำลั้งข้างเผือก หมี่หมื่น

วัชพืชที่ใช้ล่อผึ้ง ได้แก่ รางจืด

วัชพืชที่มีพิษต่อสัตว์มีกระดูกสันหลัง ได้แก่ หางไหลแดง

วัชพืชที่มีพิษต่อสัตว์ไม่มีกระดูกสันหลัง ได้แก่ เถาคัน ดาดตะกั่วเถา หนอนตายหยาก
สาบหมา สาบเสือ สันโสก

วัชพืชที่ใช้ประโยชน์ทางสังคมและความเชื่อ ได้แก่ สาบเสือ หญ้าขี้ดใบยาว เครื่องหูหั่น
ไผ่ยราบ

วัชพืชที่ใช้เป็นอาหารสัตว์ ได้แก่ ผักกาดข้าง ดาวกระจายไต้หวัน ผักขมหัด ผักปลาบ
ผักแครด ทหารกล้า

วัชพืชที่ใช้เป็นอาหาร ได้แก่ ผักกาดข้าง ดาวกระจายไต้หวัน บวบกหญ้ายายเภา พญา
ดง ผักแว่น และ ผักคราด วัชพืชที่สามารถรับประทานได้เหล่านี้แม้บางชนิดอาจจะไม่ได้รับ
ความนิยมในการบริโภคเป็นวงกว้างในประเทศไทย เช่น ผักกาดข้าง และ ดาวกระจายไต้หวัน แต่

ได้มีรายงานว่าวัชพืชเหล่านี้ได้รับความนิยมในการบริโภคเป็นวงกว้างในประเทศแถบทวีปแอฟริกา และการศึกษาทางด้านโภชนาการยังบ่งชี้ว่าวัชพืชทั้งสองชนิดนี้อุดมไปด้วยวิตามินและเกลือแร่ต่าง ๆ และได้รับการส่งเสริมให้มีการปลูกจากองค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) อีกด้วย

วัชพืชที่มีการนำมาใช้เป็นสมุนไพร ได้แก่ สาบแรังสาบกา สาบหมา สาบเสือ ผักชืดอยรังไก่ หญ้าเกล็ดหอย ผักแว่น สันโลก ไมยราบ หญ้ายายเกา หญ้าไต้ใบ และ *Conyza sumartensis* ซึ่งวัชพืชที่เป็นสมุนไพรเหล่านี้ล้วนเป็นพืชที่มีค่า RFC มากกว่า 0.50 นั่นคือ การใช้ประโยชน์จากพืชเหล่านี้มีความแพร่หลายในจำนวนเกินกว่าครึ่งหนึ่งของผู้ให้ข้อมูลของแต่ละหมู่บ้าน และ/หรือ มีค่า FL มากกว่า 50% ซึ่งหมายความว่าเหล่านี้เป็นพืชที่ได้รับความนิยมในการใช้เพื่อรักษาอาการใดอาการหนึ่งเกินกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนรายการใช้ประโยชน์ทั้งหมดของพืชนั้น ๆ เช่น การใช้สาบเสือ สาบแรังสาบกา หรือสาบหมา ในการห้ามเลือด การใช้รากสาบเสือรักษาโรคระเพาะอาการ การใช้ไมยราบรักษาอาการปัสสาวะขัด การใช้หญ้ามืดหมารักษาอาการท้องอืด การใช้สันโลกรักษาอาการคัน เป็นต้น จากการเปรียบเทียบการใช้ประโยชน์ พบว่ามีความคล้ายคลึงกันของรูปแบบการใช้ประโยชน์วัชพืชหลายชนิดทั้งระหว่างหมู่บ้านในการศึกษานี้และในการศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านในพื้นที่อื่น ๆ รวมถึงการศึกษาในต่างประเทศด้วย ซึ่งการเปรียบเทียบการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรโดยกลุ่มวัฒนธรรมที่แตกต่างกันโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มที่อาศัยอยู่ห่างไกลและไม่มีการติดต่อซึ่งกันและกัน นอกจากจะบ่งบอกว่าวัชพืชเหล่านี้มีประสิทธิภาพในการรักษาแล้ว ยังสามารถบ่งบอกถึงศักยภาพของพืชเหล่านั้นในการนำไปศึกษาต่อยอดเพื่อค้นหาสารออกฤทธิ์ (Bioprospecting) เพื่อการค้นคว้ายาใหม่ (New drug discovery) ได้อีกด้วย

จากผลการศึกษาและการวิเคราะห์ค่าดัชนีทางพฤกษศาสตร์พื้นบ้านต่าง ๆ ทำให้ทราบชนิดของวัชพืชที่สามารถใช้ประโยชน์ได้ในแต่ละด้าน รวมถึงทราบชนิดที่อาจจะมียาพิษในการนำไปพัฒนาต่อยอดการนำไปใช้ประโยชน์ในทางใดทางหนึ่ง นอกจากนี้ การพบว่าวัชพืชที่นิยมนำมาใช้ประโยชน์หลายชนิดเป็นวัชพืชในรายการวัชพืชที่แพร่หลาย (Widespread weed) และวัชพืชทั่วไป (Common weed) ในแปลงปลูกชา กล่าวคือ มีวัชพืชจำนวน 28 ชนิด จาก 38 ชนิด (ร้อยละ 74) ของรายการวัชพืชที่แพร่หลายหรือวัชพืชทั่วไปที่สามารถใช้ประโยชน์ได้ โดยในจำนวนนี้มีวัชพืช 22 ชนิดถูกจัดเป็นวัชพืชต่างถิ่นที่รุกราน เช่น ผักกาดข้าง ดาวกระจาย ไต้หวัน ผักปลาบ ผักแว่น บัวบก ขี้ไก่ย่าน สาบเสือ และวัชพืชเหล่านี้บางชนิดยังมีค่าดัชนี CI FL หรือ RFC สูง หรือ มีรายงานการใช้ประโยชน์พืชในพื้นที่อื่น ๆ ด้วยนั้น สะท้อนให้เห็นว่าวัชพืชเหล่านี้นับเป็นทรัพยากรพืชที่หาได้ทั่วไปและมีจำนวนมากในธรรมชาติ ไม่แพง และสามารถเป็นแหล่งทรัพยากรพืชเพื่อการใช้ประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งในอนาคตได้หากมีการศึกษาต่อยอดในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัชพืชที่เป็นอาหาร เช่น ในกรณีของผักกาดข้างและดาวกระจายไต้หวัน ซึ่งเป็นวัชพืชที่รุกรานและอาจให้ปริมาณผลผลิตสูงกว่าพืชปลูก หากได้รับการส่งเสริมให้มีการบริโภคอย่างแพร่หลายในวงกว้างอาจเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญที่ทำให้เกิดความมั่นคงทางอาหารในภาวะขาดแคลนอาหารซึ่งอาจเกิดขึ้นเนื่องจากสภาวะการ

เปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของโลกในอนาคต นอกจากนี้ การใช้ประโยชน์จากวัชพืชรุกรานจะ
ช่วยลดปัญหาการรุกรานถิ่นที่อยู่ (Habitat) ของพืชพรรณไม้ท้องถิ่น (Native flora) อีกด้วย
ดังนั้นการวางแผนนโยบายในการจัดการวัชพืชแบบบูรณาการเอาการใช้ประโยชน์จากวัชพืช
โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัชพืชที่จัดเป็นวัชพืชรุกรานเข้าไปด้วย จะสามารถเป็นมาตรการหนึ่งที่จะ
ช่วยควบคุมประชากรวัชพืชไม่ให้มีจำนวนมากเกินไปในระบบนิเวศเกษตร และในขณะเดียวกัน
ก็เป็นการอนุรักษ์องค์ความรู้พื้นบ้านที่เกี่ยวข้องกับวัชพืชพร้อมกับเป็นการอนุรักษ์ความ
หลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศเกษตรในระยะยาวอีกด้วย

วัตถุประสงค์

1. สืบหาการใช้ประโยชน์จากพืชและจัดบันทึกความรู้ทางพฤกษศาสตร์พื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเป็นการอนุรักษ์องค์ความรู้พื้นบ้านของชุมชนในพื้นที่ศึกษาและเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับนักวิจัยหรือผู้กำหนดนโยบายในการวางแผนจัดการพืช
2. สืบหาการปรากฏ (Occurrence) ของพืชชนิดต่าง ๆ ในพื้นที่ทำการเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่

วิธีการศึกษา

1. เครื่องมือและอุปกรณ์

เครื่องมือและอุปกรณ์สำหรับการศึกษภาคสนาม ได้แก่

- ตลับเมตร ความยาว 50 เมตร
- กล้องถ่ายรูป
- สมุดบันทึก
- ดินสอ/ปากกา
- ถุงพลาสติก
- ยางรัด
- ป้ายติดตัวอย่าง
- เครื่องวัดพิกัดทางภูมิศาสตร์ (GPS)

เครื่องมือและอุปกรณ์สำหรับการศึกษาในห้องปฏิบัติการ ได้แก่

- กล้องจุลทรรศน์แบบสามมิติ (Stereo microscope)
- ตู้อบลมร้อน (Hot air oven)
- แผงอัดตัวอย่างพรรณไม้พร้อมเชือกมัด
- กระดาษสำหรับอัดพรรณไม้ ได้แก่ กระดาษหนังสือพิมพ์
- กระดาษลูกฟูก
- แผ่นฟองน้ำ

2. พื้นที่ศึกษา

พื้นที่ศึกษาในโครงการวิจัยนี้ ได้แก่ หมู่บ้านขุนแจ อำเภอพร้าว หมู่บ้านแม่กำปอง อำเภอแม่ออน หมู่บ้านปางก๊ิด อำเภอแม่แตง และ หมู่บ้านขุนแม่วาก อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ แต่ละหมู่บ้านมีระยะทางระหว่างกันมากกว่า 50 กิโลเมตร (ตารางที่ 1; ภาพที่ 1-2) โดยมีเหตุผลที่เลือกหมู่บ้านทั้งสี่เป็นพื้นที่ศึกษา ได้แก่ ประการที่หนึ่ง ประชากรที่อยู่อาศัยในแต่ละหมู่บ้านเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งนับเป็นผู้ที่มีองค์ความรู้ทางด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรพืช และ ประการที่สอง ประชากรส่วนใหญ่ในแต่ละหมู่บ้านประกอบอาชีพเกษตรกร ซึ่งเป็นอาชีพที่สามารถอนุมานได้ว่ามีความเกี่ยวข้องกับพืชพืชทางด้านเกษตร นอกจากนี้ทั้งสี่

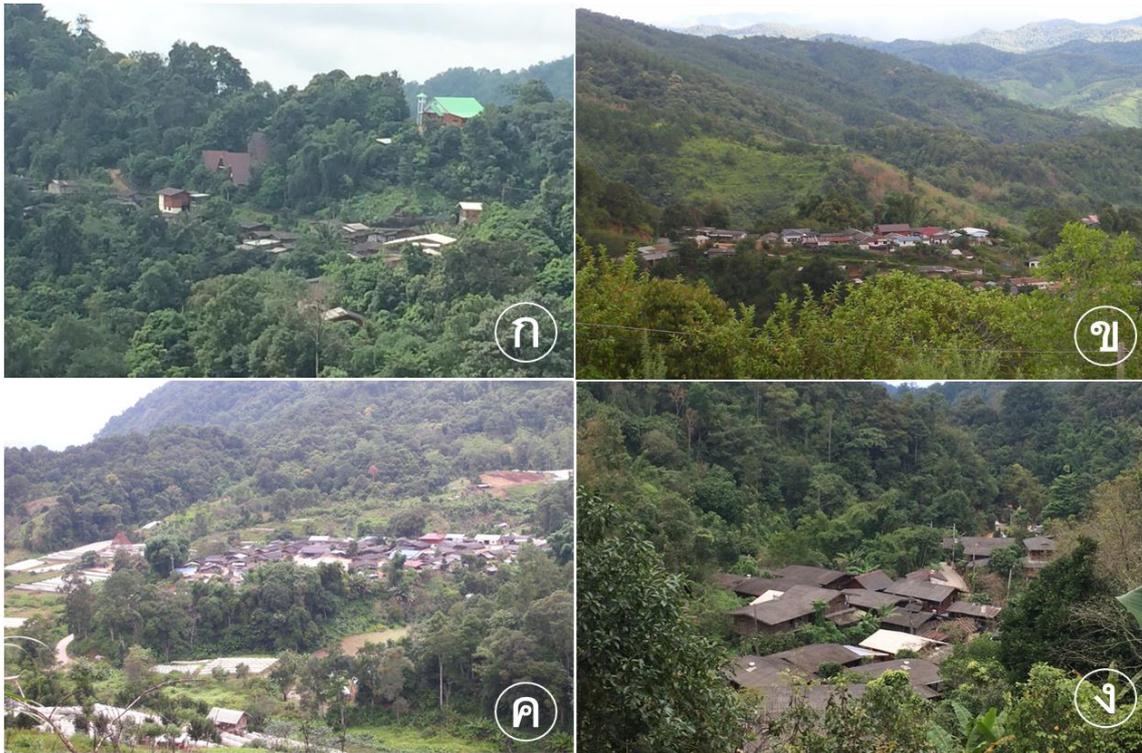
หมู่บ้านยังมีพืชเศรษฐกิจที่ปลูกร่วมกัน ได้แก่ ชา (*Camellia sinensis* (L.) Kuntze) ทำให้สามารถนำผลการสำรวจของทั้งสี่พื้นที่มาเปรียบเทียบกันได้ทั้งในด้านชนิดของวัชพืชที่พบและการใช้ประโยชน์จากวัชพืช

ตารางที่ 1 ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์และกลุ่มชาติพันธุ์ของประชากรในพื้นที่ศึกษาทั้งสี่หมู่บ้าน

พื้นที่ศึกษา	ที่ตั้ง	พิกัดทางภูมิศาสตร์	ความสูงจากน้ำทะเล (ม.)	กลุ่มชาติพันธุ์
1. หมู่บ้านปางกีด	หมู่ที่ 16 ต. อินทขิล อ. แม่แตง จ. เชียงใหม่	19°15'33.05" N, 98°55'17.46" E	900	ลาหู่ (มูเซอ)
2. หมู่บ้านขุนแจ้	หมู่ที่ 8 ต. แม่แวน อ. พร้าวก จ. เชียงใหม่	19°19'34.54" N, 99°19'13.12" E	1,369	ลีซอ/จีนฮ่อ
3. หมู่บ้านขุนแม่วาก	หมู่ที่ 18 ต. แม่นาจร อ. แม่แจ่ม จ. เชียงใหม่	18°39'15.68" N, 98°28'28.00" E	1,316	ม้ง
4. หมู่บ้านแม่กำปอง	หมู่ที่ 3 ต. ห้วยแก้ว อ.แม่ออน จ. เชียงใหม่	18°51'57.94" N, 99°21'7.00" E	1,042	ไทยวน (คนเมือง)



ภาพที่ 1 ตำแหน่งที่ตั้งของพื้นที่ศึกษาทั้งสี่หมู่บ้านที่ดำเนินการสำรวจวัชพืชในแปลงปลูกชา



ภาพที่ 2 พื้นที่ศึกษาทั้งสี่หมู่บ้าน ก. หมู่บ้านปางกีด ข. หมู่บ้านขุนแจ้ ค. หมู่บ้านขุนแม่วาก
ง. หมู่บ้านแม่กำปอง

3. การศึกษาภาคสนาม

การศึกษาภาคสนามในทั้งสี่หมู่บ้านข้างต้นได้ถูกดำเนินการระหว่างเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2557 ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2558 ซึ่งประกอบด้วย การสำรวจชนิดของวัชพืชในแปลงปลูกชาของหมู่บ้านต่างๆ (ภาพที่ 3) และการศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของวัชพืชที่พบในแปลงปลูกชาเหล่านั้น

ในการสำรวจชนิดของวัชพืชในแปลงปลูกชานั้น มีขอบเขตพื้นที่ในการสำรวจคือ แปลงปลูกชาของแต่ละหมู่บ้าน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างวัชพืชและขนาดของแปลงสุ่มตัวอย่างในสังคมวัชพืชในระบบเกษตร (Agricultural weed community) ตามวิธีการ “subjective sampling” (Mueller-Dombois and Ellenberg 1974) หน่วยตัวอย่าง (sampling unit) ในแปลงปลูกชาที่สำรวจแต่ละแปลงคือ Belt-transect ขนาด 25 ตร.ม. (50 ม. × 0.50 ม.) ซึ่งถูกวางพาดผ่านแถวของแปลงปลูกชาแต่ละแห่งเพื่อสุ่มตัวอย่างวัชพืชที่เป็นตัวแทนของประชากรวัชพืชชนิดต่าง ๆ ในแปลงปลูกชานั้น ๆ การสำรวจชนิดของวัชพืชในทั้งสี่หมู่บ้านมีจำนวนหน่วยตัวอย่างทั้งสิ้น 26 แปลง (ตารางที่ 2)

ทำการบันทึกชนิดของวัชพืชที่พบในแต่ละ Belt-transect [ในการศึกษานี้ กำหนดให้วัชพืช หมายถึง พืชชนิดอื่น ๆ ที่ไม่ใช่พืชปลูก (ชา)] วัชพืชที่พบจะถูกระบุชนิดในแปลงสำรวจและจะทำการเก็บตัวอย่างวัชพืชที่ไม่สามารถระบุชนิดได้ในแปลงสำรวจเพื่อใช้สำหรับการระบุ

ชนิดพืช (Plant identification) ในห้องปฏิบัติการ และ/หรือ เพื่อใช้ทำตัวอย่างพรรณไม้แห้ง
 สำหรับใช้ในการอ้างอิง

ตารางที่ 2 จำนวนแปลงปลูกชาที่ดำเนินการสำรวจตัวอย่างพืชและรายชื่อผู้ให้ข้อมูลหลัก
 เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากพืชในแต่ละหมู่บ้าน

พื้นที่ศึกษา	จำนวนหน่วยตัวอย่าง (แปลง, Belt-transects)	ผู้ให้ข้อมูลหลัก (ความเชี่ยวชาญ)
1. หมู่บ้านขุนแจ้	5	นางนาหิมีมะ เล่าย่าง (หมอยา)
2. ขุนแม่วาก	5	นายหลือ แซ่เฮ้อ (หมอยา)
3. ปางกีด	6	นายจะตะโหล จะโบ (หมอยา) นายทุเส่ สะเมย (ล่ามแปลภาษาลาหู่)
4. แม่กำปอง	10	นายจันทร์ กิ่งแก้ว (หมอยา) นายสมศักดิ์ ทิพย์มหาวัน (พรานป่า)



ภาพที่ 3 แปลงปลูกชาในทั้งสี่หมู่บ้าน ก. หมู่บ้านปางกีด ข. หมู่บ้านขุนแจ้ ค. หมู่บ้านขุนแม่วาก
 ง. หมู่บ้านแม่กำปอง

สำหรับการศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของวัชพืชที่พบในแปลงปลูกชา นั้น ใช้วิธีการเก็บข้อมูลจาก Martin (1995) โดยในแต่ละหมู่บ้านจะมีผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informant) เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากวัชพืช ซึ่งถูกคัดเลือกจากผู้ที่มีความรู้ความชำนาญเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์พืชในท้องถิ่นของแต่ละหมู่บ้าน เช่น หมอยาพื้นบ้าน พรานป่า เป็นต้น (ตารางที่ 2) ข้อมูลการใช้ประโยชน์จากวัชพืชที่พบในแต่ละหน่วยตัวอย่างจะถูกบันทึกจากการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured interview) กับผู้ให้ข้อมูลหลักที่ได้คัดเลือกไว้เกี่ยวกับชื่อท้องถิ่นของวัชพืช ส่วนที่นำมาใช้ประโยชน์ของพืช วิธีการใช้ประโยชน์ (ภาพที่ 4)



ภาพที่ 4 การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากวัชพืชในแปลงปลูกชา

เมื่อเสร็จสิ้นการสำรวจชนิดและการใช้ประโยชน์จากวัชพืชในแปลงปลูกชาของแต่ละหมู่บ้านแล้ว นำข้อมูลการใช้ประโยชน์จากวัชพืชในเชิงสมุนไพรมาจัดทำเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire; ภาคผนวก ค) และทำการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured interview) กับผู้อยู่อาศัยคนอื่น ๆ ในหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 15 คน (ภาคผนวก ง) เพื่อยืนยันความถูกต้องของข้อมูลที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับวิธีการใช้ประโยชน์จากวัชพืชทางสมุนไพร และเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าดัชนีทางพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน

4. การศึกษาในห้องปฏิบัติการ

4.1 การระบุชนิดพืช (Plant identification)

นำตัวอย่างวัชพืชที่เก็บจากการศึกษาภาคสนาม มาทำการศึกษาภายใต้กล้องจุลทรรศน์แบบสามมิติเพื่อทำการระบุชนิดของวัชพืช โดยใช้รูปวิธาน (key) และสื่อสารสนเทศทางด้านอนุกรมวิธาน เช่น หนังสือพรรณพฤกษชาติของประเทศไทย (Flora of Thailand) หนังสือ Orders and Families of Malayan Seed Plants (Keng, 1969) Flora of China และ Flora of Taiwan เป็นต้น เมื่อได้ชื่อชนิดที่ถูกต้องของวัชพืชแล้วจึงทำการตรวจสอบชื่อวิทยาศาสตร์ที่เป็นที่ยอมรับของวัชพืชชนิดนั้น ๆ จากเว็บไซต์ <http://www.theplantlist.org/> และตรวจสอบชื่อสามัญไทยของวัชพืชจากหนังสือ ชื่อพรรณไม้แห่งประเทศไทย ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2557 (เต็ม สมิตินันท์, 2557)

การระบุชนิดของวัชพืชที่พบในแปลงปลูกชาในการศึกษาครั้งนี้ได้รับความช่วยเหลือจาก ดร. วัฒนา ตันมิ่ง ผู้เชี่ยวชาญด้านอนุกรมวิธานพืชจากสวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ อ. แม่ริม จ. เชียงใหม่

4.2 การจัดทำตัวอย่างพรรณไม้แห้ง

นำตัวอย่างวัชพืชที่เก็บมาจัดทำเป็นตัวอย่างพรรณไม้แห้ง โดยการอัดทับในกระดาษหนังสือพิมพ์ด้วยแผ่นอัดพรรณไม้ นำไปอบในตู้อบลมร้อนที่อุณหภูมิ 50 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 3-4 วันเพื่อให้ชิ้นตัวอย่างแห้งสนิท

ตัวอย่างพรรณไม้แห้งที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ถูกนำไปเก็บรักษาไว้ที่หอพรรณไม้ องค์การสวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ (QBG) อ. แม่ริม จ. เชียงใหม่

5. วิเคราะห์ข้อมูล

5.1 ข้อมูลเชิงปริมาณของวัชพืชในแปลงปลูกชา

ข้อมูลเชิงปริมาณของวัชพืชที่พบในแปลงปลูกชาในงานวิจัยนี้ สามารถวิเคราะห์ได้โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) ในการปรากฏของวัชพืชแต่ละชนิด ซึ่งสามารถหาได้จากสูตร

$$\text{ความถี่ (\%)} = \frac{\text{จำนวนพื้นที่ศึกษา (หรือ แปลงสำรวจ) ที่พบวัชพืชชนิดนั้น}}{\text{พื้นที่ศึกษา (หรือ แปลงสำรวจ) ทั้งหมด}} \times 100$$

ในการศึกษานี้ จำนวนพื้นที่ศึกษาทั้งหมด คือ สี่หมู่บ้าน และจำนวนหน่วยตัวอย่าง (แปลงสำรวจ) ในแต่ละหมู่บ้าน มีค่าเท่ากับจำนวนที่ได้กล่าวข้างต้นดังตารางที่ 2 โดยวัชพืชชนิดใด ๆ ที่ปรากฏในแปลงปลูกชาของทั้งสี่หมู่บ้าน (ความถี่ 100%) จะถูกนับเป็นวัชพืชที่แพร่หลาย (Widespread weed) ในพื้นที่ปลูกชาของทั้งสี่พื้นที่ และเช่นเดียวกัน วัชพืชที่มีค่าความถี่ในการปรากฏในทุกแปลงสำรวจของแต่ละหมู่บ้าน จะถูกนับเป็นวัชพืชทั่วไป (Common weed) ที่พบในแปลงปลูกชาของหมู่บ้านนั้น ๆ

5.2 ข้อมูลพฤกษศาสตร์พื้นบ้านเชิงปริมาณ (Quantitative Ethnobotany)

พืชทั้งหมดที่มีรายงานการใช้ประโยชน์โดยผู้ให้ข้อมูลหลักในแต่ละหมู่บ้านจะถูกนำมาจำแนกตามหมวดหมู่การใช้ประโยชน์ตามเกณฑ์ของ Cook (1995) และพืชที่ใช้ประโยชน์ในแต่ละชนิดในแต่ละหมู่บ้านจะถูกนำมาวิเคราะห์ความสำคัญในการนำมาใช้ประโยชน์โดยการหาค่าดัชนี Cultural Importance Index (CI; Tardío and Pardo-de-Santayana 2008) ซึ่งสามารถคำนวณได้จากสูตร:

$$CI = \sum_{u=1}^{NC} \sum_{i=1}^N \frac{UR_{ui}}{N}$$

โดย UR_{ui} คือ จำนวนรายงานการใช้ประโยชน์ (use-report) ของพืชชนิดนั้น ๆ สำหรับแต่ละหมวดหมู่การใช้ประโยชน์

N คือ จำนวนผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด

NC คือ จำนวนหมวดหมู่การใช้ประโยชน์ทั้งหมด

ค่าสูงสุดของดัชนี CI จะมีค่าเท่ากับจำนวนหมวดหมู่การใช้ประโยชน์ทั้งหมด โดยในการศึกษานี้ พืชใด ๆ จะมีค่า CI เท่ากับค่าสูงสุด (ในกรณีนี้ มีค่าเท่ากับ 9) ก็ต่อเมื่อมีรายงานการใช้ประโยชน์ของพืชชนิดนั้น ๆ โดยผู้ให้ข้อมูลแต่ละคนในทุกหมวดหมู่การใช้ประโยชน์ และค่า CI ของพืชใด ๆ จะมีค่าเข้าใกล้ศูนย์ (0) เมื่อมีจำนวนรายงานการใช้ประโยชน์ของพืชชนิดนั้น ๆ ในแต่ละหมวดหมู่ย่อย หรือไม่มีเลย

สำหรับพืชที่มีการใช้ประโยชน์เชิงสมุนไพรนั้น ข้อมูลการใช้ประโยชน์ซึ่งได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักและการสัมภาษณ์แบบสอบถามกับผู้ให้ข้อมูลคนอื่น ๆ จะถูกนำมาวิเคราะห์โดยใช้ดัชนีทางพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน (Ethnobotanical indices) ดังต่อไปนี้

1. **Informant Consensus Factor (ICF; Trotter and Logan 1986; Heinrich et al. 1998)** สำหรับวิเคราะห์ระดับความเห็นพ้องของผู้ให้ข้อมูลในการใช้ประโยชน์จากพืชในหมวดหมู่อาการต่าง ๆ ซึ่งสามารถคำนวณได้จากสูตร:

$$ICF = \frac{N_{ur} - N_t}{N_{ur} - 1}$$

โดย N_{ur} คือ จำนวนรายงานการใช้ประโยชน์ (use-report) ทั้งหมดสำหรับหมวดหมู่อาการหนึ่ง ๆ

N_t คือ จำนวนชนิดพืชทั้งหมดที่ใช้ประโยชน์ในการรักษาหมวดหมู่อาการนั้น ๆ

ค่า ICF ของหมวดหมู่อาการใด ๆ จะมีค่าเข้าใกล้ศูนย์ (0) หากชนิดของพืชที่ถูกมาใช้ในหมวดหมู่อาการนั้น ๆ เป็นไปอย่างสุ่มหรือในกรณีที่ไม่มีมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับการใช้พืชสำหรับรักษาหมวดหมู่อาการนั้น ๆ ระหว่างผู้ให้ข้อมูล และค่า ICF จะมีค่าเข้าใกล้หนึ่ง (1)

เมื่อชนิดของพืชที่เลือกใช้สำหรับหมวดหมู่นั้น ๆ มีความสอดคล้องกันในผู้ให้ข้อมูลแต่ละคนหรือในกรณีที่มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลกันระหว่างผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด (Gazzaneo et al. 2005)

2. Relative Frequency of citation (RFC; Ladio and Lozada 2001; Lozada et al. 2006; Tardío and Pardo-de-Santayana 2008) สำหรับวิเคราะห์ความสัมพันธ์ที่วัชพืชแต่ละชนิดถูกผู้ให้ข้อมูลรายงานการใช้ประโยชน์ ซึ่งค่านี้จะบ่งบอกถึงความแพร่หลายของการใช้ประโยชน์วัชพืชชนิดนั้น ๆ ในกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ค่า RFC สามารถคำนวณได้จากสูตร:

$$RFC = \frac{FC}{N}$$

โดย FC คือ จำนวนผู้ให้ข้อมูลที่รายงานการใช้ประโยชน์ของวัชพืชชนิดนั้น

N คือ จำนวนผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด

ความแพร่หลายของการใช้ประโยชน์วัชพืชชนิดใด ๆ จะมีค่าสูงสุด เมื่อ ค่า RFC ของวัชพืชนั้น ๆ มีค่าเท่ากับหนึ่ง (1) กล่าวคือ เมื่อผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์แบบสอบถามทุกคนได้รายงานการใช้ประโยชน์จากวัชพืชชนิดนั้นในหมวดหมู่ใดหมวดหมู่หนึ่ง ในทางกลับกัน วัชพืชชนิดใด ๆ ที่มีค่า RFC เท่ากับศูนย์ (0) นับเป็นวัชพืชที่ไม่มีความแพร่หลายในการใช้ประโยชน์ กล่าวคือ ไม่มีผู้ให้ข้อมูลคนใดเลยที่รายงานการใช้ประโยชน์จากวัชพืชชนิดนั้น ๆ

3. Fidelity Level (FL; Friedman et al. 1986) สำหรับวิเคราะห์ระดับความนิยมในการใช้ประโยชน์วัชพืชแต่ละชนิดเพื่อจุดประสงค์ใดจุดประสงค์หนึ่ง (ในการศึกษานี้ ได้แก่ การใช้วัชพืชสมุนไพรสำหรับการรักษาหมวดหมู่อาการใดอาการหนึ่ง) ซึ่งหาได้จากสัดส่วนของจำนวนรายงานการใช้ประโยชน์จากวัชพืชชนิดนั้น ๆ ในหมวดหมู่การใช้ประโยชน์หนึ่ง ๆ จากจำนวนรายงานการใช้ประโยชน์ทั้งหมดของพืชนั้น ๆ ดังสูตร

$$FL (\%) = \frac{N_p}{N} \times 100$$

โดย N_p คือ จำนวนรายงานการใช้ประโยชน์ (use-report) จากวัชพืชชนิดนั้น ๆ ในหมวดหมู่การใช้ประโยชน์หนึ่ง ๆ

N คือ จำนวนรายงานการใช้ประโยชน์ทั้งหมดของวัชพืชชนิดนั้น

ค่า FL ของวัชพืชชนิดใด ๆ สำหรับการรักษาหมวดหมู่อาการใดอาการหนึ่งจะมีค่าสูงสุดเท่ากับ 100 % เมื่อจำนวนรายงานการใช้ประโยชน์ทั้งหมดจากวัชพืชชนิดนั้นกล่าวถึงการใช้ประโยชน์ในหมวดหมู่อาการเดียวกัน

ผลการศึกษา

1. ชนิดของวัชพืชที่พบในแปลงปลูกชาในจังหวัดเชียงใหม่

จากการสำรวจวัชพืชในพื้นที่ปลูกชาในพื้นที่ศึกษาทั้งสี่หมู่บ้าน โดยใช้วิธีการสำรวจ Belt-transect ขนาด 25 ตร.ม. จำนวน 27 แปลง พบวัชพืชทั้งสิ้น 317 จำแนกได้ 85 วงศ์ (ตารางที่ 3) ในจำนวนนี้สามารถทำการระบุวัชพืชถึงระดับชนิด (species) ได้ 260 ชนิด ระดับสกุล (genus) ได้ 54 ชนิด และ ระดับวงศ์ (Family) 3 ชนิด (ภาคผนวก ก) วงศ์ของวัชพืชที่มีความถี่ของจำนวนชนิดที่พบบ่อย ได้แก่ วงศ์ Poaceae Asteraceae Fabaceae Acanthaceae และ Rubiaceae ตามลำดับ

ตารางที่ 3 จำนวนวัชพืชที่พบทั้งหมดในแปลงปลูกชาของทั้งสี่หมู่บ้าน วัชพืชที่พบเพียงพื้นที่เดียว และวัชพืชที่ใช้ประโยชน์ได้ในแต่ละหมวดหมู่ของแต่ละหมู่บ้าน

พื้นที่ศึกษา	รวม	ขุนแจ้	ขุนแม่วาก	ปางก๊ิด	แม่กำปอง
จำนวนวงศ์	85	50	25	36	72
จำนวนชนิด	317	136	59	101	213
จำนวนชนิดที่พบเพียงหมู่บ้านเดียว	201	53	9	21	118
จำนวนชนิดที่ใช้ประโยชน์	113	42	15	36	60
ร้อยละของวัชพืชที่ใช้ประโยชน์	36	31	25	36	28
หมวดหมู่การใช้ประโยชน์ :					
อาหาร	52	18	5	16	28
สมุนไพร	64	16	9	20	38
อาหารสัตว์	13	10	-	1	2
เชื้อเพลิง	4	2	-	-	2
วัสดุและเครื่องใช้ในครัวเรือน	9	2	1	3	5
พืชที่มีพิษต่อสัตว์มีกระดูกสันหลัง	2	1	-	-	1
พืชที่มีพิษต่อสัตว์ไม่มีกระดูกสันหลัง	6	-	-	-	6
พืชที่ใช้ล่อผึ้ง	1	-	-	1	-
พืชที่ใช้ประโยชน์ทางสังคมและความเชื่อ	8	1	-	5	2

พื้นที่ศึกษาที่มีจำนวนชนิดของวัชพืชที่พบสูงสุดได้แก่ หมู่บ้านแม่กำปอง (213 ชนิด) รองลงมาได้แก่หมู่บ้านขุนแจ้ (136 ชนิด) ปางก๊ิด (101 ชนิด) ส่วนพื้นที่ศึกษาที่พบจำนวนชนิดของวัชพืชน้อยที่สุดได้แก่ หมู่บ้านขุนแม่วาก (59 ชนิด) (ตารางที่ 3)

ในจำนวนวัชพืชทั้งหมดที่สำรวจพบการปรากฏในแปลงปลูกชาของทั้งสี่หมู่บ้าน พบว่า มีวัชพืชจำนวน 201 ชนิด ที่พบในแปลงปลูกชาของหมู่บ้านเพียงแห่งเดียว (ตารางที่ 3) ซึ่งวัชพืชเหล่านี้มีความถี่ในการปรากฏเท่ากับ 25 % และมีวัชพืชเพียง 23 ชนิดเท่านั้นที่พบปรากฏใน

พื้นที่ปลูกชาของทั้งสี่หมู่บ้านซึ่งมีความถี่ในการปรากฏ 100% (ภาคผนวก ก) วัชพืชเหล่านี้ถือเป็นวัชพืชที่แพร่หลาย (Widespread weed) ในแปลงปลูกชาของทั้งสี่หมู่บ้าน (ตารางที่ 4) ส่วนมากเป็นวัชพืชจากวงศ์ Asteraceae (7 ชนิด) วงศ์ Poaceae (4 ชนิด) และวงศ์ Cyperaceae (3 ชนิด) และเมื่อพิจารณาความถี่ของการปรากฏของวัชพืชแต่ละชนิดในแปลงปลูกชาของแต่ละหมู่บ้าน (ภาคผนวก ก) พบว่าจำนวนและชนิดของวัชพืชทั่วไป (Common weeds) ในแปลงปลูกชาของแต่ละหมู่บ้านมีองค์ประกอบชนิดของวัชพืชทั่วไปแตกต่างกัน (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 วัชพืชที่แพร่หลายในแปลงปลูกชาของทั้งสี่หมู่บ้านและวัชพืชทั่วไปในแปลงปลูกชาของแต่ละหมู่บ้าน

วงศ์	ชนิดของวัชพืช	ชื่อสามัญไทย	หมวดหมู่การใช้ประโยชน์*	จำนวนหมู่บ้านที่มีการใช้ประโยชน์	สถานะวัชพืชรุกราน
วัชพืชที่แพร่หลายในแปลงปลูกชาของทั้งสี่หมู่บ้าน					
Apiaceae	<i>Centella asiatica</i>	บัวบก	Fd/Med	3	✓
Asteraceae	<i>Acmella oleracea</i>	ผักคราด	Fd	2	-
Asteraceae	<i>Ageratina adenophora</i>	สาบหมา	Nvp/Med	4	✓
Asteraceae	<i>Ageratum conyzoides</i>	สาบแรังสาบกา	Med	4	✓
Asteraceae	<i>Bidens pilosa</i>	ดาวกระจายใต้หัววัน	AFd/Fd/Med	3	✓
Asteraceae	<i>Crassocephalum crepidioides</i>	ผักกาดข้าง	Fd/AFd	4	✓
Asteraceae	<i>Dichrocephala integrifolia</i>	ผักชีตอย	Fd/Med	3	-
Asteraceae	<i>Synedrella nodiflora</i>	ผักแครด	AFd	1	✓
Caryophyllaceae	<i>Drymaria cordata</i> subsp. <i>diandra</i>	หญ้าเกล็ดหอย	Mtr/Med	2	✓
Commelinaceae	<i>Commelina diffusa</i>	ผักปลาบ	AFd/Fd/Med	3	✓
Cyperaceae	<i>Cyperus cyperoides</i>	หญ้ารงกกา	Med	1	✓
Cyperaceae	<i>Cyperus rotundus</i>	หญ้าแห้วหมู	-	0	✓
Cyperaceae	<i>Kyllinga brevifolia</i>	หญ้าหัวไม่ง	-	0	-
Linderniaceae	<i>Torenia violacea</i>	แววมยุรา	Fd	1	-
Oxalidaceae	<i>Oxalis corniculata</i>	ผักแว่น	Fd/Med	2	✓
Poaceae	<i>Digitaria ciliaris</i>	หญ้าปล้องข้าวนก	Med	1	✓
Poaceae	<i>Imperata cylindrica</i>	หญ้าคา	Mtr	1	✓
Poaceae	<i>Paspalum conjugatum</i>	หญ้านวมหนอน	AFd	1	✓

*AFd = พืชอาหารสัตว์; Fd = พืชอาหาร; Mtr = พืชที่ใช้ทำวัสดุและเครื่องใช้ในครัวเรือน; Med = พืชสมุนไพร;

Nvp = พืชที่มีพิษต่อสัตว์ไม่มีกระดูกสันหลัง; Scu = พืชที่ใช้ทางสังคมและความเชื่อ

ตารางที่ 4 (ต่อ)

วงศ์	ชนิดของวัชพืช	ชื่อสามัญไทย	หมวดหมู่การใช้ประโยชน์*	จำนวนหมู่บ้านที่มีการใช้ประโยชน์	สถานะวัชพืชรุกราน
Poaceae	<i>Pennisetum polystachion</i>	หญ้าจรจบดอกเล็ก	AFd	1	✓
Polygonaceae	<i>Persicaria chinensis</i> var. <i>chinensis</i>	พญาแดง	Fd/Med	2	✓
Pteridaceae	<i>Pteris grevilleana</i>	หญ้ารังไก่	Fd	1	-
Rubiaceae	<i>Spermacoce alata</i>	กระดุมใบใหญ่	Med	1	✓
Rubiaceae	<i>Spermacoce remota</i>	หญ้าเขมร	-	0	-
วัชพืชทั่วไปในแปลงปลูกชาหมู่บ้านขุนแจ้					
Asteraceae	<i>Ageratum conyzoides</i>	สาบแร้งสาบกา	Med	4	✓
Asteraceae	<i>Bidens pilosa</i>	ดาวกระจายใต้หัว	AFd/Fd/Med	3	✓
Asteraceae	<i>Chromolaena odorata</i>	สาบเสือ	Nvp/Med/Scu	3	✓
Asteraceae	<i>Conyza sumatrensis</i>	ผักจิก	Med/Scu	2	✓
Malvaceae	<i>Urena lobata</i>	ขี้ครอก	Med	1	✓
Poaceae	<i>Digitaria ciliaris</i>	หญ้าปล้องข้าวนก	Med	1	✓
Rubiaceae	<i>Spermacoce remota</i>	หญ้าเขมร	-	0	-
วัชพืชทั่วไปในแปลงปลูกชาหมู่บ้านขุนแม่วาก					
Asteraceae	<i>Ageratum conyzoides</i>	สาบแร้งสาบกา	Med	4	✓
Asteraceae	<i>Conyza sumatrensis</i>	ผักจิก	Med/Scu	2	✓
Asteraceae	<i>Galinsoga parviflora</i>	หญ้าทหารกล้า	AFd/Fd	2	✓
Brassicaceae	<i>Cardamine hirsuta</i>	เล้ากอ	-	0	✓
Commelinaceae	<i>Murdannia nudiflora</i>	กินกึ่งน้อย	-	0	✓
Poaceae	<i>Eleusine indica</i>	หญ้าปากคอก	Med	1	✓
Polygonaceae	<i>Persicaria nepalensis</i>	-	-	0	✓
Rubiaceae	<i>Mitracarpus hirtus</i>	หญ้าจุกขาว	-	0	✓
วัชพืชทั่วไปในแปลงปลูกชาหมู่บ้านปางกีด					
Acanthaceae	<i>Phaulopsis imbricata</i>	-	-	0	-
Amaranthaceae	<i>Cyathula prostrata</i>	หญ้าพันงูแดง	Med	1	-
Asteraceae	<i>Mikania micrantha</i>	-	Fd/Med	1	✓
Asteraceae	<i>Synedrella nodiflora</i>	ผักแครด	AFd	1	✓
Lamiaceae	<i>Salvia misella</i>	-	Med	1	-
Piperaceae	<i>Peperomia pellucida</i>	ผักกระสัง	-	0	-
วัชพืชทั่วไปในแปลงปลูกชาหมู่บ้านแม่กำปอง					
Poaceae	<i>Cyrtococcum patens</i>	หญ้าจืด	-	0	-

การใช้ประโยชน์จากวัชพืช

จากการสอบถามข้อมูลพฤกษศาสตร์พื้นบ้านจากผู้ให้ข้อมูลหลักในแต่ละหมู่บ้าน พบว่ามีวัชพืช 113 ชนิด จากทั้งหมด 317 ชนิด (ร้อยละ 36) ที่มีการนำมาใช้ประโยชน์ โดยวงศ์ที่มีจำนวนชนิดของวัชพืชที่ใช้ประโยชน์ได้มากที่สุดได้แก่ วงศ์ Asteraceae (16 ชนิด) รองลงมาได้แก่ วงศ์ Fabaceae (7 ชนิด) และ Poaceae (6 ชนิด) ตามลำดับ (ภาคผนวก ข) หมู่บ้านที่มีจำนวนชนิดวัชพืชที่นำมาใช้ประโยชน์มากที่สุด คือ หมู่บ้านแม่กำปอง ซึ่งพบวัชพืชที่สามารถใช้ประโยชน์ได้ 60 ชนิด (ร้อยละ 28) รองลงมาได้แก่ หมู่บ้านขุนแจ้ 42 ชนิด (ร้อยละ 31) ปางก๊ิด 36 ชนิด (ร้อยละ 36) และ ขุนแม่วาก 15 ชนิด (ร้อยละ 25) ตามลำดับ (ตารางที่ 3)

การใช้ประโยชน์จากวัชพืชทั้ง 113 ชนิด สามารถจำแนกตามเกณฑ์ของ Cook (1995) ได้ 9 หมวดหมู่ ได้แก่ อาหาร (52 ชนิด) สมุนไพร (64 ชนิด) อาหารสัตว์ (13 ชนิด) วัสดุและเครื่องใช้ในครัวเรือน (9 ชนิด) เชื้อเพลิง (4 ชนิด) พืชที่มีพิษต่อสัตว์มีกระดูกสันหลัง (2 ชนิด) พืชที่มีพิษต่อสัตว์ไม่มีกระดูกสันหลัง (6 ชนิด) พืชที่ใช้ล่อผึ้ง (1 ชนิด) และพืชที่ใช้ประโยชน์ทางสังคมและความเชื่อ (8 ชนิด) โดยหมวดหมู่การใช้ประโยชน์จากวัชพืชที่มีรายงานในทั้งสี่หมู่บ้าน ได้แก่ หมวดหมู่อาหาร และ สมุนไพร (ตารางที่ 3) นอกจากนี้พบว่าไม่มีวัชพืชชนิดใดเลยที่มีรายงานการใช้ประโยชน์ในทั้งเก้าหมวดหมู่ อย่างไรก็ตามพบว่ามีวัชพืช จำนวน 39 ชนิด ที่มีการใช้ประโยชน์ในมากกว่าหนึ่งหมวดหมู่ (ภาคผนวก ข) โดยวัชพืชที่มีค่าความสำคัญในการใช้ประโยชน์สูงสุดในแต่ละหมู่บ้าน มีค่าดัชนีความสำคัญในการใช้ประโยชน์ (Cultural Important index: CI) อยู่ระหว่าง 2.0 – 3.0 เช่น เครื่องูเห่า ผักขม บึงข้าว ผักปลาบ ผักกาดข้าง ผักแว่น วานนางแลว (หมู่บ้านขุนแจ้) บัวบก สาบเสือ หญ้าเกล็ดหอย หญ้ายายเภา ขี้ไก่ย่าน ผักแว่น ไมยราบ (หมู่บ้านปางก๊ิด) หญ้าขี้ด บัวบก สาบเสือ ดาวกระจายไต้หวัน ผักปลาบ หญ้ายายเภา (หมู่บ้านแม่กำปอง) เป็นต้น สำหรับหมู่บ้านขุนแม่วากนั้น พบว่าวัชพืชทุกชนิดที่มีการนำมาใช้ประโยชน์มีค่าดัชนี CI เท่ากันคือ 1.0 (ภาคผนวก ข)

วัชพืชจำนวน 86 ชนิด (ร้อยละ 76) จากวัชพืชที่ใช้ประโยชน์ทั้งหมดเป็นวัชพืชที่มีรายงานการใช้ประโยชน์จากผู้ให้ข้อมูลหลักเพียงหมู่บ้านเดียว ในขณะที่วัชพืชจำนวน 27 ชนิด (ร้อยละ 24) มีรายงานการใช้ประโยชน์จากผู้ให้ข้อมูลหลักจากมากกว่าหนึ่งหมู่บ้าน โดยวัชพืชที่มีการใช้ประโยชน์มากที่สุดในทั้ง 4 พื้นที่ศึกษา ได้แก่ สาบหมา สาบร้างสาบกา และผักกาดข้าง (ภาคผนวก ข)

วัชพืชที่นิยมนำมาใช้ประโยชน์ในหมวดหมู่อาหาร ได้แก่ ผักกาดข้าง (สี่หมู่บ้าน) บัวบก (แม่กำปอง ปางก๊ิด ขุนแม่วาก) ดาวกระจายไต้หวัน หญ้ายายเภา พญาแดง (แม่กำปอง ปางก๊ิด) ผักแว่น (ขุนแจ้ ปางก๊ิด) ผักคราด (ขุนแม่วาก แม่กำปอง) โดยผู้ให้ข้อมูลนิยมนำวัชพืชเหล่านี้มารับประทานเป็นผักสด (ตารางที่ 7 10 13 และ 16; ภาคผนวก ข)

วัชพืชที่มีการนำมาใช้เป็นอาหารเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ ผักขมหัด ผักกาดข้าง ดาวกระจายไต้หวัน ผักปลาบ ผักแครด ทหารกล้า (หมู่บ้านขุนแจ้) ดุนเขี้ยว (หมู่บ้านปางก๊ิด) *Elatostema integrifolium* var. *tomentosum* (Hook.f.) W.T.Wang และ *Amorphophallus* sp. (หมู่บ้านแม่

กำปอง) ซึ่งวัชพืชเหล่านี้ถูกนิยมนำมาทำอาหารเลี้ยงหมู สำหรับวัชพืชที่มีรายงานเป็นอาหารเลี้ยงวัว ควาย ได้แก่ หญ้านมหนอน และ หญ้าขจรจบดอกเล็ก

วัชพืชที่นิยมนำมาใช้เป็นสมุนไพร ได้แก่ สาบแร้งสาบกา (สีหมู่บ้าน) สาบหมา (หมู่บ้านขุนแจ ปางกีด ขุนแม่วาก) สาบเสือ (หมู่บ้านขุนแจ แม่กำปอง ปางกีด) ผักชืดอย (หมู่บ้านขุนแจ ขุนแม่วาก) สันโลก (หมู่บ้านแม่กำปอง ขุนแจ) ไมยราบ หญ้ายายเกา หญ้าใต้ใบ รังไก่ (หมู่บ้านแม่กำปอง ปางกีด) หญ้าเกล็ดหอย *Conyza sumatrensis* (S.F.Blake) Pruski & G.Sancho (หมู่บ้านขุนแม่วาก ปางกีด) ผักแว่น (หมู่บ้านขุนแจ ปางกีด)

วัชพืชที่มีการนำมาใช้เป็นวัสดุที่ใช้ทำเครื่องใช้ในหลายหมู่บ้าน ได้แก่ หญ้าขัดใบยาว ซึ่งนิยมนำมาทำเป็นไม้กวาดสำหรับกวาดลานบ้านในหมู่บ้านขุนแจ แม่กำปอง และปางกีด ส่วนวัชพืชที่ใช้เป็นวัสดุชนิดอื่น ๆ นั้นล้วนแต่มีรายงานการใช้ประโยชน์จากหมู่บ้านเดียว เช่น พลองขี้ไต้ สาตแหลง (หมู่บ้านแม่กำปอง) โชนใหญ่ (หมู่บ้านขุนแม่วาก) และ หญ้าคา (หมู่บ้านปางกีด) เช่นเดียวกันกับวัชพืชที่มีรายงานการใช้ประโยชน์ในหมวดหมู่อื่น ๆ ได้แก่ พืชเชื้อเพลิง พืชที่มีพิษต่อสัตว์มีกระดูกสันหลังหรือสัตว์ไม่มีกระดูกสันหลัง พืชที่ใช้ล่อผึ้ง และพืชที่ใช้ประโยชน์ทางสังคมและความเชื่อ (ตารางที่ 7 10 13 และ 16; ภาคผนวก ข)

พฤกษศาสตร์พื้นบ้านเชิงปริมาณของวัชพืชที่ใช้เป็นพืชสมุนไพร

จากการคัดเลือกวัชพืชที่มีรายงานการใช้ประโยชน์ในหมวดหมู่สมุนไพรในแต่ละหมู่บ้านรวมทั้งสิ้น 64 ชนิด (ตารางที่ 3) มาจัดทำเป็นหัวข้อสำหรับการสัมภาษณ์แบบสอบถาม (ภาคผนวก ค) กับผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านคนอื่น ๆ เพื่อเป็นการยืนยันความถูกต้องของข้อมูลที่ได้นำบันทึกจากผู้ให้ข้อมูลหลักและหาระดับความเห็นพ้องของการใช้พืชสมุนไพรในการรักษาแต่ละหมวดหมู่อาการในกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ รวมทั้งหาความแพร่หลายของการใช้ประโยชน์วัชพืชแต่ละชนิดในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลตลอดจนหาระดับความนิยมในการใช้ประโยชน์วัชพืชแต่ละชนิดเพื่อจุดประสงค์ใดจุดประสงค์หนึ่ง โดยใช้ค่าดัชนีพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน ได้แก่ Informant Consensus Factor (ICF) Relative Frequency of Citation (RFC) และ Fidelity Level (FL) พบว่า สามารถจำแนกข้อมูลการรักษาโดยใช้วัชพืชที่เป็นสมุนไพรของทั้งสี่หมู่บ้านตามเกณฑ์ของ Cook (1995) ได้ 18 หมวดหมู่อาการ แบ่งเป็น 71 กลุ่มอาการย่อย/ฤทธิ์ในการรักษา (ตารางที่ 5-16) และจากการวิเคราะห์ความเห็นพ้องของชนิดวัชพืชที่ในการรักษาแต่ละกลุ่มอาการย่อยในกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ในแต่ละหมู่บ้านที่รายงานการใช้ประโยชน์ในกลุ่มอาการย่อยนั้น ๆ สามารถแบ่งระดับความเห็นพ้องออกได้เป็น 5 ระดับ ตามค่า ICF (ตารางที่ 6 9 12 และ 15) ได้แก่

- 1) ระดับความเห็นพ้องสูงสุด (ค่า ICF เท่ากับ 1.00) ได้แก่ กลุ่มอาการย่อยที่ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคนซึ่งรายงานเกี่ยวกับการรักษาอาการย่อยนั้น ๆ ได้กล่าวถึงวัชพืชที่ใช้ในการรักษาชนิดเดียวกัน)
- 2) ระดับความเห็นพ้องสูง (ค่า ICF เท่ากับ 0.70 - 0.99)
- 3) ระดับความเห็นพ้องปานกลาง (ค่า ICF เท่ากับ 0.40 - 0.69)

- 4) ระดับความเห็นพ้องต่ำ (ค่า ICF เท่ากับ 0.01 - 0.39)
- 5) ไม่มีความเห็นพ้อง (ค่า ICF เท่ากับ 0.00 หรือหาค่า ICF ไม่ได้เนื่องจากมีรายงานการใช้พืชเพียงหนึ่งชนิดในการรักษาอาการยอยนั้น ๆ โดยผู้ให้ข้อมูลเพียงคนเดียว)

โดยผลการวิเคราะห์ดัชนีพฤกษศาสตร์พื้นบ้านทั้งสามดัชนีในแต่ละหมู่บ้านมีดังนี้
หมู่บ้านขุนแจ้

ผู้ให้ข้อมูลหลักจากหมู่บ้านขุนแจ้ได้รายงานการใช้ประโยชน์จากวัชพืชเป็นสมุนไพรจำนวน 16 ชนิด จากวัชพืชที่มีรายงานการใช้ประโยชน์ทั้งหมด 42 ชนิด จากการสัมภาษณ์แบบสอบถามพบว่าวัชพืชที่ใช้เป็นสมุนไพรทั้ง 16 ชนิด มีรายงานการใช้ประโยชน์ใน 11 หมวดย่อยอาการ ซึ่งจำแนกได้เป็น 21 กลุ่มอาการย่อย (ตารางที่ 5-7)

กลุ่มอาการย่อยที่มีระดับความเห็นพ้องในการใช้พืชสมุนไพรในการรักษาสูงสุด ได้แก่ กลุ่มอาการภาวะขาดประจำเดือน (ประจำเดือนมาไม่ปกติ) อาการท้องร่วง อาการปวดท้อง อาการปวดหัว และกลุ่มบำรุงร่างกาย/บำรุงกำลัง ซึ่งมีจำนวนรายงานการใช้ประโยชน์ 2-13 รายงาน และมีจำนวนชนิดวัชพืชที่ใช้รักษาแต่ละอาการเพียงหนึ่งชนิด ตัวอย่างวัชพืชที่มีความแพร่หลายในการใช้ประโยชน์เกินกว่าครึ่งหนึ่งของผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด (ค่า RFC มากกว่า 0.50) และ/หรือ ได้รับความนิยมในการใช้รักษาอาการเหล่านี้เกินกว่าครึ่งหนึ่งของรายงานการใช้ประโยชน์ทั้งหมดของพืชชนิดนั้น ๆ (ค่า FL มากกว่า 50 %) เช่น ผักชีดอย ซึ่งใช้รักษาอาการท้องร่วง และ บั้งขาว ซึ่งใช้รักษาอาการปวดหัว เป็นต้น (ตารางที่ 5-7)

กลุ่มอาการย่อยที่มีความเห็นพ้องในการใช้พืชสมุนไพรในการรักษาอยู่ในระดับสูง ได้แก่ กลุ่มอาการเลือดไหล เป็นฝี ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ โรคกระเพาะอาหาร และการฟื้นฟูสุขภาพสตรีหลังคลอดบุตร ซึ่งมีจำนวนรายงานการใช้ประโยชน์ตั้งแต่ 10 - 42 รายงาน และมีจำนวนชนิดวัชพืชที่ใช้รักษาแต่ละอาการตั้งแต่ 2-8 ชนิด โดยมีตัวอย่างวัชพืชที่มีค่า RFC มากกว่า 0.50 และมีค่า FL มากกว่า 50 % เช่น สาบแร้งสาบกา สาบหมา สาบเสือ ซึ่งใช้ห้ามเลือด พืชวงศ์ Malvaceae ซึ่งใช้รักษาฝี ดาดตะกั่วเถา ซึ่งใช้รักษาอาการปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ หญ้าตดหมา เครื่องูเห่า นางพญาเสือโคร่ง ซึ่งใช้ฟื้นฟูสุขภาพสตรีหลังคลอดบุตร และพืชวงศ์ Apocynaceae ซึ่งใช้รักษาโรคกระเพาะอาหาร เป็นต้น

กลุ่มอาการย่อยที่มีความเห็นพ้องในการใช้พืชสมุนไพรในการรักษาอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ กลุ่มอาการกระดูกหัก ซึ่งมีรายงานการใช้ประโยชน์ 14 รายงาน และมีจำนวนชนิดของวัชพืชที่ใช้รักษาอาการนี้ จำนวน 5 ชนิด โดยชนิดของวัชพืชที่มีค่า RFC มากกว่า 0.50 และมีค่า FL มากกว่า 50 % ได้แก่ ผักแว่น

กลุ่มอาการย่อยที่ไม่มีค่าความเห็นพ้องในการใช้พืชสมุนไพรในการรักษา ได้แก่ กลุ่มอาการฟกช้ำ ปากนกกระจอก ท้องอืด อาหารเป็นพิษ ุงสวัด ได้รับความพิษจากตะขาบกัด ตุ่ม/ผดผื่น คัน กลากเกลื้อน น้ำกัดเท้า และบาดแผล ซึ่งมีจำนวนรายงานการใช้ประโยชน์ 1-2 รายงานและมีจำนวนชนิดวัชพืชที่ใช้รักษาแต่ละอาการเพียง 1-2 ชนิดเท่านั้น โดยตัวอย่างวัชพืชที่มีค่า FL มากกว่า 50% ในการรักษาอาการย่อยเหล่านี้มีเพียงชนิดเดียว ได้แก่ สันโสก ซึ่งใช้รักษา

ตุ้ม/ผดผื่นคัน อย่างไรก็ตามพบว่าการใช้ประโยชน์จากพืชชนิดนี้ไม่เป็นที่แพร่หลายนักเนื่องจากมีค่า RFC ต่ำมาก (RFC เท่ากับ 0.06) ซึ่งเป็นผลจากการรายงานการใช้ประโยชน์ดังกล่าวโดยผู้ให้ข้อมูลเพียงหนึ่งคนจากผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 16 คน ในขณะที่พืชชนิดอื่น ๆ เช่น หญ้าตดหมา เครื่องูเห่า ผักแว่น และดาตตะกั่วเถา นั้นแม้จะเป็นพืชที่มีความแพร่หลายในการใช้ประโยชน์มากเกินครึ่งหนึ่งในกลุ่มผู้ให้ข้อมูล (ค่า RFC มากกว่า 0.50) แต่ความรู้ในการนำมาใช้รักษา กลุ่มอาการเหล่านี้ยังไม่เป็นที่แพร่หลายหรือนิยมมากนักในกลุ่มผู้ให้ข้อมูล เนื่องจากมีค่า FL อยู่ในระดับต่ำมาก (FL เท่ากับ 6.7-16.7 %) อันเป็นผลจากสัดส่วนของรายงานการใช้ประโยชน์เพียงหนึ่งรายงานโดยผู้ให้ข้อมูลหนึ่งคนจากจำนวนรายงานการใช้ประโยชน์ทั้งหมดของพืชเหล่านี้ (ตารางที่ 5-7)

ตารางที่ 5 ค่าดัชนี Relative Frequency of Citation (RFC) และดัชนี Fidelity Level (FL) ในการรักษา กลุ่มอาการย่อยต่าง ๆ ของวัชพืชที่เป็นสมุนไพรในหมู่บ้านขุนแจแต่ละชนิด

ชนิดของวัชพืช	ชื่อสามัญไทย	FC	N	RFC	กลุ่มอาการย่อย	Np	N	FL (%)
<i>Ageratina adenophora</i>	สาบหมา	14	16	0.88	เลือดไหล	14	16	87.50
					โรคกระเพาะอาหาร	2	16	12.50
<i>Ageratum conyzoides</i>	สาบแร้งสาบกา	15	16	0.94	เลือดไหล	15	15	100.00
Apocynaceae sp.	-	8	16	0.50	ภาวะขาดประจำเดือน	2	11	18.18
					อาหารเป็นพิษ	1	11	9.09
					โรคกระเพาะอาหาร	8	11	72.73
<i>Buddleja asiatica</i>	ราชวดีป่า	2	16	0.13	การฟื้นฟูสุขภาพหลังคลอดบุตร	1	1	100.00
<i>Chromolaena odorata</i>	สาบเสือ	12	16	0.75	เลือดไหล	12	15	80.00
					โรคกระเพาะอาหาร	2	15	13.33
					การฟื้นฟูสุขภาพหลังคลอดบุตร	1	15	6.67
<i>Cissus javana</i>	ดาตตะกั่วเถา	11	16	0.69	กระดูกงู/หัก	1	13	7.69
					ฟกช้ำ	1	13	7.69
					ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ	10	13	76.92
					น้ำกัดเท้า	1	13	7.69
<i>Clausena excavata</i>	สันโสก	1	16	0.06	การฟื้นฟูสุขภาพหลังคลอดบุตร	1	2	50.00
					ตุ้ม/ผดผื่นคัน	1	2	50.00
<i>Clerodendrum glandulosum</i>	บึงขาว	9	16	0.56	ฟกช้ำ	1	10	10.00
					ปวดหัว	9	10	90.00
<i>Dichrocephala integrifolia</i>	ผักชืดอย	14	16	0.88	เป็นฝี	1	21	4.76
					กระดูกงู/หัก	1	21	4.76

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ชนิดของวัชพืช	ชื่อสามัญไทย	FC	N	RFC	กลุ่มอาการย่อย	Np	N	FL (%)
<i>Dichrocephala integrifolia</i>	ผักชีดอย	14	16	0.88	ท้องร่วง	13	21	61.90
					การฟื้นฟูสุขภาพหลังคลอดบุตร	6	21	28.57
<i>Kyllinga nemoralis</i>	หญ้าตุ่มหู	6	16	0.38	โรคปากนกกระจอก	1	6	16.67
					การฟื้นฟูสุขภาพหลังคลอดบุตร	3	6	50.00
					ปวดท้อง	2	6	33.33
Malvaceae sp.	-	12	16	0.75	เป็นฝี	12	12	100.00
<i>Oxalis corniculata</i>	ผักแว่น	12	16	0.75	โรคปากนกกระจอก	1	14	7.14
					กระดูกงู/หัก	9	14	64.29
					โรคงูสวัด	1	14	7.14
					ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ	1	14	7.14
					กลากเคลื่อน	1	14	7.14
					ได้รับพิษจากตะขาบกัด	1	14	7.14
<i>Paederia pilifera</i>	หญ้าตัดหมา	14	16	0.88	ท้องอืด	1	15	6.67
					การฟื้นฟูสุขภาพหลังคลอดบุตร	14	15	93.33
<i>Polygonatum kingianum</i>	-	10	16	0.63	กระดูกงู/หัก	1	12	8.33
					โรคกระเพาะอาหาร	4	12	33.33
					บำรุงร่างกาย	7	12	58.33
<i>Prunus cerasoides</i>	นางพญาเสือโคร่ง	3	16	0.19	การฟื้นฟูสุขภาพหลังคลอดบุตร	3	3	100.00
<i>Toddalia asiatica</i>	เครื่องหอม	13	16	0.81	กระดูกงู/หัก	2	15	13.33
					การฟื้นฟูสุขภาพหลังคลอดบุตร	12	15	80.00
					มีบาดแผล	1	15	6.67

ตารางที่ 6 ค่าดัชนี Informant Consensus Factor (ICF) ของแต่ละหมวดหมู่อาการในหมู่บ้านขุนแจที่มีรายงานการใช้พืชเป็นสมุนไพรรักษา วัชพืชที่มีค่าดัชนี Fidelity Level (FL) สูงในการรักษาในแต่ละกลุ่มอาการย่อยและค่าดัชนี Relative Frequency of Citation (RFC) ของวัชพืชแต่ละชนิด

ระบบ/หมวดหมู่อาการ	กลุ่มอาการย่อย	Nur	Nt	ICF	ชนิดของวัชพืชที่นิยม	ชื่อสามัญ	FL (%)	FL > 50%	RFC	RFC > 0.50
ความเจ็บปวด	ปวดหัว	9	1	1.00	<i>Clerodendrum glandulosum</i>	บั้งขาว	90.00	✓	0.56	✓
อาการทางโภชนาการ	บำรุงร่างกาย	7	1	1.00	<i>Polygonatum kingianum</i>	-	58.33	✓	0.63	✓
อาการทางระบบย่อยอาหาร	ท้องร่วง	13	1	1.00	<i>Dichrocephala integrifolia</i>	ผักชีดอย	61.90	✓	0.88	✓
อาการทางระบบย่อยอาหาร	ปวดท้อง	2	1	1.00	<i>Kyllinga nemoralis</i>	หญ้าคุ่มหู	33.33	-	0.38	-
อาการทางระบบสัลยศาสตร์ทางเดินปัสสาวะ	ภาวะขาดประจำเดือน	2	1	1.00	Apocynaceae sp.	-	18.18	-	0.50	✓
อาการทางระบบโลหิต	เลือดไหล	41	3	0.95	<i>Ageratum conyzoides</i>	สาบแรังสาบกา	100.00	✓	0.94	✓
					<i>Ageratina adenophora</i>	สาบหมา	87.50	✓	0.88	✓
					<i>Chromolaena odorata</i>	สาบเสือ	80.00	✓	0.75	✓
อาการบาดเจ็บ	เป็นฝี	13	2	0.92	Malvaceae sp.	-	100.00	✓	0.75	✓
อาการทางระบบกล้ามเนื้อและกระดูก	ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ	10	2	0.89	<i>Cissus javana</i>	ดาดตะกั่วเถา	76.92	✓	0.69	✓
อาการเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ การคลอดบุตร และระยะหลังคลอด	การฟื้นฟูสุขภาพหลังคลอดบุตร	42	8	0.83	<i>Paederia piliifera</i>	หญ้าตดหมา	93.33	✓	0.88	✓
					<i>Toddalia asiatica</i>	เครืองูเห่า	80.00	✓	0.81	✓
					<i>Kyllinga nemoralis</i>	หญ้าคุ่มหู	50.00	✓	0.38	-
					<i>Clausena excavate</i>	สันโสก	50.00	✓	0.06	-
					<i>Buddleja asiatica</i>	ราชวดีป่า	100.00	✓	0.13	-
					<i>Prunus cerasoides</i>	นางพญาเสือโคร่ง	100.00	✓	0.19	-

ตารางที่ 6 (ต่อ)

ระบบ/หมวดหมู่อาการ	กลุ่มอาการย่อย	Nur	Nt	ICF	ชนิดของวัชพืชที่นิยม	ชื่อสามัญ	FL (%)	FL > 50%	RFC	RFC > 0.50
อาการทางระบบย่อยอาหาร	โรคกระเพาะอาหาร	15	4	0.79	Apocynaceae sp.	-	72.73	✓	0.50	✓
อาการทางระบบกล้ามเนื้อและกระดูก	กระดูกงอก/หัก	14	5	0.69	<i>Oxalis corniculata</i> L.	ผักแว่น	64.29	✓	0.75	✓
อาการทางโภชนาการ	โรคปากนกกระจอก	2	2	0.00	<i>Kyllinga nemoralis</i>	หญ้าตุ่มหู	16.67	-	0.38	-
อาการบาดเจ็บ	ฟกช้ำ	2	2	0.00	<i>Clerodendrum glandulosum</i>	บึ้งขาว	10.00	-	0.56	✓
					<i>Cissus javana</i>	ดาตตะกั่วเถา	7.69	-	0.69	✓
ภาวะติดเชื้อ	โรคนุสวัด	1	1	-	<i>Oxalis corniculata</i>	ผักแว่น	7.14	-	0.75	✓
ภาวะติดเชื้อ	กลากเกลื้อน	1	1	-	<i>Oxalis corniculata</i>	ผักแว่น	7.14	-	0.75	✓
ภาวะติดเชื้อ	น้ำกัดเท้า	1	1	-	<i>Cissus javana</i>	ดาตตะกั่วเถา	7.69	-	0.69	✓
ภาวะเป็นพิษ	อาหารเป็นพิษ	1	1	-	Apocynaceae sp.	-	9.09	-	0.50	✓
ภาวะเป็นพิษ	ได้รับพิษจากตะขาบกัด	1	1	-	<i>Oxalis corniculata</i>	ผักแว่น	7.14	-	0.75	✓
อาการทางผิวหนัง เนื้อเยื่อใต้ผิวหนัง	ตุ่ม/ผดผื่นคัน	1	1	-	<i>Clausena excavata</i>	สันโสก	50.00	✓	0.06	-
อาการทางระบบย่อยอาหาร	ท้องอืด	1	1	-	<i>Paederia pilifera</i>	หญ้าตดหมา	6.67	-	0.88	✓
อาการบาดเจ็บ	มีบาดแผล	1	1	-	<i>Toddalia asiatica</i>	เครืองูเห่า	6.67	-	0.81	✓

ตารางที่ 7 รายงานการใช้ประโยชน์จากวัชพืชที่ปรากฏในแปลงปลูกชาของหมู่บ้านขุนแจ

ลำดับ	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญไทย	ชื่อท้องถิ่น	การใช้ประโยชน์
อาหารสัตว์					
1	Amaranthaceae	<i>Amaranthus viridis</i> L.	ผักขม	ไฮชื่อโหว่	ใบ ใช้เลี้ยงหมู ให้หมูกินสดๆ
2	Asteraceae	<i>Bidens pilosa</i> L.	ดาวกระจายใต้หัว	หมูบีสู่	ใบ ใช้เลี้ยงหมู ให้หมูกินสดๆ
3	Asteraceae	<i>Crassocephalum crepidioides</i> (Benth.) S.Moore	ผักกาดข้าง	หมูพะพะ	ใบ ใช้เลี้ยงหมู ให้หมูกินสดๆ
4	Asteraceae	<i>Galinsoga parviflora</i> Cav.	หญ้าทหารกล้า	ละจีหมู	ใบ ใช้เลี้ยงหมู ให้หมูกินสดๆ
5	Asteraceae	<i>Synedrella nodiflora</i> (L.) Gaertn.	ผักแครด	ละจีหมู	ใบ ใช้เลี้ยงหมู
6	Commelinaceae	<i>Commelina benghalensis</i> L.	ผักปลาบ	อะมียะโหวะตะมา	ใบ ใช้เลี้ยงหมู/ม้า
7	Commelinaceae	<i>Commelina diffusa</i> Burm.f.	ผักปลาบ	อะมียะโหวะเบะเบะ	ใบ ใช้เลี้ยงหมู
8	Dioscoreaceae	<i>Dioscorea pentaphylla</i> L.	มันคันขาว	ติชาหมี	ใบ ใช้เลี้ยงหมู
9	Poaceae	<i>Paspalum conjugatum</i> P.J.Bergius	หญ้านมหนอง	ฉิดฉีโหมะ	ใบ ใช้เลี้ยงวัว
10	Poaceae	<i>Pennisetum polystachion</i> (L.) Schult.	หญ้าจรจบดอกเล็ก	กุซาหมู	ใบ ใช้เลี้ยงวัว
พืชอาหาร					
1	Amaranthaceae	<i>Amaranthus viridis</i> L.	ผักขม	ไฮชื่อโหว่	ยอด ผักกินได้
2	Araceae	<i>Amorphophallus</i> sp.	-	โถยา	หัวใต้ดิน ต้มกินเล่นใส่เกลือ
3	Asparagaceae	<i>Polygonatum kingianum</i> Collett & Hemsl.	ว่านนางแลว	นาโคเมียะ	หัวใต้ดิน หนึ่งกินกับน้ำพริก หัวใต้ดิน ใช้ทำเป็นแป้งทำเส้นก๋วยเตี๋ยวได้
4	Asteraceae	<i>Crassocephalum crepidioides</i> (Benth.) S.Moore	ผักกาดข้าง	หมูพะพะ	ใบอ่อน กินกับน้ำพริก ลาบ

ตารางที่ 7 (ต่อ)

ลำดับ	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญไทย	ชื่อท้องถิ่น	การใช้ประโยชน์
5	Commelinaceae	<i>Commelina diffusa</i> Burm.f.	ผักปลาบ	อะมียะโหะเบะเบะ	ยอดอ่อน กินเป็นผักกับน้ำพริก
6	Costaceae	<i>Cheilocostus speciosus</i> (J.Koenig) C.D.Specht	เอื้องหมายนา	หะมาหมัดชื้อ	ลำต้น ตำแล้วบีบเอาน้ำหยอดหูรักษาหูน้ำหนวก
7	Lamiaceae	<i>Clerodendrum glandulosum</i> Lindl.	บั้งขาว	ซีเผี้ยจุนนี่	ยอดอ่อน/ดอก กินเป็นผักลวกกับน้ำพริก
8	Lamiaceae	<i>Rothea serrata</i> (L.) Steane & Mabb.	อัครีทวาร	-	ดอก กินกับน้ำพริก
9	Lauraceae	<i>Litsea cubeba</i> (Lour.) Pers.	ตะไคร้ต้น	ตีฝื่อเจียว	ผล กินเป็นเครื่องเทศ
10	Melastomataceae	<i>Melastoma malabathricum</i> L.	โคลงเคลง	ลำตุ้สี	ผลสุก กินเล่น
11	Oxalidaceae	<i>Oxalis corniculata</i> L.	ผักแว่น	จู้เปอะเหลอะ	ใบ กินได้มีรสเปรี้ยวใช้กินกับน้ำพริก
12	Phyllanthaceae	<i>Glochidion sphaerogynum</i> (Müll.Arg.) Kurz	ไคร้มันปลา	-	ยอดอ่อน กินเป็นผัก
13	Phyllanthaceae	<i>Phyllanthus emblica</i> L.	มะขามป้อม	-	ผล กินเล่น
14	Primulaceae	<i>Embelia sessiliflora</i> Kurz	มะขวย	จะตีทุปะ	ใบอ่อน นำมายำกินใส่ปลาทูลอ้อย
15	Rosaceae	<i>Rubus ellipticus</i> Sm.	หนามไขกุ่ม	โคปุ้ดสี	ผล กินเล่น
16	Rosaceae	<i>Rubus sumatranus</i> Miq.	-	-	ผล กินเล่น
17	Rutaceae	<i>Toddalia asiatica</i> (L.) Lam.	เครื่องเห่า	จูดังงู	ยอดอ่อน กินกับน้ำพริก
18	Solanaceae	<i>Solanum americanum</i> Mill.	มะแว้งนก	อีหู่	ใบ นำมาผัดกินเป็นผัก
พืชเชื้อเพลิง					
1	Pentaphylacaceae	<i>Eurya acuminata</i> DC.	ปลายसान	-	ลำต้น ใช้ทำฟืน
2	Urticaceae	<i>Debregeasia longifolia</i> (Burm.f.) Wedd.	ไขปลา	ซีชีฉื่อ	ใช้ทำฟืน แต่ใช้ไม่ดี

ตารางที่ 7 (ต่อ)

ลำดับ	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญไทย	ชื่อท้องถิ่น	การใช้ประโยชน์
พืชที่ใช้ทำวัสดุและเครื่องใช้ในครัวเรือน					
1	Malvaceae	<i>Sida acuta</i> Burm.f.	หญ้าขัดใบยาว	-	ลำต้น ใช้มัดรวมกันทำไม้กวาด
2	Poaceae	<i>Thysanolaena latifolia</i> (Roxb. ex Hornem.) Honda	ตองกง	อีจี่หนึ่	ช่อดอก ใช้ทำไม้กวาด
พืชที่ใช้ประโยชน์ทางสังคมและความเชื่อ					
1	Rutaceae	<i>Toddalia asiatica</i> (L.) Lam.	เครื่องห้า	จูดั้ง	ใบ ใช้มัดติดหน้าบ้านหลังช่วงเวลาที่มียศตรีตลอดบุตร ในบ้าน ช่วยกันผี (เพราะมีหนาม ผีจึงกลัว)
พืชที่มีพิษต่อสัตว์มีกระดูกสันหลัง					
1	Fabaceae	<i>Derris elliptica</i> (Wall.) Benth.	หางไหลแดง	งัวชะเอม	ลำต้น ใช้เบื่อปลา
พืชสมุนไพร					
1	Apocynaceae	Apocynaceae sp.	-	ฮานะสี	ราก ต้มน้ำดื่มเป็นยาขับประจำเดือน ราก เป็นยารักษาโรคกระเพาะอาหาร ราก ต้มน้ำดื่มรักษาอาการอาหารเป็นพิษ
2	Asparagaceae	<i>Polygonatum kingianum</i> Collett & Hemsl.	ว่านนางแลว	นาโคเมียะ	หัวใต้ดิน ทูบรวมกับเครื่องห้า (<i>Toddalia asiatica</i> (L.) Lam.) นำพอกรักษากระดูกหัก เป็นยาต่อกระดูก หัวใต้ดิน ดองเหล้าหรือ ต้มน้ำดื่มรักษาอาการแน่น จุกเสียดท้อง/โรคกระเพาะอาหาร หัวใต้ดิน ต้มใส่เนื้อสัตว์เช่น หมู ไก่ รับประทานเป็น ยาบำรุงร่างกาย แก้ปวดเมื่อย ช่วยให้เจริญอาหาร

ตารางที่ 7 (ต่อ)

ลำดับ	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญไทย	ชื่อท้องถิ่น	การใช้ประโยชน์
3	Asteraceae	<i>Ageratina adenophora</i> (Spreng.) R.M.King & H.Rob.	สาบหมา	กัวชะโหมะ	ใบ นำมาขยี้แล้วนำมาพอกแผลช่วยห้ามเลือด
					ราก ต้มน้ำดื่มรักษาโรคกระเพาะอาหาร
4	Asteraceae	<i>Ageratum conyzoides</i> (L.) L.	สาบแร้งสาบกา	ปุมืดเฒ่า	ใบ เคี้ยวแล้วนำมาพอกแผลห้ามเลือด
5	Asteraceae	<i>Chromolaena odorata</i> (L.) R.M.King & H.Rob.	สาบเสือ	อาคะโหมะ	ใบ ขยี้หรือเคี้ยวแล้วเอามาใส่แผลห้ามเลือด
					ราก ต้มน้ำดื่มรักษาโรคกระเพาะอาหาร
					ใบ ต้มน้ำอาบสำหรับสตรีหลังคลอดบุตร
6	Asteraceae	<i>Dichrocephala integrifolia</i> (L.f.) Kuntze	ผักชีดอย	อะเหลมะหุฉิโหว่	ทั้งต้น ตำรวมกับข้าวสารและผักแว่น (<i>Oxalis corniculata</i> L.) และพืชอื่นๆ อีกหลายชนิด นำมาพอกประคบรักษากระดูกหัก เป็นยาต่อกระดูก
					ใบ ตำบิบเอานำมาทารักษาฝีหนอง
					ราก/ทั้งต้น ต้มน้ำดื่มแก้ท้องร่วง
					ทั้งต้น ต้มน้ำอาบสำหรับสตรีหลังคลอดบุตร
7	Cyperaceae	<i>Kyllinga nemoralis</i> (J.R.Forst. & G.Forst.) Dandy ex Hutch. & Dalziel	หญ้าตุ่มหู	อะฉิมชี้อ	ทั้งต้น ต้มน้ำอาบร่วมกับพืชอื่นๆ สำหรับสตรีหลังคลอดบุตร
					ราก ต้มน้ำดื่มเป็นยาแก้ปวดท้องร่วมกับพืชอื่นๆ อีกหลายชนิด
					ทั้งต้น ตำแล้วเอานำมาทารักษาปากนกกระจอก

ตารางที่ 7 (ต่อ)

ลำดับ	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญไทย	ชื่อท้องถิ่น	การใช้ประโยชน์
8	Lamiaceae	<i>Clerodendrum glandulosum</i> Lindl.	บั้งขาว	ซีเผี้ยจูนนี้	ใบ ตำผสมกับใบตาดตะกั่วเถา (<i>Cissus javana</i> DC.) และ บอระเพ็ด (<i>Tinospora crispa</i> (L.) Hook. f. & Thomson) กับเหล้าปริมาณเล็กน้อยนำมาห่อหรือประคบแผลฟกช้ำ ใบ นำมาลนไฟแล้วนำมาห่อผ้าประคบหน้าผากแก้ปวดหัว
9	Malvaceae	Malvaceae sp.	-	สะละนี้มะ	ราก ทูบแล้วนำมาพอกรักษาฝี ช่วยดูดน้ำหนอง /ห่อสำหรับต่อเส้นเอ็นก็ได้
10	Oxalidaceae	<i>Oxalis corniculata</i> L.	ผักแว่น	จู้เปอะเหลอะ	ใบ ขยี้เอาน้ำมาทารักษาปากนกกระจอก ทั้งต้น ตำให้ละเอียดแล้วนำมาพอกแก้ปวดข้อ ปวดเข่า/รักษากระดูกหัก (มักใช้สำหรับไก่) ทั้งต้น ตำให้ละเอียดร่วมกับผักลิ้มผัว (<i>Lobelia nummularia</i> Lam.) แล้วนำมาพอกรักษางูสวัด ทั้งต้น ตากแห้งแล้วนำมาดองเหล้าดื่มแก้ปวดเมื่อย ใบ ตำบิบเอาน้ำมาทาแก้พิษตะขาบกัด (ใช้ร่วมกับพืชอีกชนิดหนึ่งแต่จำไม่ได้) ใบ ตำแล้วบิบเอาน้ำมาทารักษากลากเกลื้อน ชั้นนตะตุ
11	Rosaceae	<i>Prunus cerasoides</i> Buch.-Ham. ex D. Don	นางพญาเสือโคร่ง	ลูจื่อ/หย่าเร/เกรอเวะ	เปลือกต้น ต้มน้ำอาบร่วมกับพืชอื่นๆสำหรับสตรีหลังคลอดบุตร

ตารางที่ 7 (ต่อ)

ลำดับ	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญไทย	ชื่อท้องถิ่น	การใช้ประโยชน์
12	Rubiaceae	<i>Paederia pilifera</i> Hook.f.	หญ้าตดหมา	จุนนี่จ๊ะ	ใบ ตำแล้วนำไปหมกไฟรอให้อุ่น นำมาประคบหน้า ท้องรักษาอาการท้องอืด
					ใบ ต้มน้ำผสมกับพืชอื่นๆ ใช้อาบสำหรับสตรีหลัง คลอดลูก
13	Rutaceae	<i>Clausena excavata</i> Burm.f.	สันโสก	ซีเผี้ยจุนนี่	ใบ ต้มน้ำอาบหลังคลอด
					ใบ ต้มน้ำอาบรักษาตุ่มแดงขึ้นตามร่างกาย
14	Rutaceae	<i>Toddalia asiatica</i> (L.) Lam.	เครื่องห้า	จูดั้ง	ใบ ทบๆ ผสมพืชอีกหลายชนิด นำมาห่อพอกรักษา กระดูกหัก เป็นยาต่อกระดูก
					ใบ/ต้น ต้มน้ำอาบหลังคลอดลูก
15	Scrophulariaceae	<i>Buddleja asiatica</i> Lour.	ราชวดีป่า	ยะหละเผี้ย	ใบ ต้มน้ำร่วมกับพืชอื่น ๆ อาบหลังคลอด
16	Vitaceae	<i>Cissus javana</i> DC.	ดาตตะแก้วเถา	เมาะฉือจา/ จุนจุนนี่จ๊ะ	ใบ ตำผสมกับพืชอีกหลายชนิด นำมาพอกประคบ เป็นยารักษากระดูกหัก ต่อกระดูก
					ส่วนเหนือดิน นำมาทาบ หมกไฟแล้วนำมาประคบแก้ ปวดเอ็น ปวดกล้ามเนื้อ
					ใบ ตำผสมกับใบบั้งขาว (<i>Clerodendrum glandulosum</i> Lindl.) และ บอระเพ็ด (<i>Tinospora crispa</i> (L.) Hook. f. & Thomson) กับเหล้าปริมาณ เล็กน้อยนำมาห่อหรือประคบแผลฟกช้ำ
					ลำต้น ต้มน้ำร่วมกับพืชอื่นๆ อาบแก้ปวดเมื่อย

ตารางที่ 7 (ต่อ)

ลำดับ	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญไทย	ชื่อท้องถิ่น	การใช้ประโยชน์
	Vitaceae	<i>Cissus javana</i> DC.	ดาตตะแก้วเถา	เมาะฉือจา/ ฉุนฉุนนี้จะ	ใบ นำมาผิงไฟแล้วนำมาประคบห่อเท้าไว้ใช้ผ้าพัน ช่วยรักษาน้ำกัดเท้า บรรเทาอาการคัน

หมู่บ้านขุนแม่วาก

ผู้ให้ข้อมูลหลักจากหมู่บ้านขุนแม่วากได้รายงานการใช้ประโยชน์จากวัชพืชเป็นสมุนไพรจำนวน 9 ชนิด จากวัชพืชที่มีรายงานการใช้ประโยชน์ทั้งหมด 15 ชนิด จากการสัมภาษณ์แบบสอบถามพบว่าวัชพืชที่ใช้เป็นสมุนไพรทั้ง 9 ชนิด มีรายงานการใช้ประโยชน์ใน 11 หมวดย่อยอาการ ซึ่งจำแนกได้เป็น 16 กลุ่มอาการย่อย (ตารางที่ 8-10)

กลุ่มอาการย่อยที่มีระดับความเห็นพ้องในการใช้พืชสมุนไพรในการรักษาสูงสุด ได้แก่ กลุ่มอาการปวดหัว ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ โรคพิษสุนัขบ้า และบาดแผล ซึ่งมีจำนวนรายงานการใช้ประโยชน์เพียง 2-3 รายงาน และมีจำนวนชนิดวัชพืชที่ใช้รักษาแต่ละอาการเพียงหนึ่งชนิด ได้แก่ *Conyza sumatrensis* ซึ่งมีรายงานในการใช้รักษาอาการปวดหัว และผื่นกลาก ซึ่งมีรายงานว่าสามารถใช้รักษาอาการปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ โรคพิษสุนัขบ้าและบาดแผลได้ อย่างไรก็ตาม ความนิยมในการใช้พืชทั้งสองชนิดในการรักษาอาการเหล่านี้ยังอยู่ในระดับไม่มากนัก (ค่า FL เท่ากับ 0.25-0.38) แม้ว่า *Conyza sumatrensis* จะมีความแพร่หลายในการใช้ประโยชน์เกินกว่าครึ่งหนึ่งของผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด (ค่า RFC มากกว่า 0.50) ก็ตาม

กลุ่มอาการย่อยที่มีความเห็นพ้องในการใช้พืชสมุนไพรในการรักษาอยู่ในระดับสูง ได้แก่ กลุ่มอาการเป็นไข้ ไอ เป็นฝี เลือดไหล อาการกินผิดแบบที่ชาวม้งเรียกว่า “ผ๊ะ” และยาแก้พิษ ซึ่งมีจำนวนรายงานการใช้ประโยชน์ตั้งแต่ 4 - 28 รายงาน และมีจำนวนชนิดวัชพืชที่ใช้รักษาแต่ละอาการ 2-5 ชนิด โดยมีตัวอย่างวัชพืชที่มีค่า RFC มากกว่า 0.50 และ/หรือ มีค่า FL มากกว่า 50 % เช่น ผักชืดออย ซึ่งใช้รักษาอาการไอหรือแก้ไอ หญ้ารังกาและหญ้าปากคอก ซึ่งได้รักษาอาการ “ผ๊ะ” สาบแรังสาบกาและสาบหมา ซึ่งใช้ห้ามเลือด *Conyza sumatrensis* ซึ่งใช้เป็นยาแก้พิษ และหญ้าเกล็ดหอย ซึ่งใช้รักษาฝี เป็นต้น

กลุ่มอาการย่อยที่มีไม่ค่าความเห็นพ้องในการใช้พืชสมุนไพรในการรักษา ได้แก่ กลุ่มอาการน้ำกัดเท้า โรคหอบหืด อาการบัสสาวะขัด โรคไต ตุ่มอักเสบ และการฟื้นฟูสุขภาพสตรีหลังคลอดบุตร ซึ่งมีจำนวนรายงานการใช้ประโยชน์ 1-2 รายงาน และมีจำนวนชนิดวัชพืชที่ใช้รักษาแต่ละอาการเพียง 1-2 ชนิดเท่านั้น เช่น ผักชืดออย ซึ่งมีรายงานการใช้รักษาสามกลุ่มอาการ ได้แก่ บัสสาวะขัด ตุ่มอักเสบ และน้ำกัดเท้า *Conyza sumatrensis* ซึ่งใช้รักษา น้ำกัดเท้า และฟื้นฟูสุขภาพสตรีหลังคลอดบุตร หญ้าปากคอก ซึ่งใช้รักษาโรคหอบหืด สาบหมา ซึ่งใช้รักษาโรคไต อย่างไรก็ตาม ความนิยมในการใช้วัชพืชเหล่านี้ในการรักษาอาการข้างต้นยังอยู่ในระดับไม่มาก (ค่า FL เท่ากับ 0.04-0.08) เนื่องจากมีรายงานการใช้ประโยชน์เพียงหนึ่งรายงานจากจำนวนรายงานการใช้ประโยชน์ทั้งหมดของพืชเหล่านี้ แม้ว่าพืชทุกชนิดที่ได้กล่าวมาจะมีความแพร่หลายในการใช้ประโยชน์เกินกว่าครึ่งหนึ่งของผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด (ค่า RFC มากกว่า 0.50) ก็ตาม (ตารางที่ 8-10)

ตารางที่ 8 ค่าดัชนี Relative Frequency of Citation (RFC) และดัชนี Fidelity Level (FL) ใน การรักษากลุ่มอาการย่อยต่าง ๆ ของวัชพืชที่เป็นสมุนไพรในหมู่บ้านขุนแมวกแต่ละชนิด

ชนิดของวัชพืช	ชื่อสามัญไทย	FC	N	RFC	กลุ่มอาการย่อย	Np	N	FL (%)
<i>Ageratina adenophora</i>	สาบหมา	12	16	0.75	เลือดไหล	11	12	0.92
					โรคไต	1	12	0.08
<i>Ageratum conyzoides</i>	สาบแครงสาบกา	15	16	0.94	เลือดไหล	14	18	0.78
					มีไข้	3	18	0.17
					อาการกินผิด (ภาษาม้ง เรียกว่าอาการ "ฝ๊ะ")	1	18	0.06
<i>Commelina diffusa</i>	ผักปลาบ	7	16	0.44	ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ	3	8	0.38
					โรคพิษสุนัขบ้า	2	8	0.25
					มีบาดแผล	2	8	0.25
					อาการกินผิด (ภาษาม้ง เรียกว่าอาการ "ฝ๊ะ")	1	8	0.13
<i>Conyza sumatrensis</i>	-	9	16	0.56	เลือดไหล	1	12	0.08
					ได้รับสารพิษ	5	12	0.42
					มีไข้	1	12	0.08
					ปวดหัว	3	12	0.25
					การฟื้นฟูสุขภาพสตรี หลังคลอด	1	12	0.08
					น้ำกัดเท้า	1	12	0.08
<i>Cyperus cyperoides</i>	หญ้ารงกา	11	16	0.69	มีไข้	3	12	0.25
					อาการกินผิด (ภาษาม้ง เรียกว่าอาการ "ฝ๊ะ")	9	12	0.75
<i>Dichrocephala integrifolia</i>	ผักชีดอย	15	16	0.94	เป็นผี	1	24	0.04
					เลือดไหล	1	24	0.04
					ไอ	12	24	0.50
					บัสสาวะขัด	1	24	0.04
					มีไข้	7	24	0.29
					น้ำกัดเท้า	1	24	0.04
					ตุ่มอักเสบ	1	24	0.04
<i>Drymaria cordata</i> subsp. <i>diandra</i>	หญ้าเกล็ดหอย	3	16	0.19	เป็นผี	3	3	1.00
<i>Eleusine indica</i>	หญ้าปากคอก	13	16	0.81	ไอ/โรคหอบหืด	1	15	0.07
					มีไข้	3	15	0.20
					อาการกินผิด (ภาษาม้ง เรียกว่าอาการ "ฝ๊ะ")	11	15	0.73

ตารางที่ 8 (ต่อ)

ชนิดของวัชพืช	ชื่อสามัญไทย	FC	N	RFC	กลุ่มอาการย่อย	Np	N	FL (%)
<i>Spermacoce alata</i>	กระดุมใบใหญ่	2	16	0.13	เลือดไหล	1	2	0.50
					ได้รับสารพิษ	1	2	0.50

ตารางที่ 9 ค่าดัชนี Informant Consensus Factor (ICF) ของแต่ละหมวดหมู่อาการในหมู่บ้านขุนแม่วากที่มีรายงานการใช้วัชพืชเป็นสมุนไพรรักษา วัชพืชที่มีค่าดัชนี Fidelity Level (FL) สูงในการรักษาในแต่ละกลุ่มอาการย่อยและค่าดัชนี Relative Frequency of Citation (RFC) ของวัชพืชแต่ละชนิด

ระบบ/หมวดหมู่อาการ	กลุ่มอาการย่อย	Nur	Nt	ICF	ชนิดของวัชพืชที่นิยม	ชื่อสามัญ	FL (%)	FL > 50%	RFC	RFC > 0.50
ความเจ็บปวด	ปวดหัว	3	1	1.00	<i>Conyza sumatrensis</i>	-	0.25	-	0.56	✓
ภาวะติดเชื้อ	โรคพิษสุนัขบ้า	2	1	1.00	<i>Commelina diffusa</i>	ผักปลาน	0.25	-	0.44	-
อาการทางระบบกล้ามเนื้อและกระดูก	ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ	3	1	1.00	<i>Commelina diffusa</i>	ผักปลาน	0.38	-	0.44	-
อาการบาดเจ็บ	มีบาดแผล	2	1	1.00	<i>Commelina diffusa</i>	ผักปลาน	0.25	-	0.44	-
อาการทางระบบทางเดินหายใจ	ไอ	13	2	0.92	<i>Dichrocephala integrifolia</i>	ผักชีตอย	0.50	✓	0.94	✓
อาการผิดปกติที่ไม่สามารถระบุระบบได้	อาการกินผิด (ภาษาแม่เรียกว่าอาการ "ผีะ")	22	4	0.86	<i>Cyperus cyperoides</i>	หญ้ารังกา	0.75	✓	0.6	✓
					<i>Eleusine indica</i>	หญ้าปากคอก	0.73	✓	0.81	✓
อาการทางระบบโลหิต	เลือดไหล	28	5	0.85	<i>Ageratina adenophora</i>	สาบหมา	0.92	✓	0.75	✓
					<i>Ageratum conyzoides</i>	สาบแรังสาบกา	0.78	✓	0.94	✓
					<i>Spermacoce alata</i>	กระดุมใบใหญ่	0.50	✓	0.13	-
ภาวะเป็นพิษ	ได้รับสารพิษ	6	2	0.80	<i>Conyza sumatrensis</i>	-	0.42	-	0.56	✓
ภาวะติดเชื้อ	มีไข้	17	5	0.75	<i>Dichrocephala integrifolia</i>	ผักชีตอย	0.29	-	0.94	✓
อาการบาดเจ็บ	เป็นฝี	4	2	0.67	<i>Drymaria cordata</i> subsp. <i>diandra</i>	หญ้าเกล็ดหอย	1	✓	0.19	-
ภาวะติดเชื้อ	น้ำกัดเท้า	2	2	0.00	<i>Conyza sumatrensis</i>	-	0.08	-	0.56	✓
					<i>Dichrocephala integrifolia</i>	ผักชีตอย	0.04	-	0.94	✓

ตารางที่ 9 (ต่อ)

ระบบ/หมวดหมู่อาการ	กลุ่มอาการย่อย	Nur	Nt	ICF	ชนิดของวัชพืชที่นิยม	ชื่อสามัญ	FL (%)	FL > 50%	RFC	RFC > 0.50
อาการเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ การคลอดบุตร และระยะหลังคลอด	การฟื้นฟูสุขภาพสตรีหลังคลอด	1	1	-	<i>Conyza sumatrensis</i>	-	0.08	-	0.56	✓
อาการทางระบบทางเดินหายใจ	โรคหอบหืด	1	1	-	<i>Eleusine indica</i>	หญ้าปากคอก	0.07	-	0.81	✓
อาการทางระบบสัลยศาสตร์ทางเดินปัสสาวะ	ปัสสาวะขัด	1	1	-	<i>Dichrocephala integrifolia</i>	ผักชีดอย	0.04	-	0.94	✓
อาการทางระบบสัลยศาสตร์ทางเดินปัสสาวะ	โรคไต	1	1	-	<i>Ageratina adenophora</i>	สาบหมา	0.08	-	0.75	✓
อาการอึกเสบ	ตุ่มอึกเสบ	1	1	-	<i>Dichrocephala integrifolia</i>	ผักชีดอย	0.04	-	0.94	✓

ตารางที่ 10 รายงานการใช้ประโยชน์จากวัชพืชที่ปรากฏในแปลงปลูกชาของหมู่บ้านขุนแมวก

ลำดับ	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญไทย	ชื่อท้องถิ่น	การใช้ประโยชน์
พืชอาหาร					
1	Apiaceae	<i>Centella asiatica</i> (L.) Urb.	บัวบก	เย้าฉาย	ใบ กินเป็นผัก
2	Asteraceae	<i>Acmella oleracea</i> (L.) R.K.Jansen	ผักคราด	เย้าจื่อ	ยอด ต้มกินเป็นผักกับน้ำพริก
3	Asteraceae	<i>Crassocephalum crepidioides</i> (Benth.) S.Moore	ผักกาดช้าง	ยอวต๋อว	ยอด นำมากินเป็นผักได้
4	Asteraceae	<i>Galinsoga parviflora</i> Cav.	หญ้าทหารกล้า	ยอวเตี๊ว	ยอด นำมากินเป็นผักได้
5	Melastomataceae	<i>Melastoma malabathricum</i> L.	โคลงเคลง	สีใหญ่ต้อ	ผลสุก กินเล่น
พืชที่ใช้ทำวัสดุและเครื่องใช้ในครัวเรือน					
1	Dennstaedtiaceae	<i>Pteridium aquilinum</i> (L.) Kuhn	โชนใหญ่	ชะวะ	ใบ ใช้รองให้แก้ววางไข่
พืชสมุนไพร					
1	Asteraceae	<i>Ageratina adenophora</i> (Spreng.) R.M.King & H.Rob.	สาบหมา	ต้อฉั่วเลียะ	ราก ต้มน้ำดื่มหรือต้มใส่ไต้รับประทานช่วยรักษาโรคไต
					ใบ รักษาแผลสดใช้ห้ามเลือด
2	Asteraceae	<i>Ageratum conyzoides</i> (L.) L.	สาบแร้งสาบกา	ปู้ฉี	ใบ ใช้ห้ามเลือด แต่ใช้สาบหมาได้ผลดีกว่า
					ราก ต้มน้ำดื่มร่วมกับพืชอีกหลายชนิด เช่น หญ้าปากคอก (<i>Eleusine indica</i> (L.) Gaertn.) ใช้แก้ไข้ ตัวร้อน ไข้หนาวสั่น (ไข้ป่า)
					ทั้งต้น เป็นส่วนประกอบในยาแก้กินผิด (ภาษาม้งเรียกว่า อากการ "ฝ๊ะ") ร่วมกับพืชอื่นๆ อีกหลายชนิด

ตารางที่ 10 (ต่อ)

ลำดับ	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญไทย	ชื่อท้องถิ่น	การใช้ประโยชน์
3	Asteraceae	<i>Conyza sumatrensis</i> (S.F.Blake) Pruski & G.Sancho	ผักจิก	ต้อปะ	ราก ต้มน้ำดื่มเป็นยาแก้พิษยาปราบศัตรูพืช / เป็นยาเพิ่มสมรรถภาพทางเพศของผู้ชาย
					ใบ ขยี้ใส่แผลสด ช่วยห้ามเลือด
					ราก ต้มน้ำอาบ แก้ไข้ ตัวร้อน
					ทั้งต้น ทูบแล้วนำใบตองห่อนำไปหมกไฟ รอให้อุ่นนำมาประคบแก้ปวดหัว
					ราก ต้มน้ำดื่มเป็นยาขับเลือดเสียหลังคลอดบุตร/ แก้ปวดประจำเดือน ช่วยให้เลือดลมไหลเวียนดี
					ใบ ทุกๆ แล้วนำมาพอกเท้ารักษาเท้ากัดเท้า ไข้ได้ผลดี
4	Asteraceae	<i>Dichrocephala integrifolia</i> (L.f.) Kuntze	ผักชีดอย	จ้อเก้	ใบ ทูบเอาน้ำมาทารักษาตุ่มอักเสบ (แต่ต้องสะกิดตุ่มให้เป็นแผลเล็กน้อยก่อน)
					ใบ ทูบแล้วนำมาใส่แผลสดช่วยห้ามเลือดได้
					ใบ ทูบแล้วนำมาพอกรักษาฝี
					ใบ ทูบให้ละเอียดร่วมกับนั่งดั่งล่าง (<i>Verbena officinalis</i> L.) นำมาพอกห่อเท้ารักษาเท้ากัดเท้า
					ทั้งต้น ต้มเอาน้ำไปแช่ตัว (นั่งแช่) รักษาอาการบัสสาวะขัด
					ทั้งต้น ต้มน้ำดื่มเป็นยาแก้ไข้ ตัวร้อน
					ราก ต้มน้ำดื่มแก้ไอ
					ใบอ่อน นำมาสับให้ละเอียดแล้วผสมไข่ไก่นำไปนึ่งกินแก้ไอ

ตารางที่ 10 (ต่อ)

ลำดับ	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญไทย	ชื่อท้องถิ่น	การใช้ประโยชน์
5	Caryophyllaceae	<i>Drymaria cordata</i> subsp. <i>diandra</i> (Blume) J.A.Duke.	หญ้าเกล็ดหอย	โต่ม่อกู๋	ใบ นำมาทพทา/พอกรักษาฝี
6	Commelinaceae	<i>Commelina diffusa</i> Burm.f.	ผักปลาบ	เขี้ยวเจ๋อว	ทั้งต้น ต้มน้ำอาบหรือพอกประคบแก้ปวดเมื่อย
					ทั้งต้น นำมาต้มกับข้าวให้หมากิน รักษาโรคพิษสุนัขบ้า (เคยใช้ได้ผล)
					ใบ นำมาบดให้ละเอียดใช้พอกรักษาแผล
					ราก ต้มน้ำดื่มเป็นยารักษาอาการกินผิด (ภาษาม้งเรียกว่าอาการ "ผีะ")
7	Cyperaceae	<i>Cyperus cyperoides</i> (L.) Kuntze	หญ้ารงกา	เปี้ยะเอี้ย	ราก ต้มน้ำอาบแก้ไข้ ไข้ป่า (ใช้อย่างเดียวหรือใช้ร่วมกับสาบเร่งสามกา <i>Ageratum conyzoides</i> (L.) L.)
					ทั้งต้น เป็นส่วนประกอบในยาแก้กินผิด (ภาษาม้งเรียกว่า อาการ "ผีะ")
					ร่วมกับพืชอื่นๆ อีกหลายชนิด
8	Poaceae	<i>Eleusine indica</i> (L.) Gaertn.	หญ้าปากคอก	เปี้ยะตะ	ทั้งต้น ต้มน้ำดื่มร่วมกับตะไคร้ แก้ไอ รักษาหอบหืด
					ราก ต้มน้ำดื่มแก้ไข้ (ใช้ร่วมกับผักชีดอย <i>Dichrocephala integrifolia</i> (L.f.) Kuntze หรือสาบเร่งสามกา <i>Ageratum conyzoides</i> (L.) L. ด้วยก็ได้)
					ทั้งต้น เลือกเอาต้นที่ขึ้นกลางถนน โดนเหยียบย่ำแล้วไม่ตาย 3 ต้น ต้มน้ำดื่มร่วมกับไม้ไผ่ที่เป็นหลักให้พืชเลื้อยพัน 3 ท่อน เปลือกต้นกัญชง (พัน 3 รอบฝ่ามือ) และพืชอื่นๆ ดื่มรักษาอาการกินผิด (อาการ "ผีะ")
10	Rubiaceae	<i>Spermacoce alata</i> Aubl.	กระดุมใบใหญ่	-	ใบ ขยี้ใส่แผลสด ช่วยห้ามเลือด
					ทั้งต้น ต้มน้ำดื่มเป็นยาแก้พิษยาปราบศัตรูพืช

หมู่บ้านปางก๊อต

ผู้ให้ข้อมูลหลักจากหมู่บ้านปางก๊อตได้รายงานการใช้ประโยชน์จากวัชพืชเป็นสมุนไพรจำนวน 20 ชนิด จากวัชพืชที่มีรายงานการใช้ประโยชน์ทั้งหมด 36 ชนิด จากการสัมภาษณ์แบบสอบถามพบว่าวัชพืชที่ใช้เป็นสมุนไพรทั้ง 20 ชนิด มีรายงานการใช้ประโยชน์ใน 17 หมวดย่อยอาการ ซึ่งจำแนกได้เป็น 38 กลุ่มอาการย่อย (ตารางที่ 11-13)

กลุ่มอาการย่อยที่มีระดับความเห็นพ้องในการใช้พืชสมุนไพรในการรักษาสูงสุด ได้แก่ กลุ่มอาการกระดูกหัก ฟกช้ำ โรคเบาหวาน เป็นลม โรคริดสีดวงทวาร งูสวัด โรคความดันโลหิตสูง กระ/ผื่น ผื่นแพ้มีหนอง และอาการปวดฟัน ซึ่งมีจำนวนรายงานการใช้ประโยชน์ 2-14 รายงาน และมีจำนวนชนิดวัชพืชที่ใช้รักษาแต่ละอาการเพียงหนึ่งชนิด ตัวอย่างวัชพืชที่ได้รับความนิยมในการใช้รักษาอาการเหล่านี้เกินกว่าครึ่งหนึ่งของรายงานการใช้ประโยชน์ทั้งหมดของพืชชนิดนั้น ๆ (ค่า FL มากกว่า 50 %) ได้แก่ *Colocasia fallax* Schott ซึ่งมีรายงานว่ามีการใช้รักษาเป็นยาต่อกระดูกใช้ในการรักษากระดูกหัก รังไข่ ซึ่งใช้รักษาแผลเน่ามีหนองสำหรับสัตว์เลี้ยง เช่น วัว ควาย และ บัควัก ซึ่งใช้รักษาอาการฟกช้ำ/ช้ำใน ในขณะที่วัชพืชที่มีรายงานการใช้รักษากลุ่มอาการอื่น ๆ เช่น เจียวกู่หลาน ซึ่งใช้รักษาโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูง ผักแว่น ซึ่งใช้รักษาอาการจะเป็นลม ไมยราบ ซึ่งใช้รักษาโรคริดสีดวงทวาร หนุ่เกตุลัดหอยซึ่งใช้รักษา งูสวัด บัควัก ซึ่งใช้รักษากระ/ผื่นบนใบหน้า และพวงแก้วลิกขิม ซึ่งใช้แก้ อาการปวดฟันนั้น แม้ส่วนใหญ่จะมีความแพร่หลายในการนำมาใช้ประโยชน์เกินกว่าครึ่งของผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด (ค่า RFC มากกว่า 0.50) แต่ความรู้ในการใช้พืชเหล่านี้รักษากลุ่มอาการดังกล่าวมายังไม่เป็นที่ยอมรับมากนัก (ค่า FL เท่ากับ 12.5 – 40%) เมื่อเทียบกับการใช้ประโยชน์ในการรักษากลุ่มอาการอื่น ๆ (ตารางที่ 11-13)

กลุ่มอาการย่อยที่มีความเห็นพ้องในการใช้พืชสมุนไพรในการรักษาอยู่ในระดับสูง ได้แก่ กลุ่มอาการเลือดไหล ท้องอืด อาการบวม โรคกระเพาะอาหาร อาการปวดท้อง ปวดกล้ามเนื้อ หน้าท้อง และยาถ่ายพยาธิ ซึ่งมีจำนวนรายงานการใช้ประโยชน์ตั้งแต่ 5-42 รายงาน และมีจำนวนชนิดวัชพืชที่ใช้รักษาแต่ละอาการตั้งแต่ 2-5 ชนิด โดยมีตัวอย่างวัชพืชที่มีค่า RFC มากกว่า 0.50 และ/หรือ มีค่า FL มากกว่า 50 % เช่น สาบแรังสาบกา สาบเสือ และ *Conyza sumatrensis* ซึ่งใช้ห้ามเลือด สาบเสือ ใช้รักษาอาการท้องอืด เจียวกู่หลาน ใช้รักษาโรคกระเพาะอาหาร ขี้ไก่ยานและหนุ่เกตุลัดหอยใช้รักษาอาการปวดกล้ามเนื้อหน้าท้อง รังไข่ ใช้เป็นยาถ่ายพยาธิสำหรับหมู เป็นต้น

กลุ่มอาการย่อยที่มีความเห็นพ้องในการใช้พืชสมุนไพรในการรักษาอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ กลุ่มอาการภาวะขาดประจำเดือน (ประจำเดือนมาไม่ปกติ) ปวดหัว ตุ่ม/ผดผื่นคัน และปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ ซึ่งมีรายงานการใช้ประโยชน์ 4-6 รายงาน และมีจำนวนชนิดของวัชพืชที่ใช้รักษาอาการนี้ จำนวน 2-3 ชนิด โดยมีตัวอย่างวัชพืชที่มีค่า FL มากกว่า 50 % ในการรักษาอาการเหล่านี้ เช่น พวงแก้วลิกขิม ซึ่งใช้รักษาภาวะขาดประจำเดือน และ หนุ่เกตุลัดหอย ซึ่งใช้

รักษาตุ่ม/ผดผื่นคัน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม วัชพืชเหล่านี้เป็นวัชพืชที่มีความแพร่หลายของการใช้ประโยชน์ในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลไม่มากนัก (RFC เท่ากับ 0.25)

กลุ่มอาการย่อยที่มีความเห็นพ้องในการใช้พืชสมุนไพรในการรักษาอยู่ในระดับต่ำ ได้แก่ กลุ่มอาการเลือดกำเดาไหลซึ่งมีจำนวนรายงานการใช้ประโยชน์ 5 รายงานและมีจำนวนชนิดวัชพืชที่ใช้รักษาอาการ 4 ชนิด แต่พบว่าวัชพืชที่มีค่า FL สูงที่สุดในการรักษาเลือดกำเดาไหล ได้แก่ ประทัดม่วง ซึ่งมีค่า FL เท่ากับ 50% ซึ่งเป็นผลจากรายงานการใช้ประโยชน์เพียงหนึ่งรายงานจากจำนวนรายงานการใช้ประโยชน์ทั้งหมดสองรายงานของพืชชนิดนี้

กลุ่มอาการย่อยที่ไม่มีค่าความเห็นพ้องในการใช้พืชสมุนไพรในการรักษามีทั้งสิ้น 16 กลุ่มอาการ เช่น กลุ่มอาการบัสสาวะขัด เป็นไข้ ปวดข้อ ยาแก้พิษ ยาแก้เมาค้าง ร้อนใน โรคไต เบื่ออาหาร การฟื้นฟูสุขภาพสตรีหลังคลอด บำรุงเลือดลม และอาการปวดท้องประจำเดือน เป็นต้น ซึ่งมีจำนวนรายงานการใช้ประโยชน์ 1-2 รายงานและมีจำนวนชนิดวัชพืชที่ใช้รักษาแต่ละอาการเพียง 1-2 ชนิดเท่านั้น ซึ่งพบว่ามีพืชเพียงสองชนิดเท่านั้นที่มีค่า FL มากกว่าหรือเท่ากับ 50 % ได้แก่ รวงจืด ซึ่งใช้รักษาอาการเมาค้างเนื่องจากเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ (ค่า FL เท่ากับ 100%) และ ประทัดม่วง ซึ่งใช้เป็นยาอบตัวช่วยให้เลือดลมดี (ค่า FL เท่ากับ 50%) อย่างไรก็ตาม ค่า FL ของพืชสองชนิดนี้เป็นเพียงผลจากรายงานการใช้ประโยชน์เพียงหนึ่งรายงาน เช่นเดียวกับค่า FL ของวัชพืชที่ใช้รักษาอาการอื่น ๆ ข้างต้น แม้ว่าการใช้ประโยชน์จากวัชพืชบางชนิด เช่น ไมยราบ สาบเสือ สาบแร้งสาบกา และ *Conyza sumatrensis* จะเป็นที่แพร่หลายเกินกว่าครึ่งหนึ่งของผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดก็ตาม (ตารางที่ 11-13)

ตารางที่ 11 ค่าดัชนี Relative Frequency of Citation (RFC) และดัชนี Fidelity Level (FL) ในการรักษาอาการย่อยต่าง ๆ ของวัชพืชที่เป็นสมุนไพรในหมู่บ้านปางก๊อตแต่ละชนิด

ชนิดของวัชพืช	ชื่อสามัญไทย	FC	N	RFC	กลุ่มอาการย่อย	Np	N	FL (%)
<i>Ageratina adenophora</i>	สาบหมา	9	16	0.56	ปวดข้อ	4	14	28.57
					ปวดท้อง	4	14	28.57
					เลือดไหล	5	14	35.71
					อาการบวม	1	14	7.14
<i>Ageratum conyzoides</i>	สาบแร้งสาบกา	16	16	1.00	ท้องอืด	1	21	4.76
					ปวดข้อ	1	21	4.76
					ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ	1	21	4.76
					บัสสาวะขัด	1	21	4.76
					มีพยาธิ	1	21	4.76
					เลือดกำเดาไหล	1	21	4.76
					เลือดไหล	14	21	66.67
					อาการลมชัก	1	21	4.76

ตารางที่ 11 (ต่อ)

ชนิดของวัชพืช	ชื่อสามัญไทย	FC	N	RFC	กลุ่มอาการย่อย	Np	N	FL (%)
<i>Artemisia vulgaris</i>	พืชนาสน์	1	16	0.06	เบื่ออาหาร	1	3	33.33
					มีไข้	1	3	33.33
					เลือดกำเดาไหล	1	3	33.33
<i>Centella asiatica</i>	บัวบก	14	16	0.88	กระ/ผ้า	2	16	12.50
					ฟกช้ำ	14	16	87.50
<i>Chromolaena odorata</i>	สาบเสือ	15	16	0.94	ท้องอืด	8	32	25.00
					ปวดท้องประจำเดือน	1	32	3.13
					ปวดหัว	1	32	3.13
					โรคกระเพาะอาหาร	4	32	12.50
					โรคเอดส์	1	32	3.13
					เลือดกำเดาไหล	2	32	6.25
					เลือดไหล	15	32	46.88
<i>Clematis sikkimensis</i>	พวงแก้วสิทกขิม	4	16	0.25	ปวดฟัน	2	5	40.00
					ภาวะขาดประจำเดือน	3	5	60.00
<i>Colocasia fallax</i>	ตุนเขี้ยว	4	16	0.25	กระดูกร้า/หัก	2	4	50.00
					ได้รับสารพิษ	1	4	25.00
					ม้ามแข็ง	1	4	25.00
<i>Conyza sumatrensis</i>	-	9	16	0.56	ได้รับสารพิษ	1	13	7.69
					ปวดหัว	3	13	23.08
					ปวดหน้าท้อง	1	13	7.69
					เลือดไหล	8	13	61.54
<i>Cyclea barbata</i>	กรุงบาดาล	2	16	0.13	ปวดหน้าท้อง	1	2	50.00
<i>Cyclea barbata</i>	กรุงบาดาล				โรคกระเพาะอาหาร	1	2	50.00
<i>Drymaria cordata</i> subsp. <i>diandra</i>	หญ้าเกล็ดหอย	8	16	0.50	บาดแผลจากการถูกทากกัด	1	13	7.69
					ปวดท้อง	1	13	7.69
					ปวดหน้าท้อง	7	13	53.85
					โรคกระเพาะอาหาร	1	13	7.69
					โรคงูสวัด	3	13	23.08
<i>Gynostemma pentaphyllum</i>	เจียวกู่หลาน	16	16	1.00	ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ	1	27	3.70
					โรคกระเพาะอาหาร	14	27	51.85
					โรคความดันโลหิตสูง	6	27	22.22
					โรคเบาหวาน	6	27	22.22
<i>Lygodium flexuosum</i>	หญ้ายายเภา	6	16	0.38	มีพยาธิ	6	7	85.71
					โรคกระเพาะอาหาร	1	7	14.29

ตารางที่ 11 (ต่อ)

ชนิดของวัชพืช	ชื่อสามัญไทย	FC	N	RFC	กลุ่มอาการย่อย	Np	N	FL (%)
<i>Mikania micrantha</i>	ซีโกย่าน	6	16	0.38	ปวดหน้าท้อง	6	6	100.00
<i>Mimosa pudica</i>	ไมยราบ	11	16	0.69	ปัสสาวะขัด	1	13	7.69
					ภาวะขาดประจำเดือน	1	13	7.69
					โรคไต	1	13	7.69
					โรคริตสีดวงทวาร	3	13	7.69
					อาการบวม	6	13	23.08
					การฟื้นฟูสุขภาพสตรี หลังคลอดบุตร	1	13	46.15
<i>Oxalis corniculata</i>	ผักแว่น	6	16	0.38	ตุ่ม/ผดผื่นคัน	1	6	16.67
					เป็นลม	2	6	16.67
					มีไข้	1	6	33.33
					ร้อนใน	1	6	16.67
					บาดเจ็บจากการถูกทาก กัด	1	6	16.67
<i>Phyllanthus urinaria</i>	หญ้าไต้ใบ	4	16	0.25	ตุ่ม/ผดผื่นคัน	4	4	100.00
<i>Salvia misella</i>	ประทัดม่วง	2	16	0.13	กระตุ้นการไหลเวียน โลหิต	1	2	50.00
					เลือดกำเดาไหล	1	2	50.00
<i>Selaginella willdenowii</i>	รังไก่	5	16	0.31	ตุ่ม/ผดผื่นคัน	1	6	16.67
					แผลเน่า (มีหนอง)	4	6	66.67
					มีพยาธิ	1	6	16.67
<i>Sonchus wightianus</i>	-	3	16	0.19	ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ	3	4	75.00
					อาการติดผื่น	1	4	25.00
<i>Thunbergia laurifolia</i>	รางจืด	1	16	0.06	เมาค้าง (เครื่องดื่ม แอลกอฮอล์)	1	1	100.00

ตารางที่ 12 ค่าดัชนี Informant Consensus Factor (ICF) ของแต่ละหมวดหมู่อาการในหมู่บ้านปางก๊ิดที่มีรายงานการใช้พืชเป็นสมุนไพรรักษา วัชพืชที่มีค่าดัชนี Fidelity Level (FL) สูงในการรักษาในแต่ละกลุ่มอาการย่อยและค่าดัชนี Relative Frequency of Citation (RFC) ของวัชพืชแต่ละชนิด

ระบบ/หมวดหมู่อาการ	กลุ่มอาการย่อย	Nur	Nt	ICF	ชนิดของวัชพืชที่นิยม	ชื่อสามัญ	FL (%)	FL > 50%	RFC	RFC > 0.50
ความเจ็บปวด	ปวดฟัน	2	1	1.00	<i>Clematis sikkimensis</i>	พวงแก้วสิกขิม	40.00	-	0.25	-
ภาวะติดเชื้	โรคนุสวัด	3	1	1.00	<i>Drymaria cordata</i> subsp. <i>diandra</i>	หญ้าเกล็ดหอย	23.08	-	0.50	✓
อาการทางผิวหนัง เนื้อเยื่อใต้ผิวหนัง	กระฝ้า	2	1	1.00	<i>Centella asiatica</i>	บัวบก	12.50	-	0.88	✓
อาการทางผิวหนัง เนื้อเยื่อใต้ผิวหนัง	กระดุกข้าว/หัก	2	1	1.00	<i>Colocasia fallax</i>	ตุนเขียว	50.00	✓	0.25	-
อาการทางระบบต่อมไร้ท่อ	โรคเบาหวาน	6	1	1.00	<i>Gynostemma pentaphyllum</i>	เจียวกู่หลาน	22.22	-	1	✓
อาการทางระบบไหลเวียนโลหิต	โรคความดันโลหิตสูง	6	1	1.00	<i>Gynostemma pentaphyllum</i>	เจียวกู่หลาน	22.22	-	1	✓
อาการทางระบบไหลเวียนโลหิต	โรคริตสีดวงทวาร	3	1	1.00	<i>Mimosa pudica</i>	ไมยราบ	23.08	-	0.69	✓
อาการบาดเจ็บ	ฟกช้ำ	14	1	1.00	<i>Centella asiatica</i>	บัวบก	87.50	✓	0.88	✓
อาการบาดเจ็บ	แผลเน่า (มีหนอง)	4	1	1.00	<i>Selaginella willdenowii</i>	รังไก่	66.67	✓	0.31	-
อาการป่วยที่มีสาเหตุไม่ชัดเจน	เป็นลม	2	1	1.00	<i>Oxalis corniculata</i>	ผักแว่น	33.33	-	0.38	-
อาการทางระบบโลหิต	เลือดไหล	42	4	0.93	<i>Ageratum conyzoides</i>	สาบแรงสาบกา	66.67	✓	1.00	✓
					<i>Conyza sumatrensis</i>	-	61.54	✓	0.56	✓
					<i>Chromolaena odorata</i>	สาบเสื่อ	46.88	-	0.94	✓
อาการทางระบบย่อยอาหาร	ท้องอืด	9	2	0.88	<i>Chromolaena odorata</i>	สาบเสื่อ	25.00	-	0.94	✓

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ระบบ/หมวดหมู่อาการ	กลุ่มอาการย่อย	Nur	Nt	ICF	ชนิดของวัชพืชที่นิยม	ชื่อสามัญ	FL (%)	FL > 50%	RFC	RFC > 0.50
อาการทางผิวหนัง เนื้อเยื่อใต้ผิวหนัง	อาการบวม	7	2	0.83	<i>Mimosa pudica</i>	ไมยราบ	46.15	-	0.69	✓
อาการทางระบบย่อยอาหาร	โรคกระเพาะอาหาร	21	5	0.80	<i>Gynostemma pentaphyllum</i>	เจียวกู่หลาน	51.85	✓	1.00	✓
					<i>Cyclea barbata</i>	กรุงบาดาล	50.00	✓	0.13	-
ความเจ็บปวด	ปวดหน้าท้อง	15	4	0.79	<i>Mikania micrantha</i>	ขี้ไก่ย่าน	100.0	✓	0.38	-
					<i>Drymaria cordata</i> subsp. <i>diandra</i>	หญ้าเกล็ดหอย	53.85	✓	0.50	✓
อาการทางระบบย่อยอาหาร	ปวดท้อง	5	2	0.75	<i>Ageratina adenophora</i>	สาบหมา	28.57	-	0.56	✓
ภาวะติดเชื้อ	มีพยาธิ	8	3	0.71	<i>Lygodium flexuosum</i>	หญ้ายายเภา	85.71	✓	0.375	-
ความเจ็บปวด	ปวดหัว	4	2	0.67	<i>Conyza sumatrensis</i>	-	23.08	-	0.56	✓
อาการทางระบบศัลยศาสตร์ ทางเดินปัสสาวะ	ภาวะขาดประจำเดือน	4	2	0.67	<i>Clematis sikkimensis</i>	พวกแก้วลิกขิม	60	✓	0.25	-
อาการทางผิวหนัง เนื้อเยื่อใต้ผิวหนัง	ตุ่ม/ผดผื่นคัน	6	3	0.60	<i>Phyllanthus urinaria</i>	หญ้าไต้ใบ	100.00	✓	0.25	-
อาการทางระบบกล้ามเนื้อและกระดูก	ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ	5	3	0.50	<i>Sonchus wightianus</i>	-	75.00	-	0.19	-
อาการทางระบบหายใจ	เลือดกำเดาไหล	5	4	0.25	<i>Salvia misella</i>	ประทัดม่วง	50.00	✓	0.13	-
					<i>Artemisia vulgaris</i>	พิษนาศน์	33.33		0.06	
ภาวะติดเชื้อ	มีไข้	2	2	0	<i>Artemisia vulgaris</i>	พิษนาศน์	33.33	-	0.06	-

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ระบบ/หมวดหมู่อาการ	กลุ่มอาการย่อย	Nur	Nt	ICF	ชนิดของวัชพืชที่นิยม	ชื่อสามัญ	FL (%)	FL > 50%	RFC	RFC > 0.50
ภาวะเป็นพิษ	ได้รับสารพิษ	2	2	0	<i>Colocasia fallax</i>	ตุนเขี้ยว	25.0	-	0.25	-
					<i>Conyza sumatrensis</i>		7.69	-	0.56	✓
อาการทางระบบกล้ามเนื้อและกระดูก	ปวดข้อ	2	2	0	<i>Ageratina adenophora</i>	สาบหมา	28.57	-	0.56	✓
อาการทางระบบต่อสสารศาสตร์ ทางเดินปัสสาวะ	ปัสสาวะขัด	2	2	0	<i>Mimosa pudica</i>	ไมยราบ	7.69	-	0.69	✓
อาการบาดเจ็บ	บาดเจ็บจากการถูก ทากกัด	2	2	0	<i>Oxalis corniculata</i>	ผักแว่น	16.67	-	0.38	-
ภาวะติดเชื้อ	โรคเอดส์	1	1	-	<i>Chromolaena odorata</i>	สาบเสือ	3.13	-	0.94	✓
ภาวะเป็นพิษ	เมาค้าง (เครื่องดื่ม แอลกอฮอล์)	1	1	-	<i>Thunbergia laurifolia</i>	รางจืด	100	✓	0.06	-
อาการเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ การ คลอดบุตร และระยะหลังคลอด	การฟื้นฟูสุขภาพสตรี หลังคลอดบุตร	1	1	-	<i>Mimosa pudica</i>	ไมยราบ	7.69	-	0.69	✓
อาการทางโภชนาการ	เบื่ออาหาร	1	1	-	<i>Artemisia vulgaris</i>	พิษนาศน์	33.33	-	0.06	-
อาการทางระบบประสาท	อาการลมชัก	1	1	-	<i>Ageratum conyzoides</i>	สาบแร้งสาบกา	4.76	-	1	✓
อาการทางระบบย่อยอาหาร	ร้อนใน	1	1	-	<i>Oxalis corniculata</i>	ผักแว่น	16.67	-	0.38	-
อาการทางระบบโลหิต	ม้ามแข็ง	1	1	-	<i>Colocasia fallax</i>	ตุนเขี้ยว	25.00	-	0.25	-

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ระบบ/หมวดหมู่อาการ	กลุ่มอาการย่อย	Nur	Nt	ICF	ชนิดของวัชพืชที่นิยม	ชื่อสามัญ	FL (%)	FL > 50%	RFC	RFC > 0.50
อาการทางระบบศัลยศาสตร์ ทางเดินปัสสาวะ	ปวดท้องประจำเดือน	1	1	-	<i>Chromolaena odorata</i>	สาบเสือ	3.13	-	0.94	✓
อาการทางระบบศัลยศาสตร์ ทางเดินปัสสาวะ	โรคไต	1	1	-	<i>Mimosa pudica</i>	ไมยราบ	7.69	-	0.69	✓
อาการทางระบบไหลเวียนโลหิต	กระตุ้นการไหลเวียน โลหิต	1	1	-	<i>Salvia misella</i>	ประทัดม่วง	50.00	✓	0.13	-
อาการผิดปกติที่ไม่สามารถระบุ ระบบได้	อาการติดฝิ่น	1	1	-	<i>Sonchus wightianus</i>	-	25.00		0.19	-

ตารางที่ 13 รายงานการใช้ประโยชน์จากวัชพืชที่ปรากฏในแปลงปลูกชาของหมู่บ้านปางกีด

ลำดับ	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญไทย	ชื่อท้องถิ่น	การใช้ประโยชน์
พืชอาหารสัตว์					
1	Araceae	<i>Colocasia fallax</i> Schott	ตุนเขี้ยว	แป๊ะสี	ใบ นำมาต้มเป็นอาหารเลี้ยงหมู
พืชที่ใช้ล่อผึ้ง					
1	Acanthaceae	<i>Thunbergia laurifolia</i> Lindl.	รางจืด	แมะเซาะป่าแต	ลำต้น (เครือ) ใช้จุดไฟสุ่มเพื่อใช้ควันในการตีผึ้ง
พืชอาหาร					
1	Apiaceae	<i>Centella asiatica</i> (L.) Urb.	บัวบก	นะหมื่อเว่ย	ใบ กินเป็นผักกับน้ำพริก
2	Apiaceae	<i>Hydrocotyle javanica</i> Thunb.	ผักหนอก	ตะหวี่ว่ว	ใบอ่อน กินกับน้ำพริก
3	Asteraceae	<i>Bidens pilosa</i> L.	ดาวกระจายใต้หวัน	พะหู่	ยอดอ่อน กินกับน้ำพริก
4	Asteraceae	<i>Crassocephalum crepidioides</i> (Benth.) S.Moore	ผักกาดข้าง	หมิ่นุณะ	ยอดอ่อน กินเป็นผักกับน้ำพริก
5	Asteraceae	<i>Dichrocephala integrifolia</i> (L.f.) Kuntze	ผักชีดอย	อ๊ะผีม	ใบอ่อน กินกับน้ำพริก
6	Asteraceae	<i>Mikania micrantha</i> Kunth	-	นะทิม/ละคุเต/ สะทิต	ยอดอ่อน ลวกเป็นผักจิ้มน้ำพริก
7	Dioscoreaceae	<i>Dioscorea hispida</i> Dennst.	กลอย	บาคำ	หัวบวมใบ (bulbils) กินได้
8	Linderniaceae	<i>Lindernia crustacea</i> (L.) F.Muell.	หญ้ากาบหอยตัวเมีย	ตะหวี่วอย	ยอดอ่อน กินกับน้ำพริก
9	Linderniaceae	<i>Torenia violacea</i> (Azaola ex Blanco) Pennell	แววมยุรา	ตะหวี่วอย	ยอดอ่อน กินกับน้ำพริก
10	Lygodiaceae	<i>Lygodium flexuosum</i> (L.) Sw.	หญ้ายายเภา	-	ยอดอ่อน กินเป็นผัก
11	Oxalidaceae	<i>Oxalis corniculata</i> L.	ผักแว่น	จี้จู้ปะ	ใบ กินเล่นมีรสเปรี้ยว ใส่ผักกาดจ้อ หรือกินเป็นผักจิ้มน้ำพริก

ตารางที่ 13 (ต่อ)

ลำดับ	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญไทย	ชื่อท้องถิ่น	การใช้ประโยชน์
12	Piperaceae	<i>Piper</i> sp.		ปีจะคา	ลำต้น ต้มใส่ไก่เป็นเครื่องเทศ
13	Polygonaceae	<i>Persicaria chinensis</i> (L.) H. Gross	พญาตง	จ้อแคโก้	ยอดอ่อน รับประทานเป็นผักร่วมกับส้มตำ
14	Pteridaceae	<i>Pteris grevilleana</i> Wall. ex J. Agardh	หญ้ารังไก่	ค่าก้าหลู่	ยอดอ่อน กินได้เหมือนผักกูด
15	Thelypteridaceae	<i>Christella dentata</i> (Forssk.) Brownsey & Jermy	ผักกูดป่า	ค่าก้าหลู่ป่า	ยอดอ่อน กินเป็นผักเหมือนผักกูด
16	Fabaceae	<i>Desmodium heterocarpon</i> (L.) DC.	คนทีดิน	ละเบือ	ทั้งต้น ตากแห้งต้มน้ำดื่มแทนน้ำชา
พืชที่ใช้ทำวัสดุและเครื่องใช้ในครัวเรือน					
1	Caryophyllaceae	<i>Drymaria cordata</i> subsp. <i>diandra</i> (Blume) J.A.Duke.	หญ้าเกล็ดหอย	นาเตอะมา	ใบ ขยี้ถูตามมือช่วยล้างคราบแทนนินสีน้ำตาลที่ติดตามนิ้วมือ เวลาหลังจากเก็บชาได้
2	Malvaceae	<i>Sida acuta</i> Burm.f.	หญ้าขัดใบยาว	ชีปู	กิ่ง นำมามัดรวมกันทำไม้กวาด
3	Poaceae	<i>Imperata cylindrica</i> (L.) Raeusch.	หญ้านาคา	ชีอ	ใบ ใช้ทำหลังคาบ้าน
พืชที่ใช้ประโยชน์ทางสังคมและความเชื่อ					
1	Asteraceae	<i>Chromolaena odorata</i> (L.) R.M.King & H.Rob.	สาบเสือ	เยามือห้า	ใบ ต้มน้ำอาบ ช่วยบดเป่าไล่ผี วิญญาณชั่วร้าย
2	Asteraceae	<i>Conyza sumatrensis</i> (S.F.Blake) Pruski & G.Sancho	ผักจิก	กาหล่า/หมีจ้อแล /โตะกม	ราก ต้มน้ำดื่มร่วมกับรากสาบเสือ (<i>Chromolaena odorata</i> (L.) R.M.King & H.Rob.) รากหญ้ายายเภา (<i>Lygodium flexuosum</i> (L.) Sw.) และไมยราบ (<i>Mimosa pudica</i> L.) รักษาอาการนอนไม่หลับ เนื่องจากมีฝีมักวน ช่วยบดเป่าไล่ผี

ตารางที่ 13 (ต่อ)

ลำดับ	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญไทย	ชื่อท้องถิ่น	การใช้ประโยชน์
3	Asteraceae	<i>Pseudelephantopus spicatus</i> (B.Juss. ex Aubl.) Rohr ex C.F.Baker	-	ตำเกา/เป้อะไกลู	ทั้งต้นและราก ต้มน้ำดื่มรักษาอาการนอนไม่หลับ เนื่องจากไม่สบายเนื้อไม่สบายตัว คาดว่ามีผีมารบกวน ช่วยบำบัดเป่าไล่ผี
4	Fabaceae	<i>Mimosa pudica</i> L.	ไมยราบ	ยะตอหมุ	ทั้งต้น ต้มน้ำอาบสำหรับเด็กที่ไม่ยอมหลับยอมนอนตอนกลางคืน ช่วยบำบัดเป่าไล่ผี
5	Malvaceae	<i>Microcos paniculata</i> L.	ลาย	ยาเป๊ะเคอ	ผล นำมาเล่นแทนลูกกระสุน
พืชสมุนไพร					
1	Acanthaceae	<i>Thunbergia laurifolia</i> Lindl.	รางจืด	แมะเซาะป่าแต	ลำต้น (เครือ) ต้มน้ำดื่มแก้เมาเหล้าค้าง
2	Apiaceae	<i>Centella asiatica</i> (L.) Urb.	บัวบก	นะหมื่อเว่ย	ใบ ต้มน้ำดื่มหรือรับประทานสดกับน้ำผึ้งแก้ไข้/ร้อนใน
					ใบ ตำเอาน้ำมาทาหน้ารักษาสิวฝ้า
3	Araceae	<i>Colocasia fallax</i> Schott	ตุนเขี้ยว	แป๊ะสี	ทั้งต้น นำมาตำแล้วนำมาพอกห่อแผล เป็นยาต่อแผล/ยาต่อกระดูก เช่นแผลมีดบาด (ใช้เวลาประมาณ 7 วัน และจะคันเล็กน้อย)
					ราก ต้มใส่เกลือแล้วนำน้ำมาเช็ดรักษาแผลตะขากัด
					ทั้งต้น นำมาตำแล้วนำไปหมกไฟให้อุ่นนำมาประคบบริเวณม้าม ช่วยรักษาอาการม้ามแข็ง
4	Asteraceae	<i>Ageratina adenophora</i> (Spreng.) R.M.King & H.Rob.	สาบหมา	แฉและ/ หะหนอ/ อ๊ะพะนะ	ใบ ตำผสมกับกระเทียมพอกรักษาอาการบวม (เช่น นิ้วบวม)
					ใบ ตำประคบพอกแก้ปวดข้อ ไข้ได้ผลดี
					ราก ต้มน้ำดื่มแก้ปวดท้อง

ตารางที่ 13 (ต่อ)

ลำดับ	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญไทย	ชื่อท้องถิ่น	การใช้ประโยชน์
	Asteraceae	<i>Ageratina adenophora</i> (Spreng.) R.M.King & H.Rob.	สาบหมา	แจและ/ หะ นอ/ อ๊ะพะนะ	ใบ ตำใส่แผลช่วยห้ามเลือด
5	Asteraceae	<i>Ageratum conyzoides</i> (L.) L.	สาบรังสาบกา	หน้าแกะ/ซีซอ/ ยาหมีเจ้าะ	ทั้งต้น นำมาลนไฟให้อุ่นแล้วนึ่งทับช่วยฆ่าพยาธิ หรือใช้ใบ ขยี้ แล้วสอดเหน็บในรูทวารช่วยฆ่าพยาธิ ใบ ตำใส่แผลช่วยห้ามเลือด ราก ต้มน้ำดื่มแก้บิดสภาวะขัด ใบ ขยี้แล้วม้วนยัดใส่จมูกรักษาเลือดกำเดาไหล ใบ ขยี้ประคบหัวและประคบบริเวณหน้าท้องรักษาอาการลมชัก ราก ทูบแช่น้ำดื่มแก้ร้อนใน ขับลมในท้อง ใบ ทูบทาบริเวณข้อรักษาอาการปวดข้อ ใบ นำไปห่อด้วยผ้าแล้วลนไฟให้อุ่น นำมาประคบแก้ปวดเอว
6	Asteraceae	<i>Artemisia vulgaris</i> L.	พืชนาศน์	อังกคา	ใบ นำมาขี้แล้วยัดในจมูกรักษาเลือดกำเดาไหล ใบ ต้มน้ำอาบแก้ไข้ ใบ ต้มน้ำดื่มรักษาอาการเบื่ออาหาร
7	Asteraceae	<i>Chromolaena odorata</i> (L.) R.M.King & H.Rob.	สาบเสือ	เยามือห้า	ราก ต้มน้ำดื่มแก้ปวดท้อง หรือดื่มร่วมกับใบหนาดหลวง (<i>Blumea balsamifera</i> (L.) DC.) รักษาโรคกระเพาะอาหาร ใบ ขยี้ทาแผลช่วยห้ามเลือด ทั้งต้น ต้มน้ำดื่มแก้อาการปวดท้องประจำเดือน ใบ ขยี้แล้วม้วนยัดใส่จมูกรักษาเลือดกำเดาไหล

ตารางที่ 13 (ต่อ)

ลำดับ	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญไทย	ชื่อท้องถิ่น	การใช้ประโยชน์
	Asteraceae	<i>Chromolaena odorata</i> (L.) R.M.King & H.Rob.	สาบเสือ	เยามือห้า	ราก ต้มน้ำดื่ม หรือ นำมาเป็นยาอบ เป็นยาขับลม ราก ทูบแช่น้ำดื่มแก้อาการเวียนหัว ปวดหัว ทั้งต้น ต้มน้ำดื่มรักษาโรคเอดส์
8	Asteraceae	<i>Conyza sumatrensis</i> (S.F.Blake) Pruski & G.Sancho	-	กาหล่ำ/หมีจ้อ แล /โตะกม	ใบ ทูบใส่ผ้าแล้วนำไปลนไฟให้อุ่น นำมาประคบหน้าท้องแก้ปวดท้อง ทั้งต้น ต้มน้ำดื่มช่วยแก้พิษยาปราบศัตรูพืช (เวลาได้รับสารพิษ หลังพ่นยาปราบศัตรูพืช) ใบ ใช้ช้ยทาแผลห้ามเลือดเหมือนสาบเสือ ใบ นำมายีแล้วดมกลิ่น เป็นยาดม หรือใช้ประคบแก้ปวดหัว
9	Asteraceae	<i>Mikania micrantha</i> Kunth	-	จะทึม/ละคุเต/ สะทิต	ใบ นำมาตำแล้วห่อใบตองนำไปหมกไฟ นำมาห่อด้วยผ้าแล้ว นำมาประคบแก้ปวดท้อง
10	Asteraceae	<i>Sonchus wightianus</i> DC.	-	อ้อมเตาะยอ	ใบ นำมาตำแล้วนำไปหมกไฟให้อุ่นนำมาพอกหรือประคบแก้ ปวดกล้ามเนื้อ ราก ต้มน้ำดื่มแก้ปวดเมื่อย ราก ต้มน้ำดื่มรักษาอาการติดฝิ่น
11	Caryophyllaceae	<i>Drymaria cordata</i> subsp. <i>diandra</i> (Blume) J.A.Duke.	หญ้าเกล็ดหอย	นาเตาะมา	ทั้งต้น ทูบๆแล้วห่อด้วยผ้านำไปหมกไฟให้อุ่น นำมาประคบหน้า ท้องแก้ปวดท้อง (ต้องใช้ผ้าหนาๆ หน่อย ไมอย่างนั้นน้ำจะลวก ผิวหนังหน้าท้อง)

ตารางที่ 13 (ต่อ)

ลำดับ	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญไทย	ชื่อท้องถิ่น	การใช้ประโยชน์
	Caryophyllaceae	<i>Drymaria cordata</i> subsp. <i>diandra</i> (Blume) J.A.Duke.	หญ้าเกล็ดหอย	นาเตาเมา	ทั้งต้น ต้มน้ำดื่มผสมน้ำมะนาว รักษาโรคกระเพาะอาหาร ทั้งต้น ตำพอกรักษาตุ่มคัน/งูสวัด ทั้งต้น แขน้ำร้อนดื่มแก้ปวดท้อง ใบ ขยี้ทาแผลทากลิ้นหมากัดช่วยบรรเทาอาการคัน
12	Cucurbitaceae	<i>Gynostemma pentaphyllum</i> (Thunb.) Makino	ปัญญาจันทร์	เจียวกู่หลาน/ แหละไก่เต้	ทั้งต้น ตากแห้งต้มน้ำดื่มรักษาโรคความดันโลหิตสูง/ไขมันในเลือดสูง ทั้งต้น ตากแห้งต้มน้ำดื่มรักษาโรคเบาหวาน ทั้งต้น ตากแห้งต้มน้ำดื่มรักษาโรคกระเพาะอาหาร ทั้งต้น ตากแห้งต้มน้ำดื่มแก้ปวดเมื่อย
13	Fabaceae	<i>Mimosa pudica</i> L.	ไมยราบ	ยะตอหมุ	ทั้งต้น ต้มน้ำดื่มรักษาอาการประจำเดือนมาไม่ปกติ ทั้งต้น ต้มน้ำดื่มรักษาปัสสาวะขัด ราก ต้มน้ำดื่มรักษาริดสีดวง (มะโหกกันปุด) ทั้งต้น ทูบแล้วนำมาห่อผ้า นำไปหมกไฟให้อุ่น นำมารองนั่งรักษาริดสีดวง ทั้งต้น ต้มน้ำดื่มรักษาโรคไต ทั้งต้น ต้มน้ำล้างแผลที่มีอาการบวม บวมตามข้อ [ใช้อย่างเดียวหรือต้มร่วมกับลำต้นกล้วยผ้า (<i>Ensete superbum</i> (Roxb.) Cheesman) ก็ได้]

ตารางที่ 13 (ต่อ)

ลำดับ	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญไทย	ชื่อท้องถิ่น	การใช้ประโยชน์
	Fabaceae	<i>Mimosa pudica</i> L.	ไมยราบ	ยะตอหมุ	ทั้งต้น ทบแล้วนำมาห่อผ้า นำไปหมกไฟให้อุ่น นำมารองแห้ง รักษาอาการมดลูกหย่อนในผู้หญิง
14	Lamiaceae	<i>Salvia misella</i> Kunth	ประทัดม่วง	ออเซอ	ใบ ขยี้แล้วม้วนยัดใส่จมูกรักษาเลือดกำเดาไหล ทั้งต้น ตากแห้ง ต้มน้ำแล้วนำมาเป็นยาอบช่วยให้เลือดลมดี ใช้ได้กับทั้งหญิงและชาย (ต้ม 1 ครั้ง อบยาได้ 3 ครั้ง)
15	Lygodiaceae	<i>Lygodium flexuosum</i> (L.) Sw.	หญ้ายายเภา	ตำแหวะ	ราก ต้มน้ำดื่มเป็นยาถ่ายพยาธิในลำไส้ ราก ต้มน้ำดื่มรักษาโรคระเคาะอาหาร
16	Menispermaceae	<i>Cyclea barbata</i> Miers	กรุงบาดาล	ยาพารา/ตอกู	หัว ต้มน้ำดื่มแก้ปวดหัว (เหมือนยาพาราเซตามอล) รักษาเบาหวาน รักษาโรคความดันสูง ถ้าใช้ต้มร่วมกับเจียวกู่หลานใช้รักษาโรคระเคาะอาหาร หัว นำมาลนไฟแล้วนำมาประคบหน้าท้องรักษาอาการปวดท้อง
17	Oxalidaceae	<i>Oxalis corniculata</i> L.	ผักแว่น	จีजूปะ/ พะสูจือ	ใบ แช่วน้ำดื่มแก้ร้อนใน ใบ รับประทานสดรักษาอาการหน้าซ้ด จะเป็นลม ทั้งต้น ขยี้แล้วนำมาแช่น้ำอาบหรือใช้เช็ดตัวแก้ไข้ ตัวร้อน ใบ ตำผสมกับพืชสมุนไพรอีกชนิดหนึ่ง นำมาทาแก้ตุ่มคัน (ถามมาจากคนเฒ่าคนแก่แต่ยังไม่เคยใช้) ใบ ขยี้ทาแผลทากลิ้นหมากัดช่วยบรรเทาอาการคัน
18	Phyllanthaceae	<i>Phyllanthus urinaria</i> L.	หญ้าใต้ใบ	แปะคะจ๊ะ/ แปะจือญี	ใบ นำมาตำทาหรือแช่น้ำอาบรักษาตุ่มคัน หรือตุ่มอีสุกอีใส

ตารางที่ 13 (ต่อ)

ลำดับ	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญไทย	ชื่อท้องถิ่น	การใช้ประโยชน์
19	Ranunculaceae	<i>Clematis sikkimensis</i> (Hook. F. & Thomson) J. R. Drumm. Ex Burkill	พวงแก้วลิกขิม	ลาฮา/ ลาปาจี	ทั้งต้น ต้มน้ำดื่มร่วมกับพืชสมุนไพรอื่นๆ เป็นยาขับเลือด ช่วยให้ประจำเดือนมาดี
					ราก นำมาต้มน้ำในรูปที่ฝู ช่วยแก้ปวด
20	Selaginellaceae	<i>Selaginella willdenowii</i> (Desv. ex Poir.) Baker	รังไก่	ค่ากา	ทั้งต้น นำมาตากแห้งไว้เหนือเตาไฟแล้วขยี้ผสมอาหารให้หมูกิน ช่วยเป็นยาถ่ายพยาธิสำหรับหมู
					ใบ ขยี้ทารักษาตุ่มคัน
					ทั้งต้น นำมาผสมเกลือให้วัวควายกิน รักษาแผลเน่าที่มีหนองขึ้น หรือ ทูบพอกแผลก็ได้ หรือนำมาตากแห้งไว้เหนือเตาไฟแล้ว นำมาขยี้เป็นผงใช้โรยแผลก็ได้

หมู่บ้านแม่กำปอง

ผู้ให้ข้อมูลหลักจากหมู่บ้านแม่กำปองได้รายงานการใช้ประโยชน์จากวัชพืชเป็นสมุนไพรจำนวน 38 ชนิด จากวัชพืชที่มีรายงานการใช้ประโยชน์ทั้งหมด 60 ชนิด จากการสัมภาษณ์แบบสอบถามพบว่าวัชพืชที่ใช้เป็นสมุนไพรทั้ง 38 ชนิด มีรายงานการใช้ประโยชน์ใน 17 หมวดหมู่บ้าน ซึ่งจำแนกได้เป็น 44 กลุ่มอาการย่อย (ตารางที่ 14-16)

กลุ่มอาการย่อยที่มีระดับความเห็นพ้องในการใช้พืชสมุนไพรในการรักษาสูงสุด ได้แก่ กลุ่มอาการเลือดไหล ฟกช้ำ/ช้ำใน กลากเกลื่อน ปวดฟัน โรคหนองใน และอาการชัก ซึ่งมีจำนวนรายงานการใช้ประโยชน์ตั้งแต่ 2 - 16 รายงาน และมีจำนวนชนิดวัชพืชที่ใช้รักษาแต่ละอาการเพียงหนึ่งชนิด ตัวอย่างวัชพืชที่มีความแพร่หลายในการใช้ประโยชน์เกินกว่าครึ่งหนึ่งของผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด (ค่า RFC มากกว่า 0.50) และ/หรือ ได้รับความนิยมในการใช้รักษาอาการเหล่านี้เกินกว่าครึ่งหนึ่งของรายงานการใช้ประโยชน์ทั้งหมดของพืชชนิดนั้น ๆ (ค่า FL มากกว่า 50 %) เช่น สาบเสือ ซึ่งใช้ห้ามเลือด บัวบก ซึ่งใช้รักษาอาการฟกช้ำ/ช้ำใน *Persicaria* sp. ซึ่งใช้รักษาเกล็ดเลือดต่ำ แก้มขาว ซึ่งใช้รักษาอาการปวดฟัน และ โคลงเคลง ซึ่งใช้รักษาโรคหนองใน เป็นต้น

กลุ่มอาการย่อยที่มีความเห็นพ้องในการใช้พืชสมุนไพรในการรักษาอยู่ในระดับสูง มีทั้งสิ้น 15 กลุ่มอาการ ได้แก่ กลุ่มอาการงูสวัด ตากุ้งยิง โรคเบาหวาน โรคกระเพาะอาหาร โรคความดันโลหิตสูง โรคกรดไหลย้อน โรคขาชา อากาการปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ บัสสาวะขัด/นิ่ว ตุ่ม/ผด ผื่นคัน ยาบำรุงกำลัง/บำรุงร่างกาย น้ำกัดเท้า เป็นไข้ อาการอาเจียน และการฟื้นฟูสุขภาพสตรีหลังคลอดบุตร ซึ่งมีจำนวนรายงานการใช้ประโยชน์ตั้งแต่ 10 - 72 รายงาน และมีจำนวนชนิดวัชพืชที่ใช้รักษาแต่ละอาการตั้งแต่ 2 - 11 ชนิด โดยมีตัวอย่างวัชพืชที่มีค่า RFC มากกว่า 0.50 และ/หรือ มีค่า FL มากกว่า 50 % เช่น สาบแร้งสาบกา ซึ่งใช้รักษาอาการอาเจียน ใบกุศอ้อม และผักลิ้มผิว ซึ่งใช้รักษา งูสวัด หญ้าตัดหมาและเครือไหล ซึ่งใช้รักษาโรคขาชา โตไม่รู้ลิ้มและกำลังข้างเฝือก ซึ่งใช้บำรุงกำลัง/บำรุงร่างกาย รังไก่ ซึ่งใช้รักษาโรคเบาหวาน ผักปลาบ ซึ่งใช้รักษาตากุ้งยิง สาบเสือ ซึ่งใช้รักษาโรคกระเพาะอาหาร ดาวกระจายใต้หวัน หญ้าอ้อยก่า หญ้าเอ็นยึด หญ้าขัดใบยาว หญ้าขัด ซึ่งล้วนแต่ใช้รักษาอาการปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ มะเดื่อหอม สันโสก และ นูดพระ ซึ่งช่วยในการฟื้นฟูสุขภาพของสตรีหลังคลอด หญ้าสองปล้องและดาดตะกั่วเถา ซึ่งใช้รักษา น้ำกัดเท้า หญ้าปล้องข้าวนก ซึ่งใช้แก้ไข้ หญ้าพินงูแดง ไมยราบ และขี้ครอก ซึ่งใช้รักษาอาการบัสสาวะขัดหรือนิ่ว สันโสก ซึ่งใช้รักษาตุ่ม/ผดผื่นคัน หญ้าไต่ใบ ซึ่งใช้ในการรักษาโรคความดันโลหิตสูง หญ้ายายเถา พญาแดง และป่าอุ้น้อย ซึ่งใช้รักษาโรคกรดไหลย้อน เป็นต้น

กลุ่มอาการย่อยที่มีความเห็นพ้องในการใช้พืชสมุนไพรในการรักษาอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ กลุ่มอาการปวดท้องและท้องร่วง ซึ่งมีรายงานการใช้ประโยชน์ 3 - 4 รายงาน และมีจำนวนชนิดของวัชพืชที่ใช้รักษาแต่ละกลุ่มอาการ จำนวน 2 ชนิด โดยชนิดของวัชพืชที่มีค่า FL มากกว่า 50 % ในการรักษาสองกลุ่มอาการนี้มีเพียงหญ้าสามคม ซึ่งใช้รักษาอาการท้องร่วง (ค่า

FL เท่ากับ 100%) ในขณะที่พืชที่มีค่า FL สูงสุดในการรักษาอาการปวดท้อง ได้แก่ เพี้ยกระทิง ซึ่งมีค่า FL เพียงในการรักษาอาการนี้เพียง 18.18% เท่านั้น แม้ว่าจะมีความแพร่หลายในการใช้ประโยชน์เกินกว่าครึ่งหนึ่งของผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด (ค่า RFC มากกว่า 0.50) ก็ตาม

กลุ่มอาการย่อยที่มีความเห็นพ้องในการใช้พืชสมุนไพรในการรักษาอยู่ในระดับต่ำ ได้แก่ กลุ่มอาการท้องอืด ซึ่งมีรายงานการใช้ประโยชน์ 4 รายงานและมีจำนวนชนิดพืชที่รักษาอาการนี้ 3 ชนิด โดยพืชที่มีค่า FL สูงสุดในการรักษาอาการท้องอืด ได้แก่ หนุ่ยตดหมา ซึ่งมีค่า FL ในการรักษาอาการนี้เท่ากับ 14.29% แม้ว่าจะมีความแพร่หลายในการใช้ประโยชน์ (ค่า RFC มากกว่า 0.50) แต่พืชชนิดนี้นิยมใช้ในการรักษาโรคนานมากกว่า (ค่า FL เท่ากับ 78.6)

กลุ่มอาการย่อยที่ไม่มีค่าความเห็นพ้องในการใช้พืชสมุนไพรในการรักษา มีทั้งสิ้น 20 กลุ่มอาการ เช่น ร้อนใน โรคหอบหืด โรคไต เบื่ออาหาร เป็นฝี อีสุกอีใส ท้องอืด ไอ วิงเวียน และ บำรุงหัวใจ เป็นต้น ซึ่งมีจำนวนรายงานการใช้ประโยชน์ 1 - 3 รายงานและมีจำนวนชนิดพืชที่รักษาแต่ละอาการเพียง 1 - 3 ชนิด เท่านั้น โดยตัวอย่างพืชที่มีค่า FL มากกว่า 50% ในการรักษาอาการย่อยเหล่านี้มีเพียงชนิดเดียว ได้แก่ ตองกง ซึ่งใช้รักษาตุ่มแดง (ค่า FL เท่ากับ 100%) อย่างไรก็ตามพบว่าการใช้ประโยชน์จากพืชชนิดนี้ไม่เป็นที่แพร่หลายนัก เนื่องจากมีค่า RFC ต่ำมาก (RFC เท่ากับ 0.06) ซึ่งเป็นผลจากการรายงานการใช้ประโยชน์ดังกล่าวโดยผู้ให้ข้อมูลหนึ่งคนจากผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด 16 คน ในขณะที่พืชชนิดอื่นๆ เช่น รังไก่ ซึ่งมีรายงานใช้รักษาอาการร้อนใน ดาวกระจายใต้หัว ซึ่งใช้รักษาโรคหอบหืดและอาการไอ หนุ่ยอ้อยก่า ซึ่งใช้รักษาอาการเบื่ออาหาร ช่วยให้อาหาร *Persicaria* sp. ซึ่งใช้รักษาฝี พญาแดง ซึ่งใช้รักษาอาการท้องอืด หนุ่ยตดหมา ซึ่งใช้รักษาอาการวิงเวียน นั้นแม้จะเป็นพืชที่มีความแพร่หลายในการใช้ประโยชน์มากเกินครึ่งหนึ่งในกลุ่มผู้ให้ข้อมูล (ค่า RFC มากกว่า 0.50) แต่ความรู้ในการนำมาใช้รักษาอาการเหล่านี้ยังไม่เป็นที่แพร่หลายหรือนิยมมากนักในกลุ่มผู้ให้ข้อมูล เนื่องจากมีค่า FL อยู่ในระดับต่ำมาก (ค่า FL เท่ากับ 5.88 - 16.67 %) อันเป็นผลจากสัดส่วนของรายงานการใช้ประโยชน์เพียงหนึ่งรายงานโดยผู้ให้ข้อมูลหนึ่งคนจากจำนวนรายงานการใช้ประโยชน์ทั้งหมดของพืชเหล่านี้ (ตารางที่ 14-16)

ตารางที่ 14 ค่าดัชนี Relative Frequency of Citation (RFC) และดัชนี Fidelity Level (FL) ในการรักษาอาการย่อยต่าง ๆ ของพืชที่เป็นสมุนไพรในหมู่บ้านแม่กำปองแต่ละชนิด

ชนิดของพืช	ชื่อสามัญไทย	FC	N	RFC	กลุ่มอาการย่อย	Np	N	FL (%)
<i>Ageratum conyzoides</i>	สายแรงสาบกา	14	16	0.88	ร้อนใน	1	17	5.88
					ท้องอืด	1	17	5.88
					โรคเกาต์	1	17	5.88
					อาเจียน	14	17	82.35
<i>Bidens pilosa</i>	ดาวกระจายใต้หัว	8	16	0.50	ไอ/โรคหืดหอบ	1	9	11.11
					ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ	8	9	88.89

ตารางที่ 14 (ต่อ)

ชนิดของวัชพืช	ชื่อสามัญไทย	FC	N	RFC	กลุ่มอาการย่อย	Np	N	FL (%)
<i>Carex baccans</i>	หญ้าแคมบาง	6	16	0.38	โรคอีสุกอีใส	1	10	10.00
					โรคริตสีดวงทวาร	3	10	30.00
					ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ	6	10	60.00
<i>Centella asiatica</i>	บัวบก	16	16	1.00	ฟกช้ำ	16	17	94.12
					มีไข้	1	17	5.88
<i>Chromolaena odorata</i>	สาบเสือ	16	16	1.00	เลือดไหล	16	41	39.02
					มีไข้	11	41	26.83
					โรคกระเพาะอาหาร	14	41	34.15
<i>Cissus javana</i>	ดาตตะกัวเถา	6	16	0.38	ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ	2	7	28.57
					น้ำกัดเท้า	5	7	71.43
<i>Clausena excavata</i>	สันโสก	11	16	0.69	การฟื้นฟูสุขภาพสตรีหลังคลอดบุตร	1	12	8.33
					ตุ่ม/ผดผื่นคัน	11	12	91.67
<i>Commelina diffusa</i>	ผักปลาบ	10	16	0.63	แผลไฟไหม้	1	13	7.69
					โรคกระเพาะอาหาร	1	13	7.69
					โรคริตสีดวงทวาร	2	13	15.38
					ตาгүйยง	9	13	69.23
<i>Cyathula prostrata</i>	หญ้าพันงูแดง	10	16	0.63	บัสสาวะขัด/นิ่ว	10	11	90.91
					โรคริตสีดวงทวาร	1	11	9.09
<i>Desmodium velutinum</i>	หญ้าสองปล้อง	9	16	0.56	โรคหืดหอบ	1	11	9.09
					ท้องอืด	1	11	9.09
					โรคไต	1	11	9.09
					น้ำกัดเท้า	8	11	72.73
<i>Digitaria ciliaris</i>	หญ้าปล้องข้าวนก	14	16	0.88	ร้อนใน	1	20	5.00
					อาการชัก	2	20	10.00
					บัสสาวะขัด/นิ่ว	1	20	5.00
					มีไข้	13	20	65.00
					เบื่ออาหาร	1	20	5.00
					ปวดท้อง	1	20	5.00
					อาเจียน	1	20	5.00
<i>Elephantopus scaber</i>	โตไม่รู้ล้ม	13	16	0.81	บำรุงร่างกาย	13	13	100.00
<i>Ficus hirta</i>	เดื่อหอม	8	16	0.50	ได้รับสารพิษ	1	9	11.11
					โรคริตสีดวงทวาร	1	9	11.11
					การฟื้นฟูสุขภาพสตรีหลังคลอดบุตร	7	9	77.78

ตารางที่ 14 (ต่อ)

ชนิดของวัชพืช	ชื่อสามัญไทย	FC	N	RFC	กลุ่มอาการย่อย	Np	N	FL (%)
<i>Flemingia strobilifera</i>	หนูดพระ	7	16	0.44	ช่วยให้คลอตกง่าย	1	7	14.29
					การฟื้นฟูสุขภาพสตรีหลังคลอดบุตร	6	7	85.71
<i>Hedyotis acutangula</i>	หญ้าอ้อยก่า	12	16	0.75	บัสสาวะขัด/นิ่ว	1	14	7.14
					โรคความดันโลหิตสูง	1	14	7.14
					เบื่ออาหาร	1	14	7.14
					ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ	11	14	78.57
<i>Justicia sp.</i>	-	6	16	0.38	โรคไข้เรื้อน	1	7	14.29
					ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ	6	7	85.71
<i>Lobelia nummularia</i>	ผักลิ้มผิว	6	16	0.38	โรคมูสวัด	4	6	66.67
					ตาгүйยง	1	6	16.67
					โรคไต	1	6	16.67
<i>Lygodium flexuosum</i>	หญ้ายายเภา	9	16	0.56	โรคริดสีดวงทวาร	9	9	100.00
<i>Maesa permollis</i>	กำลังช้างเผือก	7	16	0.44	บำรุงร่างกาย	7	7	100.00
<i>Melastoma malabathricum</i>	โคลงเคลง	7	16	0.44	บำรุงหัวใจ	1	9	11.11
					ท้องร่วง	1	9	11.11
					โรคกระเพาะอาหาร	1	9	11.11
					โรคหนองใน	6	9	66.67
<i>Melicope pteleifolia</i>	เพี้ยกระทิง	9	16	0.56	มีไข้	1	11	9.09
					ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ	8	11	72.73
					ปวดท้อง	2	11	18.18
<i>Millettia caerulea</i>	ผักเยี่ยววัว	6	16	0.38	ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ	6	18	33.33
					ตุ่ม/ผดผื่นคัน	6	18	33.33
					โรคขาง (ตานขโมย)	6	18	33.33
<i>Millettia pachycarpa</i>	เครือไหล	9	16	0.56	ตุ่ม/ผดผื่นคัน	1	10	10.00
					โรคขาง (ตานขโมย)	9	10	90.00
<i>Mimosa pudica</i>	ไมยราบ	11	16	0.69	โรคเบาหวาน	1	18	5.56
					บัสสาวะขัด/นิ่ว	9	18	50.00
					มีไข้	7	18	38.89
					โรคความดันโลหิตสูง	1	18	5.56
<i>Mussaenda sanderiana</i>	แก้มขาว	8	16	0.50	ฟันผุ	1	11	9.09
					บัสสาวะขัด/นิ่ว	1	11	9.09
					อาการติดผื่น	1	11	9.09
					ปวดฟัน	7	11	63.64

ตารางที่ 14 (ต่อ)

ชนิดของวัชพืช	ชื่อสามัญไทย	FC	N	RFC	กลุ่มอาการย่อย	Np	N	FL (%)
					โรคลมพัดเดือน	1	11	9.09
<i>Paederia pilifera</i>	หญ้าตดหมา	13	16	0.81	วังเวียน	1	14	7.14
					ท้องอืด	2	14	14.29
					โรคขาง (ตานขโมย)	11	14	78.57
<i>Persicaria chinensis</i> var. <i>chinensis</i>	พญาแดง	10	16	0.63	ท้องผูก	1	11	9.09
					โรคริดสีดวงทวาร	10	11	90.91
<i>Persicaria</i> sp.	-	9	16	0.56	เป็นฝี	1	14	7.14
					มีไข้	1	14	7.14
					โรคริดสีดวงทวาร	1	14	7.14
					โรคขี้เรื้อน	1	14	7.14
					ตุ่ม/ผดผื่นคัน	1	14	7.14
					กลากเกลื้อน	8	14	57.14
					น้ำกัดเท้า	1	14	7.14
<i>Phyllanthus urinaria</i>	หญ้าไต้ใบ	12	16	0.75	บัสสาวะขัด/นิ่ว	1	15	6.67
					มีไข้	1	15	6.67
					ขับระดู	1	15	6.67
					โรคความดันโลหิตสูง	12	15	80.00
<i>Plantago major</i>	หญ้าเอ็นบีต	15	16	0.94	บัสสาวะขัด/นิ่ว	10	26	38.46
					ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ	15	26	57.69
					โรคความดันโลหิตสูง	1	26	3.85
<i>Pseudodrynaria coronans</i>	ใบกุศอ้อม	12	16	0.75	โรคงูสวัด	13	13	100.00
<i>Rubus blepharoneurus</i>	ป่าสู่น้อย	8	16	0.50	โรคริดสีดวงทวาร	8	8	100.00
<i>Scleria levis</i>	หญ้าสามคม	3	16	0.19	ท้องร่วง	3	3	100.00
<i>Selaginella willdenowii</i>	รังไก่	9	16	0.56	ร้อนใน	1	12	8.33
					โรคเบาหวาน	9	12	75.00
					ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ	1	12	8.33
					ตุ่ม/ผดผื่นคัน	1	12	8.33
<i>Sida acuta</i>	หญ้าขัดใบยาว	5	16	0.31	บัสสาวะขัด/นิ่ว	1	7	14.29
					โรคริดสีดวงทวาร	1	7	14.29
					ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ	5	7	71.43
<i>Sida rhombifolia</i>	หญ้าขัด	4	16	0.25	มีไข้	1	5	20.00
					ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ	4	5	80.00
<i>Thysanolaena latifolia</i>	ตองกง	1	16	0.06	ตุ่มแดง	1	1	100.00
<i>Urena lobata</i>	ขี้ครอก	5	16	0.31	บัสสาวะขัด/นิ่ว	5	5	100.00

ตารางที่ 15 ค่าดัชนี Informant Consensus Factor (ICF) ของแต่ละหมวดหมู่อาการในหมู่บ้านแม่กำปองที่มีรายงานการใช้พืชเป็นสมุนไพรรักษา วัชพืชที่มีค่าดัชนี Fidelity Level (FL) สูงในการรักษาในแต่ละกลุ่มอาการย่อยและค่าดัชนี Relative Frequency of Citation (RFC) ของวัชพืชแต่ละชนิด

ระบบ/หมวดหมู่อาการ	กลุ่มอาการย่อย	Nur	Nt	ICF	ชนิดของวัชพืชที่นิยม	ชื่อสามัญ	FL (%)	FL > 50%	RFC	RFC > 0.50
ความเจ็บปวด	ปวดฟัน	7	1	1.00	<i>Mussaenda sanderiana</i>	แก้มขาว	63.64	✓	0.50	✓
ภาวะติดเชื้	โรคหนองใน	6	1	1.00	<i>Melastoma malabathricum</i>	โคลงเคลง	66.67	✓	0.44	-
ภาวะติดเชื้	กลากเกลื้อน	8	1	1.00	<i>Persicaria</i> sp.	-	57.14	✓	0.56	✓
อาการทางระบบประสาท	อาการชัก	2	1	1.00	<i>Digitaria ciliaris</i>	หญ้าปล้องข้าวนก	10.00	-	0.88	✓
อาการทางระบบโลหิต	เลือดไหล	16	1	1.00	<i>Chromolaena odorata</i>	สาบเสือ	39.02	-	1.00	✓
อาการบาดเจ็บ	ฟกช้ำ	16	1	1.00	<i>Centella asiatica</i>	บัวบก	94.12	✓	1.00	✓
ภาวะติดเชื้	โรคงูสวัด	17	2	0.94	<i>Pseudodrynaria coronans</i>	ใบกูดอ้อม	100.00	✓	0.75	✓
					<i>Lobelia nummularia</i>		66.67	✓	0.38	-
อาการทางระบบย่อยอาหาร	อาเจียน	15	2	0.93	<i>Ageratum conyzoides</i>	สาบแร้งสาบกา	82.35	✓	0.88	✓
อาการทางโภชนาการ	โรคขาด (ตานขโมย)	26	3	0.92	<i>Millettia pachycarpa</i>	เครือไหล	90.00	✓	0.56	✓
					<i>Paederia pilifera</i>	หญ้าตดหมา	78.57	✓	0.81	✓
อาการทางโภชนาการ	บำรุงร่างกาย	20	3	0.89	<i>Elephantopus scaber</i>	โตไม่รู้ล้ม	100.00	✓	0.81	✓
					<i>Maesa permollis</i>	กำลังช้างเผือก	100.00	✓	0.44	-
ภาวะติดเชื้	ตากุ้งยิง	10	2	0.89	<i>Commelina diffusa</i>	ผักปลาย	69.23	✓	0.63	✓
อาการทางระบบต่อมไร้ท่อ	โรคเบาหวาน	10	2	0.89	<i>Selaginella willdenowii</i>	รังไก่	75.00	✓	0.56	✓
อาการทางระบบย่อยอาหาร	โรคกระเพาะอาหาร	16	3	0.87	<i>Chromolaena odorata</i>	สาบเสือ	34.14	-	1.00	✓

ตารางที่ 15 (ต่อ)

ระบบ/หมวดหมู่อาการ	กลุ่มอาการย่อย	Nur	Nt	ICF	ชนิดของวัชพืชที่นิยม	ชื่อสามัญ	FL (%)	FL > 50%	RFC	RFC > 0.50
อาการทางระบบกล้ามเนื้อและกระดูก	ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ	72	11	0.86	<i>Hedyotis acutangula</i>	หญ้าอ้อยก่า	78.57	✓	0.75	✓
					<i>Melicope pteleifolia</i>	เพี้ยกระทิง	72.73	✓	0.56	✓
					<i>Plantago major</i>	หญ้าเอ็นยัด	57.69	✓	0.94	✓
					<i>Sida acuta</i>	หญ้าขัดใบยาว	71.43	✓	0.31	✓
					<i>Sida rhombifolia</i>	หญ้าขัด	80.00	✓	0.25	-
					<i>Justicia sp.</i>	-	85.71	✓	0.38	-
					<i>Bidens pilosa</i>	ดาวกระจายใต้หวัน	88.89	✓	0.50	✓
ภาวะติดเชื้อ	น้ำกัดเท้า	14	3	0.85	<i>Desmodium velutinum</i>	หญ้าสองปล้อง	72.73	✓	0.56	✓
					<i>Cissus javana</i>	ดาตตะแก้วเถา	71.43	✓	0.38	✓
อาการเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ การคลอดบุตร และระยะหลังคลอด	การฟื้นฟูสุขภาพสตรีหลังคลอด	14	3	0.85	<i>Ficus hirta</i>	เดื่อหอม	77.78	✓	0.50	✓
					<i>Flemingia strobilifera</i>	นูดพระ	85.71	✓	0.44	✓
					<i>Clausena excavata</i>	สันโสก	8.33	-	0.69	✓
ภาวะติดเชื้อ	มีไข้	36	8	0.80	<i>Chromolaena odorata</i>	สาบเสือ	26.82	-	1.00	✓
					<i>Digitaria ciliaris</i>	หญ้าปล้องข้าวนก	65.00	✓	0.88	✓
อาการทางผิวหนัง เนื้อเยื่อใต้ผิวหนัง	ตุ่ม/ผดผื่นคัน	20	5	0.79	<i>Clausena excavata</i>	สันโสก	91.67	✓	0.69	✓
อาการทางระบบศัลยศาสตร์ทางเดินปัสสาวะ	ปัสสาวะขัด/น้ำ	39	9	0.79	<i>Cyathula prostrata</i>	หญ้าพันงูแดง	90.91	✓	0.63	✓
					<i>Mimosa pudica</i>	ไมยราบ	50.00	✓	0.69	✓
					<i>Urena lobata</i>	ขี้ครอก	100.00	✓	0.31	-

ตารางที่ 15 (ต่อ)

ระบบ/หมวดหมู่อาการ	กลุ่มอาการย่อย	Nur	Nt	ICF	ชนิดของวัชพืชที่นิยม	ชื่อสามัญ	FL (%)	FL > 50%	RFC	RFC > 0.50
อาการทางระบบไหลเวียนโลหิต	โรคความดันโลหิตสูง	15	4	0.79	<i>Phyllanthus urinaria</i>	หญ้าไต้ใบ	80.00	✓	0.75	✓
อาการทางระบบไหลเวียนโลหิต	โรคกรดสีดวงทวาร	36	9	0.77	<i>Lygodium flexuosum</i>	หญ้ายายเกา	100.00	✓	0.56	✓
					<i>Rubus blepharoneurus</i>	ป่าฮู้่น้อย	100.00	✓	0.50	✓
					<i>Persicaria chinensis</i> var. <i>chinensis</i>	พญาแดง	90.91	✓	0.63	✓
อาการทางระบบย่อยอาหาร	ท้องร่วง	4	2	0.67	<i>Scleria levis</i>	หญ้าสามคม	100.00	✓	0.19	-
อาการทางระบบย่อยอาหาร	ปวดท้อง	3	2	0.50	<i>Melicope pteleifolia</i>	เพี้ยกระทิง	18.18	-	0.56	✓
อาการทางระบบย่อยอาหาร	ท้องอืด	4	3	0.33	<i>Paederia pilifera</i>	หญ้าตดหมา	14.29	-	0.81	✓
ภาวะติดเชื้อ	โรคซีเรื้อน	2	2	0.00	<i>Justicia</i> sp.	-	14.29	-	0.38	-
อาการทางโภชนาการ	เบื่ออาหาร	2	2	0.00	<i>Hedyotis acutangula</i>	หญ้าอ้อยก่า	7.14	-	0.75	✓
อาการทางระบบย่อยอาหาร	ร้อนใน	3	3	0.00	<i>Selaginella willdenowii</i>	รังไก่	8.33	-	0.56	✓
อาการทางระบบศัลยศาสตร์ทางเดินปัสสาวะ	โรคไต	2	2	0.00	<i>Lobelia nummularia</i>	ผักลีมผ้า	16.67	-	0.38	-
อาการทางระบบหายใจ	โรคหืดหอบ	2	2	0.00	<i>Bidens pilosa</i>	ดาวกระจายใต้หวัน	11.11	-	0.50	✓
ภาวะติดเชื้อ	โรคอีสุกอีใส	1	1	-	<i>Carex baccans</i>	หญ้าค่อมบาง	10.00	-	0.38	-
ภาวะเป็นพิษ	ได้รับสารพิษ	1	1	-	<i>Ficus hirta</i>	เดื่อหอม	11.11	-	0.50	✓
อาการเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ การคลอดบุตร และระยะหลังคลอด	ช่วยให้คลอดลูกง่าย	1	1	-	<i>Flemingia strobilifera</i>	นูดพระ	14.29	-	0.44	-

ตารางที่ 15 (ต่อ)

ระบบ/หมวดหมู่อาการ	กลุ่มอาการย่อย	Nur	Nt	ICF	ชนิดของวัชพืชที่นิยม	ชื่อสามัญ	FL (%)	FL > 50%	RFC	RFC > 0.50
อาการเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ การคลอดบุตร และระยะหลังคลอด	โรคลมผัดเดือน	1	1	-	<i>Mussaenda sanderiana</i>	แก้มขาว	9.09	-	0.50	✓
อาการทางผิวหนัง เนื้อเยื่อใต้ผิวหนัง	ตุ่มแดง	1	1	-	<i>Thysanolaena latifolia</i>	ตองกง	100.00	✓	0.06	-
อาการทางระบบกล้ามเนื้อและกระดูก	โรคเกาท์	1	1	-	<i>Ageratum conyzoides</i>	สาบแรงสาบกา	5.88	-	0.88	✓
อาการทางระบบย่อยอาหาร	พื่นผุ	1	1	-	<i>Mussaenda sanderiana</i>	แก้มขาว	9.09	-	0.50	✓
อาการทางระบบย่อยอาหาร	ท้องผูก	1	1	-	<i>Persicaria chinensis</i> var. <i>chinensis</i>	หญ้าตง	9.09	-	0.63	✓
อาการทางระบบสัลยศาสตร์ทางเดินปัสสาวะ	ขี้ประดู่	1	1	-	<i>Phyllanthus urinaria</i>	หญ้าไต้ใบ	6.67	-	0.75	✓
อาการทางระบบหายใจ	ไอ	1	1	-	<i>Bidens pilosa</i>	ดาวกระจายไต้หัวน	11.11	-	0.50	✓
อาการทางระบบไหลเวียนโลหิต	บ้ำรุงหัวใจ	1	1	-	<i>Melastoma malabathricum</i>	โคลงเคลง	11.1	-	0.44	-
อาการบาดเจ็บ	แผลไฟไหม้	1	1	-	<i>Commelina diffusa</i>	ผักปลาบ	7.69	-	0.63	✓
อาการบาดเจ็บ	เป็นฝี	1	1	-	<i>Persicaria</i> sp.	-	7.14	-	0.56	✓
อาการป่วยที่มีสาเหตุไม่ชัดเจน	วิงเวียน	1	1	-	<i>Paederia pilifera</i>	หญ้าตดหมา	7.14	-	0.81	✓
อาการผิดปกติที่ไม่สามารถระบุระบบได้	อาการติดผื่น	1	1	-	<i>Mussaenda sanderiana</i>	แก้มขาว	9.09	-	0.50	✓

ตารางที่ 16 รายงานการใช้ประโยชน์จากวัชพืชที่ปรากฏในแปลงปลูกชาของหมู่บ้านแม่กำปอง

ลำดับ	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญไทย	ชื่อท้องถิ่น	การใช้ประโยชน์
พืชอาหารสัตว์					
1	Araceae	<i>Amorphophallus</i> sp.2	-	บุก	หัวใต้ดิน ต้มให้หมูกิน
2	Urticaceae	<i>Elatostema integrifolium</i> var. <i>tomentosum</i> (Hook.f.) W.T.Wang	-	ผักปลาบ	ทั้งต้น นำมาต้มเป็นอาหารหมู
พืชอาหาร					
1	Acanthaceae	<i>Justicia</i> sp.	-	จำพริก	ใบอ่อน ใช้ใส่แกงแคหรือกินกับน้ำพริก กลิ่นเหมือนเห็ดลม
2	Acanthaceae	<i>Pseuderanthemum crenulatum</i> (Wall. ex Lindl.) Radlk.	เหนียวหมา	จำฮ่อม	ดอกอ่อน ใช้ใส่แกงแค
3	Apiaceae	<i>Centella asiatica</i> (L.) Urb.	บัวบก	ผักหนอก	ใบ กินกับน้ำพริก
4	Asteraceae	<i>Acmella oleracea</i> (L.) R.K.Jansen	ผักคราด	ผักเผ็ด	ใบอ่อน ลวกกินกับน้ำพริกหรือนำมาใส่แกงแค
5	Asteraceae	<i>Bidens pilosa</i> L.	ดาวกระจายใต้หวัน	ปิ่นนกไส้	ยอดอ่อน ใช้เป็นผักใส่แกงแค
6	Asteraceae	<i>Crassocephalum crepidioides</i> (Benth.) S.Moore	ผักกาดข้าง	ผักเผ็ดขมุ	ยอดอ่อน กินเป็นผักกับน้ำพริก
7	Asteraceae	<i>Lactuca</i> sp. MKP	-	ผักกาดป่า	ใบอ่อน กินเป็นผักกับปลาบ
8	Commelinaceae	<i>Commelina diffusa</i> Burm.f.	ผักปลาบ	ผักปราบป่า	ใบอ่อน กินกับน้ำพริกหรือใส่แกงแค
9	Commelinaceae	<i>Murdannia japonica</i> (Thunb.) Faden	โกฐทุ่งนา	-	หน่อ นำมาใส่แกงหน่อไม้ ช่วยให้แกงหน่อหวาน
10	Dennstaedtiaceae	<i>Pteridium aquilinum</i> (L.) Kuhn	โชนใหญ่	กูด	ใบอ่อน นำมากินกับแกงหน่อไม้

ตารางที่ 16 (ต่อ)

ลำดับ	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญไทย	ชื่อท้องถิ่น	การใช้ประโยชน์
11	Fabaceae	<i>Millettia caerulea</i> Baker	ผักเยี่ยววัว	หนังคาอูย/ กำลังวัวเถลิง	ใบอ่อน กินกับลาบหรือน้ำพริก
12	Fabaceae	<i>Millettia pachycarpa</i> Benth.	เครือไหล	ผักขางแดง	ยอดอ่อน รับประทานได้เป็นผัก
13	Lygodiaceae	<i>Lygodium flexuosum</i> (L.) Sw.	หญ้ายายเภา	กูดก้อง	ยอดอ่อน กินเป็นผัก
14	Malvaceae	<i>Microcos paniculata</i> L.	ลาย	มะกอม	ผล กินเล่น รสเปรี้ยว
15	Melastomataceae	<i>Melastoma malabathricum</i> L.	โคลงเคลง	มะอ้า	ผล กินเล่น เด็กๆ ชอบ
16	Piperaceae	<i>Piper ribesoides</i> Wall.	ตะค้ำนเล็ก	พลูตอย	ใบอ่อน กินเป็นผัก
17	Plantaginaceae	<i>Plantago major</i> L.	หญ้าเอ็นยัด	หญ้าเอ็นยัด	ใบอ่อน รับประทานสดหรือลวกเป็นผักจิ้มน้ำพริกหรือเป็นผักเคียง ยำเนื้อแห้ง
18	Polygonaceae	<i>Persicaria chinensis</i> (L.) Nakai var. <i>chinensis</i>	พญาแดง	ผักบุงข้าง	ผลสุก กินเล่น
					ใบ กินกับน้ำพริก มีรสฝาดๆ
19	Primulaceae	<i>Embelia sessiliflora</i> Kurz	มะขุย	ส้มกุ่ม	ยอดอ่อน นำมาเป็นผักผสมยำใบเมี่ยง ทำให้มีรสเปรี้ยว
20	Primulaceae	<i>Maesa permollis</i> Kurz	กำลังข้างเผือก	กำลังควายหงาน	ใบอ่อน กินเป็นผักกับน้ำพริก ใส่ผักล้า
21	Pteridaceae	<i>Adiantum lunulatum</i> Burm. f.	หญ้าขวก	ผักแวนดอย/ หญ้าหุควาก/หูกวาง	ใบอ่อน กินกับน้ำพริกหรือลาบรสชาติเหมือนผักแวน
22	Rosaceae	<i>Rubus blepharoneurus</i> Cardot	ป่าฮู้น้อย	บะหู้ป่า	ผล กินเล่น
23	Rubiaceae	<i>Paederia pilifera</i> Hook.f.	หญ้าตัดหมา	หญ้าตัดหมา	ยอดอ่อน กินกับตำมะม่วง

ตารางที่ 16 (ต่อ)

ลำดับ	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญไทย	ชื่อท้องถิ่น	การใช้ประโยชน์
24	Rutaceae	<i>Melicope pteleifolia</i> (Champ. ex Benth.) T.G. Hartley	เพี้ยกระทิง	กาสามปีก	ใบอ่อน กินกับลาบหรือน้ำพริก
25	Saururaceae	<i>Houttuynia cordata</i> Thunb.	ผักคาวตอง	คาวตอง	กินกับลาบ
26	Urticaceae	<i>Elatostema integrifolium</i> var. <i>tomentosum</i> (Hook.f.) W.T.Wang	-	หญ้านกเขา	ใบอ่อน กินกับน้ำพริกรสชาติเหมือนกินปลี
27	Zingiberaceae	<i>Alpinia</i> sp.	-	ตองหอม	ใบ เอาใส่แกงให้มีกลิ่นหอม
28	Lauraceae	<i>Litsea lanceolata</i> (Blume) Kosterm.	-	ไม้ตองหลาด	ลำต้น ใช้ทำฟืน
พืชเชื้อเพลิง					
1	Primulaceae	<i>Ardisia villosa</i> Roxb.	กำลังช้างเผือก	-	ลำต้น ใช้ทำฟืน
พืชที่ใช้ทำวัสดุและเครื่องใช้ในครัวเรือน					
1	Asteraceae	<i>Elephantopus scaber</i> L.	โตไม่รู้ล้ม	กำลังไก่แจ้/หญ้าสามสิบสองราก	ทั้งต้น ล้างน้ำให้สะอาด นำมาใส่ขวดโหลใส่น้ำตาลแล้วปิดฝาไว้ให้กลายเป็นน้ำหมัก นำมาผสมน้ำสำหรับล้างปลา ช่วยลดกลิ่นคาว ล้างผัก ช่วยให้ผักดูสด
2	Fabaceae	<i>Millettia caerulea</i> Baker	ผักเยี่ยววัว	หนังคาอูย/กำลังวัวเถลิง	เปลือกต้น ต้มกับเปลือกต้นฝรั่งใช้เป็นน้ำยาบ้วนปาก (ที่ ร.พ. แม่อน ท้า)
3	Malvaceae	<i>Sida acuta</i> Burm.f.	หญ้าขัดใบยาว	-	กิ่ง นำมามัดทำไม้กวาด
4	Marantaceae	<i>Phrynium imbricatum</i> Roxb.	สาตแหล่ง	ตองสาต	ใบ ใช้ห่ออาหาร ห่อเมี่ยง
					ใบ ใช้ห่อเมี่ยง เดี่ยวนี้ใช้ถุงพลาสติกแทนแล้ว
5	Melastomataceae	<i>Memecylon pauciflorum</i> Blume	พลองขี้ใต้	ไม้มองกอง	กิ่ง นำมามัดรวมกันทำไม้กวาด

ตารางที่ 16 (ต่อ)

ลำดับ	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญไทย	ชื่อท้องถิ่น	การใช้ประโยชน์
พืชที่มีพิษต่อสัตว์ไม่มีกระดูกสันหลัง					
1	Asteraceae	<i>Ageratina adenophora</i> (Spreng.) R.M.King & H.Rob.	สาบหมา	หญ้าคอมมิวนิสต์	ส่วนเหนือดิน นำมาแช่น้ำหมักจนเน่า ใช้เป็นน้ำหมักราดไล่แมลงศัตรูพืช เช่น เพลี้ยได้
2	Asteraceae	<i>Chromolaena odorata</i> (L.) R.M.King & H.Rob.	สาบเสือ	หญ้าเมืองวาย	ส่วนเหนือดิน นำมาแช่น้ำหมักจนเน่า (หรือหมักรวมกับใบยาสูบ) ใช้เป็นน้ำหมักราดไล่แมลงศัตรูพืชได้
3	Rutaceae	<i>Clausena excavata</i> Burm.f.	สันโสก	ไม้ขี้เหา	ใบ ใช้ใส่ในรังไก่ เล้าไก่ ช่วยไล่ไร
					ใบ ต้มเอาน้ำมาสระผมช่วยไล่เหา
4	Stemonaceae	<i>Stemona tuberosa</i> Lour.	หนอนตายหยาก	หนอนตายหยาก	ราก นำมาชอยตากแห้งแล้วผสมมะพร้าวขูดนำไปโรยให้มดกิน ช่วยฆ่ามดง่าม
5	Vitaceae	<i>Cissus javana</i> DC.	ดาดตะกั่วเถา	เครือเขาปูน	เครือ นำมามัดห้อยคอสัตว์เลี้ยงเช่น วัว ควาย เวลาไม้ตัวทักแท้ว (เหมือนปลิง เวลาสัตว์ไปต็มน้ำจากลำห้วยมักติดมา) เข้าไปในคอวัวควายหรือสุนัข จะช่วยให้ตัวทักแท้วไต่ออกมาเอง แต่ถ้าเอาออกได้แล้วก็ให้แกะมัดออกถ้าไม่อย่างนั้นสัตว์เลี้ยงจะผอม ไม่กินอาหาร
6	Vitaceae	<i>Cissus repens</i> Lam.	เถาคัน	เครือเขาปูน	เครือ ใช้ นำมามัดคอสัตว์เลี้ยงเช่น ควาย สุนัข เวลาไม้ตัวทักแท้ว เข้าไปตูดเลือดสัตว์ทางรูจุมก แต่ถ้าเอาออกได้แล้วก็ให้แกะมัดออกถ้าไม่อย่างนั้นสัตว์เลี้ยงจะผอม ไม่กินอาหาร
พืชที่ใช้ประโยชน์ทางสังคมและความเชื่อ					
1	Malvaceae	<i>Sida acuta</i> Burm.f.	หญ้าขัดใบยาว	หญ้าขัด	ลำต้น นำมาทำไม้เรียวตีเด็ก เชื่อว่าทำให้เด็กไม่ซัดใจ

ตารางที่ 16 (ต่อ)

ลำดับ	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญไทย	ชื่อท้องถิ่น	การใช้ประโยชน์
2	Pteridaceae	<i>Adiantum lunulatum</i> Burm. f.	หญ้ําขวาก	ผักแว่นตอย/ หญ้ําหูควาก/หูก่วง	ก้านใบ นำมาเสียบหูกป้องกันรูหนูที่เจาะต้น
พืชที่มีพิษต่อสัตว์มีกระดูกสันหลัง					
1	Anacardiaceae	Anacardiaceae sp.	-	ฮักกอก	ทังต้น ค้นอย่าสัมผัส
พืชสมุนไพร					
1	Acanthaceae	<i>Justicia</i> sp.	-	จำพริก/เห็ดลมต้น/ จำเห็ดลม	ใบ ตำร่วมกับผักไผ่น้ำ (<i>Persicaria</i> sp.) และพืชอื่นๆ ใช้รักษาไข้ ร้อนสำหรับสุนัข ราก ต้มน้ำดื่มแก้ปวดหลังปวดเอว บำรุงกำลัง
2	Amaranthaceae	<i>Cyathula prostrata</i> (L.) Blume	หญ้ําพันงูแดง	ควยงูน้อย	ทังต้น ต้มน้ำดื่มรักษาโรคผิวหนัง ทังต้น ต้มน้ำดื่มรักษานิว (ใช้อย่างเดียว) เป็นยาละลายนิ่ว หรือ แก้ว บัสสาวะขัด
3	Apiaceae	<i>Centella asiatica</i> (L.) Urb.	บัวบก	ผักหนอก	ใบ นำมาตำผสมกับข้าวเจ้าแล้วนำไปพอกหน้าผากช่วยลดไข้ ทังต้น ต้มน้ำ/แช่น้ำดื่มแก้ช้ำใน
4	Asteraceae	<i>Ageratum conyzoides</i> (L.) L.	สาบแรังสาบกา	สาบแรัง	ราก ใช้จำนวน 3 ราก รวมกับรากผักขมหนาม 3 ราก ข้าวเจ้าสาร 3 เม็ด แช่น้ำดื่มแก้อาเจียน/ร้อนใน ราก ต้มน้ำดื่ม เป็นยาขับลม ทังต้น ต้มน้ำดื่มร่วมกับใบเตยรักษาอาการเหน็บชา หรือต้มน้ำดื่ม ร่วมกับผักคราด/ผักเผ็ด 3 ชนิด ได้แก่ ผักเผ็ดขมุ ผักเผ็ดดำ ผักเผ็ด ดอกเหลือง รักษาโรคเกาท์

ตารางที่ 16 (ต่อ)

ลำดับ	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญไทย	ชื่อท้องถิ่น	การใช้ประโยชน์
5	Asteraceae	<i>Bidens pilosa</i> L.	ดาวกระจายไต้หวัน	ปิ่นนกไล่	ใบ ใช้ร่วมกับพลับพลึงนำมาขยำนวดจนไฟเป็นยาประคบแก้ปวดเมื่อย ผ่อนคลายกล้ามเนื้อ
					ต้นที่มีดอก นำทั้งต้นต้มน้ำดื่มร่วมกับข้าวเจ้าประมาณหนึ่งหยิบมือ รักษาอาการหอบหืด แก้ไอ
6	Asteraceae	<i>Chromolaena odorata</i> (L.) R.M.King & H.Rob.	สาบเสือ	หญ้าเมืองวาย	ราก ต้มน้ำดื่มรักษาโรคกระเพาะอาหาร ร่วมกับไพล (ปูลุย) 3 แวน และ ข้าวเจ้า (ข้าวสาร) 3 เม็ด
					ราก 3 ราก นำมาต้มน้ำดื่มร่วมกับข้าวเจ้า (ข้าวสาร) 3 เม็ด ไมยราบ 3 ราก และไพล (ปูลุย) 3 แวน แก้ไข้
					ใบ ขยี้ใส่แผลห้ามเลือด
7	Asteraceae	<i>Elephantopus scaber</i> L.	โตไม่รู้ล้ม	กำลังไก่แจ้/หญ้าสามสิบสองราก	ราก ดองเหล้า/ต้มน้ำดื่มบำรุงกำลัง
8	Campanulaceae	<i>Lobelia nummularia</i> Lam.	ผักลิ้มผิว	ผักบั้งดิน/ ผักฮากกล้วย	ทั้งต้น ต้มน้ำดื่มร่วมกับใบหนุมานประสานกาย ใผ่น้ำ (<i>Tradescantia</i> sp.) รักษาโรคตับ โรคไต
					ใบ ตำๆ นำมาทารักษาขูด ใช้ดีมาก
					ทั้งต้น ตำแล้วนำมาพอกทวารรักษาตากุ้งยิง
9	Commelinaceae	<i>Commelina diffusa</i> Burm.f.	ผักปลาบ	ผักปราบป่า	นำยางจากการตัดยอดอ่อน นำมาทารักษาตากุ้งยิง
					ลำต้น ทูบๆ นำมาทารักษาแผลน้ำร้อนลวก ไฟลวก

ตารางที่ 16 (ต่อ)

ลำดับ	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญไทย	ชื่อท้องถิ่น	การใช้ประโยชน์
	Commelinaceae	<i>Commelina diffusa</i> Burm.f.	ผักปลาบ	ผักปราบป่า	ทั้งต้น ต้มน้ำดื่ม ร่วมกับเปล้าเลือด ข้าวเจ้า รักษาโรคผิวหนังเลือด (มะโหนกเลือด) ราก ต้มน้ำดื่มรักษาโรคกระเพาะอาหาร (ใช้อย่างเดี่ยวหรือผสมกับพืชอื่นก็ได้)
10	Cyperaceae	<i>Carex baccans</i> Nees	หญ้าคมบาง	หญ้าคมบาง	หัว ใช้เข้ายารักษาโรคผิวหนัง ทั้งต้น ตากแห้งต้มน้ำดื่มร่วมกับรากหญ้าคา รักษาตุ่มอีสุกอีใส หัว ใช้เป็นกษัยยาผสมกับยาอย่างอื่นสำหรับแก้ปวดหลังปวดเอว
11	Cyperaceae	<i>Scleria levis</i> Retz.	หญ้าสามคม	หญ้าคมบาง	ราก ต้มน้ำดื่มร่วมกับรากตองกง รากบะฮู้คำ (<i>Rubus sumatranus</i> Miq.) รากโคลงเคลง (<i>Melastoma malabathricum</i> L.) รากหญ้ายายเภา (<i>Lygodium flexuosum</i> (L.) Sw.) และข้าวเจ้าแก้ปวดท้องบิดหรือ ท้องร่วง
12	Fabaceae	<i>Desmodium velutinum</i> (Willd.) DC.	หญ้าสองปล้อง	หญ้าตึกแมว	ใบ นำมาตากแห้งแล้วใช้ขี้ไโรยใส่แผลน้ำกัดเท้า ใช้ได้ผลดี หรือนำทั้งต้นมาต้มเอาน้ำล้างเท้าก็ได้ ทั้งต้น ต้มน้ำดื่มร่วมกับหญ้าหนวดแมว (<i>Orthosiphon aristatus</i> (Blume) Miq.) และหญ้าแป้วแมว (ชื่อท้องถิ่น) รักษาโรคไต (เคยใช้รักษาโรคไต) ราก ต้มน้ำดื่มหรือใช้ทั้งต้นปั่นเอาน้ำมาดื่มเป็นยาแก้หืดหอบ ราก ต้มน้ำดื่มแก้ท้องอืด มีแก๊สในกระเพาะอาหาร
13	Fabaceae	<i>Flemingia strobilifera</i> (L.) W.T.Aiton	หนูดพระ	หญ้าลูบลิบ	ใบและช่อดอก ต้มน้ำอาบช่วยให้คลอดลูกง่าย (สำหรับหญิงตั้งครรภ์)

ตารางที่ 16 (ต่อ)

ลำดับ	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญไทย	ชื่อท้องถิ่น	การใช้ประโยชน์
	Fabaceae	<i>Flemingia strobilifera</i> (L.) W.T.Aiton	นูดพระ	หญ้าลูบลิบ	ทั้งต้น ต้มน้ำดื่มให้แม่ลูกอ่อนกิน ทำให้มดลูกเข้าอู่เร็ว (ใช้อย่างเดียว)
14	Fabaceae	<i>Millettia caerulea</i> Baker	ผักเยี่ยววัว	หนังคางคก/ กำลังวัวเถลิง	ราก ต้มน้ำดื่มบำรุงกำลัง ลำต้น ใช้เข้ายาแก้อาเจียน (ตานขโมย) ใบ ต้มน้ำอาบแก้คัน
15	Fabaceae	<i>Millettia pachycarpa</i> Benth.	เครือไหล	ผักขางแดง	ลำต้น ใช้เข้ายาแก้อาเจียน ร่วมกับหญ้าตัดหมา (<i>Paederia pilifera</i> Hook.f.) และพืชอื่นๆ ลำต้น ต้มเอาน้ำล้างรักษาตุ่มคัน
16	Fabaceae	<i>Mimosa pudica</i> L.	ไมยราบ	หญ้าจียอบ	ราก ต้มน้ำดื่มรักษาโรคความดันโลหิตสูง ทั้งต้น ตากแห้งแล้วนำมาต้มน้ำดื่มรักษาโรคเบาหวาน ต้น ต้มน้ำดื่ม (อาจใช้ร่วมกับขี้ครอก หรือ รากเดือยหิน) แก้ปัสสาวะขัด (ใช้ได้ผลดี) ราก นำมาต้มน้ำดื่มร่วมกับข้าวสารเจ้า 3 เมล็ด ไพล (ปูลุย) 3 แวน และรากสาบเสือ 3 ราก แก้ไข้
17	Lygodiaceae	<i>Lygodium flexuosum</i> (L.) Sw.	หญ้ายายเภา	กูดก้อง	ลำต้น (เครือ) ใช้เข้ายารักษาโรคสีดวงทวาร (มะเห็กกันปูด) ร่วมกับรากตองกง รากบะฮู้คำ (<i>Rubus sumatranus</i> Miq) รากโคลงเคลง (<i>Melastoma malabathricum</i> L.) และข้าวเจ้า ใช้ต้มน้ำดื่ม

ตารางที่ 16 (ต่อ)

ลำดับ	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญไทย	ชื่อท้องถิ่น	การใช้ประโยชน์
18	Malvaceae	<i>Sida acuta</i> Burm.f.	หญ้าขัดใบยาว	หญ้าขัด	ราก ต้มน้ำดื่มรักษาริดสีดวง (มะโหกเลือด) ช่วยให้ถ่ายคล่อง
					ใบ ตำแล้วนำมาต้มน้ำดื่มแก้ปัสสาวะขัด
					ราก ต้มน้ำดื่มแก้ปวดหลังปวดเอว
19	Malvaceae	<i>Sida rhombifolia</i> L.	หญ้าขัด	หญ้าขัด	ราก เป็นยาเย็นใช้เป็นยาแก้ไข้ร่วมกับว่านน้ำ (<i>Acorus calamus</i> L.)
					ราก ต้มน้ำดื่มแก้ปวดหลังปวดเอว
20	Malvaceae	<i>Urena lobata</i> L.	ซีโครอก	หญ้าผมยุง/หญ้าเจ้าชู้	ราก ต้มน้ำดื่มร่วมกับไมยราบและพืชอื่นๆ เช่น เอื้องหมายนา (<i>Cheilocostus speciosus</i> (J.Koenig) C.D.Specht) แก้ปัสสาวะขัด (ใช้ได้ผลดี)
21	Melastomataceae	<i>Melastoma malabathricum</i> L.	โคลงเคลง	มะอ้ำ	ผล ต้มน้ำดื่มร่วมกับผลลูกหว้า (มะหำ/มะเกี๋ยง) และกำลังช้างสาร (ไม้ยืนต้น ดอกสีม่วง ผลเป็นสีดำ เป็นพวง) บำรุงหัวใจ
					ราก ต้มน้ำดื่มแก้ท้องร่วง
					ผลสด รับประทานในปริมาณมากแก้ท้องร่วงได้
					ราก ต้มน้ำดื่มรักษาโรคกระเพาะอาหาร ยอดอ่อน ตากแห้งแล้วบดเป็นผงชงดื่มรักษาโรคกระเพาะอาหาร
22	Moraceae	<i>Ficus hirta</i> Vahl	มะเดื่อหอม	เดื่อดิน	ลำต้น ต้มน้ำดื่ม/อาบ หลังคลอดลูก ช่วยขับเลือดเสีย
					ราก ทูบๆ แชน้ำดื่มเป็นยาแก้พิษ แก้เบื้อ

ตารางที่ 16 (ต่อ)

ลำดับ	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญไทย	ชื่อท้องถิ่น	การใช้ประโยชน์
	Moraceae	<i>Ficus hirta</i> Vahl	มะเดื่อหอม	เดื่อดิน	ราก ต้มน้ำดื่มร่วมกับเปลือกต้นเปล่าน้อย เปล้าใหญ่ เถารางแดง (ก่องแกบ, <i>Ventilago denticulata</i> Willd.) รักษาโรคผิวหนัง (มะโหกเลือด)
23	Phyllanthaceae	<i>Phyllanthus urinaria</i> L.	หญ้าไต้ใบ	หญ้าไต้ใบ/ มะขามบ่อมดิง/ ลูกไต้ใบ	ทั้งต้น ต้มน้ำดื่มร่วมกับรากบะฮู้คำ (<i>Rubus sumatranus</i> Miq.) ไมยราบ (<i>Mimosa pudica</i> L.) และข้าวเจ้า 1 หยิบมือ ช่วยขับระดู ขาว ทั้งต้น ต้มน้ำดื่มรักษาปัสสาวะขัด ทั้งต้น ต้มน้ำดื่มแก้ไข้ ทั้งต้น ต้มน้ำดื่มแก้ความดันโลหิตสูง (ต้มใส่เจียวกู่หลานด้วยก็ได้)
24	Plantaginaceae	<i>Plantago major</i> L.	หญ้าเอ็นยัด	หญ้าเอ็นยัด	ทั้งต้น ต้มน้ำดื่มลดความดันโลหิต ทั้งต้น ต้มน้ำดื่มแก้ปัสสาวะขัด (ใช้ประมาณ 1 กำมือวงนิ้วนาง) ใบ นำมาตำผสมกับใบพลับพลึง หรือ สะพานกัน (<i>Sambucus javanica</i> Blume) ไพล (ปูเลย) นำไปหมกไฟแล้วนำมาพอกแก้ปวด เจ็บเส้นเอ็น เส้นเอ็นตึง หรือเคล็ด ขัดยอก
25	Poaceae	<i>Digitaria ciliaris</i> (Retz.) Koeler	หญ้าปล้องข้าวนก	หญ้าปากควาย	ราก ชงน้ำดื่มร่วมกับเปลือกต้นมะกอก เปลือกต้นตะคร้ำ และหินสี ขาวที่อยู่กลางน้ำแก้อ่อนใน ทั้งต้น ต้มน้ำดื่มร่วมกับขุมตงาม แก้ปวดท้อง

ตารางที่ 16 (ต่อ)

ลำดับ	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญไทย	ชื่อท้องถิ่น	การใช้ประโยชน์
	Poaceae	<i>Digitaria ciliaris</i> (Retz.) Koeler	หญ้าปล้องข้าวนก	หญ้าปากควาย	<p>ราก แขน้ำดื่มร่วมกับข้าวเจ้า แก้อาเจียน</p> <p>ราก ต้มน้ำดื่มร่วมกับรากหญ้าคมบาง (<i>Scleria levis</i> Retz.) แก้อาเจียน</p> <p>ราก ต้มน้ำดื่มร่วมกับข้าวเจ้า (ข้าวสาร) แก้อาเจียน ร้อนใน หรือนำมาตำร่วมกับหอมแดงและกุลาขาวป่า (ชื่อวิทยาศาสตร์: <i>Peristrophe lanceolaria</i> (Roxb.) Nees) นำมาประคบหน้าผากแก้ช้ำ แก้ไข้</p> <p>ราก ตำรวมกับหอมแดงและกุลาขาวป่า (ชื่อวิทยาศาสตร์: <i>Peristrophe lanceolaria</i> (Roxb.) Nees) นำมาประคบหน้าผากแก้ช้ำ แก้ไข้</p> <p>ราก แขน้ำรวมกับรากผักขมหนาม รากมะละกอ ข้าวเจ้า นำมาลูปเช็ดตามเนื้อตัว แก้ช้ำ</p> <p>ราก แขน้ำดื่มร่วมกับรากผักขมหนาม ช่วยให้เจริญอาหาร</p>
26	Poaceae	<i>Thysanolaena latifolia</i> (Roxb. ex Hornem.) Honda	ตองกง	ก้ง	ราก ใช้เข้ายาตีบตุ่มแดง ใช้ร่วมกับ จันทน์ขาว จันทน์แดง แกนข้าวโพด บังจี
27	Polygonaceae	<i>Persicaria chinensis</i> (L.) Nakai var. <i>chinensis</i>	พญาแดง	ผักนึ่งข้าง/ผักปลานข้าง	<p>หัว(ราก) ต้มน้ำดื่มร่วมกับข้าวสารเจ้าประมาณ 1 หยิบมือ (7 เม็ด) [หรือใช้ร่วมกับ อ้อยดำ และ ว่านน้ำ (<i>Acorus calamus</i> L.) ด้วย]</p> <p>รักษาโรคผิวหนัง (โรคผิวหนังเลือด) หรือช่วยลดความดันโลหิต</p> <p>รากและลำต้น ต้มน้ำดื่มรักษาอาการท้องผูก</p>
28	Polygonaceae	<i>Persicaria</i> sp.	-	ผักไผ่น้ำ	<p>รากและลำต้น ต้มน้ำดื่มรักษาโรคผิวหนัง (มะโหกกันปูด)</p> <p>ใบ ตำแล้วนำมาพอกหน้าผากเด็กแก้ช้ำ</p>

ตารางที่ 16 (ต่อ)

ลำดับ	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญไทย	ชื่อท้องถิ่น	การใช้ประโยชน์
	Polygonaceae	<i>Persicaria</i> sp.	-	ผักไผ่น้ำ	ใบ นำมาตำกับเปลือกผลกล้วยน้ำว้านำไปทารักษาขี้เรื้อนให้สุนัข ใบ นำมาตำแล้วบีบเอาน้ำทารักษาขี้กลาก เกลิ้น ใบ ตำผสมกับข้าวสาร (ข้าวเจ้า) ทารักษาตุ่มคัน ทั้งต้น ต้มร่วมกับเถารางจืด (<i>Thunbergia laurifolia</i> Lindl.) นำน้ำมาล้างรักษาแผลน้ำกัดเท้า ใบ ตำร่วมกับใบและดอกโคลงเคลง (มะอ้า: <i>Melastoma malabathricum</i> L.) ผลมะคำดีควาย (มะซึก: <i>Sapindus rarak</i> DC.) นำมาพอกรักษาฝี
29	Polypodiaceae	<i>Pseudodrynaria coronans</i> (Wall. ex Mett.) Ching	ใบกูดอ้อม	กูดอ้อม	เหง้า นำมาฝนทารักษางูสวัด (ใช้อย่างเดียวร่วมกับทองคำถาวรด้วย/ไม่ใช้คาถาก็ได้ ใช้ได้ผลดีมาก) เหง้า ตำรวมกับรากมะละกอต้ม หวีข้าวเย็นเหนียว หวีข้าวเย็นได้ ชายผ้าสีดา (ตองข้าวย่าบา) กูดบั้ง กูดทองปลิง นำมาทาหรือประคบรักษา งูสวัด
30	Primulaceae	<i>Maesa permollis</i> Kurz	กำลังข้างเผือก	กำลังควายหงาน	ราก ต้มน้ำดื่ม/ดองเหล้าบำรุงกำลัง
31	Rosaceae	<i>Rubus blepharoneurus</i> Cardot	ป่าฮู้น้อย	บะฮู้ป่า	ราก ต้มน้ำดื่มร่วมกับสมุนไพรรื่นๆ 13 ชนิด ได้แก่ บะฮู้คำ (<i>Rubus sumatranus</i> Miq.) แก่นฝาง หญ้าถอดปล้อง หญ้าพันงูแดง (<i>Cyathula prostrata</i> (L.) Blume) หญ้าแห้วหมู หญ้าวงช้าง เปลือกต้นเปล้าน้อย เปลือกต้นเปล้าใหญ่ เปลือกต้นเพกา รากขี้เหล็ก ลำต้นเถารางแดง (ก้องแกบ, <i>Ventilago denticulata</i> Willd.) รากพิรอก เปลือกต้นมะตอก รักษาโรคผิวหนัง (มะโหกเลือด)

ตารางที่ 16 (ต่อ)

ลำดับ	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญไทย	ชื่อท้องถิ่น	การใช้ประโยชน์
32	Rubiaceae	<i>Hedyotis acutangula</i> Champ. ex Benth.	หญ้าอ้อยก่า	ม้าแม่ก่า	รากและลำต้น ต้มน้ำดื่มร่วมกับหญ้าหนวดแมว (<i>Orthosiphon aristatus</i> (Blume) Miq.) รักษาโรคความดันโลหิตสูง (แต่อย่าดื่มเยอะเพราะจะทำให้ความดันโลหิตต่ำมากเกินไป)
					ทั้งต้น ต้มน้ำดื่มรักษาปัสสาวะขัด
					ทั้งต้น ต้มน้ำดื่มบำรุงกำลัง แก้ปวดหลังปวดเอว แก้ก่าหนด (สำหรับพระสงฆ์)
					ทั้งต้น ต้มน้ำดื่มช่วยให้เจริญอาหาร
33	Rubiaceae	<i>Mussaenda sanderiana</i> Ridl.	แก้มขาว	ดอกกำเบ้อ	ราก ต้มน้ำดื่มร่วมกับรากมะละกอตัวผู้ และไม้เกี้ยว (สนสองใบ) เป็นยาช่วยตัดอาการติดฝิ่น
					ราก ต้มน้ำดื่มร่วมกับไม้เกี้ยว (สนสองใบ) อบรมรักษาฟันผุ
					ราก ใช้เข้ายาสลายนิว
					ราก ทูบแล้วนำมาอมหรือต้มน้ำแล้วนำมาอมแก้ปวดฟัน (เป็นยาฝาด)
					ราก ใช้เป็นส่วนผสมในยาแก้ลมผิตเดือน
34	Rubiaceae	<i>Paederia pilifera</i> Hook.f.	หญ้าตดหมา	หญ้าตดหมา	ราก ต้มน้ำดื่มร่วมกับรากดอกหางนกยูงไทยสีแดง (<i>Caesalpinia pulcherrima</i> (L.) Sw.) แก้อาการเวียนหัว
					ยอดอ่อน รับประทานเป็นยาขับลม แก้ท้องอืด
					ทั้งต้น ต้มน้ำดื่มร่วมกับหัวไพล และอ้อยดำ รักษาอาการท้องอืด

ตารางที่ 16 (ต่อ)

ลำดับ	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญไทย	ชื่อท้องถิ่น	การใช้ประโยชน์
	Rubiaceae	<i>Paederia pilifera</i> Hook.f.	หญ้าตดหมา	หญ้าตดหมา	ต้นและใบ ใช้รักษาอาการทาง (โรคตาขโมย) นำมาตำแล้วตากแห้ง ร่วมกับพืชสมุนไพรอื่นๆ เช่น เปลือกต้นมะตอก รากกระทงหมาบ้า (ผักฮ้วนหมู: <i>Dregea volubilis</i> (L.f.) Benth. ex Hook.f.) ไพล (ปูเลย) เปลือกต้นเพกา รากต้นชะจาว และแกนข้าวโพดข้าวเหนียว (ข้าวสาลีตอ) แล้วนำมาห่อผ้า นำไปนึ่งในหม้อหนึ่งข้าว พอน้ำเดือดเป็นไอแล้วนำน้ำภายนอกไปราดเพื่อสกัดตัวยาด้วยไอน้ำให้ น้ำที่ราดพาด้วยลงไปใต้น้ำในหม้อหนึ่ง นำมาให้เด็กดื่ม
35	Rutaceae	<i>Clausena excavata</i> Burm.f.	สันโสก	ไม้ขี้เหา	ลำต้น ต้มน้ำดื่มร่วมกับแก่นฝาง เปลือกต้นเปล้าน้อย เปลือกต้นเปล้าใหญ่ รากเพกา อ้อยดำ ให้หญิงหลังคลอดบุตรดื่มหรืออาบ ช่วยให้มีดลูกเข้าอู่เร็ว ใบ นำมาประมาณ 1 มัด รวมกับใบกอมขม (<i>Picrasma javanica</i> Blume) 1 มัด ต้มน้ำหรือน้ำแช่ข้าว อาบแก้ตุ่มอักเสบ ผดผื่นคัน
36	Rutaceae	<i>Melicope pteleifolia</i> (Champ. ex Benth.) T.G. Hartley	เพี้ยกระทิง	กาสามปีก	ทั้งต้น ต้มน้ำดื่มร่วมกับฟ้าทะลายโจรและเนระพูสีไทย (ติงหว้า, <i>Tacca chantrieri</i> André) แก้ไข้ ราก ต้มน้ำดื่มบำรุงกำลัง แก้ปวดหลังปวดเอว ราก ต้มน้ำดื่มแก้ปวดท้อง (ใช้ได้ผลดีแต่มีรสขม)
37	Selaginellaceae	<i>Selaginella willdenowii</i> (Desv. ex Poir.) Baker	รังไก่	หญ้ามุ้งเต่า	ต้มน้ำดื่มร่วมกับสะเดาข้าง (ไม้หางช้าง, <i>Acrocarpus fraxinifolius</i> Arn.) น้านมราชสี (<i>Euphorbia hirta</i> L.) ฉัตรพระอินทร์ดอกใหญ่ (<i>Hyptis capitata</i> Jacq.) และข้าวเจ้า แก้กะหายน้ำ ร้อนใน ทั้งต้น ต้มน้ำดื่มรักษาโรคเบาหวาน

ตารางที่ 16 (ต่อ)

ลำดับ	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญไทย	ชื่อท้องถิ่น	การใช้ประโยชน์
	Selaginellaceae	<i>Selaginella willdenowii</i> (Desv. ex Poir.) Baker	รังไก่	หญ้ามุ้งเต่า	ใบ ตำร่วมกับเปลือกต้นมะตูก นำมาพอกแก้อาการคันเนื่องจาก ตัวบุง ผดผื่นคัน ทั้งต้น ต้มน้ำดื่มแก้ปวดเอว
38	Vitaceae	<i>Cissus javana</i> DC.	คาดตะกั่วเถา	เครือเขาปูน	ใบ นำมาขยี้ทารักษาตุ่ม หรือน้ำกัดเท้า ทั้งต้น ต้มน้ำดื่มร่วมกับไพล (ปุเลย) แก้ปวดหลังปวดเอว

สรุปและวิจารณ์ผลการทดลอง

การสำรวจพบการปรากฏของวัชพืชจำนวน 317 ชนิด (ตารางที่ 3) ในพื้นที่สำรวจรวมทั้งสิ้นเพียง 650 ตร. ม. (25 ตร. ม. × 26 แปลง Belt-transects) สะท้อนให้เห็นว่าพื้นที่แปลงปลูกชาทั้งหมดในการศึกษานี้เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพขององค์ประกอบที่ไม่ใช่พืชปลูกอยู่สูง และนับเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญต่อความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศเกษตรในภาพรวมของระดับภูมิภาค จากการสำรวจพบวงศ์ของพืชที่มีจำนวนชนิดของวัชพืชมากที่สุด ได้แก่ วงศ์ Asteraceae และ Poaceae ทั้งนี้เนื่องจากทั้งสองวงศ์นี้เป็นวงศ์ที่มีการกระจายพันธุ์กว้างทั่วโลกและเป็นสองวงศ์ที่มีจำนวนสมาชิกรวมกันคิดเป็นสัดส่วนถึงร้อยละ 37 ของวัชพืชร้ายแรงของโลก (Monaco et al. 2002) เมื่อแยกพิจารณาความหลากหลายของชนิดวัชพืชที่ปรากฏในแปลงปลูกชาของแต่ละหมู่บ้าน จะพบว่าหมู่บ้านที่มีจำนวนชนิดของวัชพืชสูงที่สุด ได้แก่ หมู่บ้านแม่กำปอง ในขณะที่หมู่บ้านที่มีจำนวนชนิดของวัชพืชน้อยที่สุด ได้แก่ หมู่บ้านขุนแม่วาก เหตุที่พบจำนวนชนิดของวัชพืชมากที่สุดในแปลงปลูกชาของหมู่บ้านแม่กำปองอาจเนื่องจากหมู่บ้านนี้มีจำนวนแปลงปลูกชาที่ถูกสำรวจมากกว่าในหมู่บ้านอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม พบว่าแปลงปลูกชาของหมู่บ้านขุนแจซึ่งมีจำนวนพื้นที่ที่ถูกสำรวจเท่ากับหมู่บ้านขุนแม่วากกลับมีจำนวนชนิดของวัชพืชที่ปรากฏมากกว่าเป็นสองเท่า (ตารางที่ 3) ดังนั้นอาจเป็นไปได้ว่าวิธีการจัดการพื้นที่ในแปลงปลูกชาของแต่ละหมู่บ้านอาจมีผลต่อความหลากหลายของชนิดวัชพืชที่ปรากฏ เนื่องจากหมู่บ้านขุนแม่วากเป็นเพียงหมู่บ้านเดียวที่มีการใช้สารเคมีกำจัดวัชพืชในการแปลงปลูกชา ในขณะที่หมู่บ้านอื่นนั้นมีการจัดการแปลงปลูกชาแบบอินทรีย์ซึ่งมีรายงานว่าพบความหลากหลายของชนิดวัชพืชรวมถึงสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ สูงกว่าในพื้นที่เกษตรที่มีการจัดการแบบอินทรีย์นั้นเป็นเพราะว่ามีความเข้มข้นของการทำเกษตร (Agricultural intensification) ที่น้อยกว่าอันเนื่องมาจากการลดการใช้ปุ๋ยเคมี สารกำจัดวัชพืช และมีวิธีการจัดการกับสิ่งแวดล้อมรอบแปลงปลูกด้วยวิธีที่เป็นมิตรกับความหลากหลายทางชีวภาพมากกว่า (Hole et al. 2005) นอกจากนี้ความซับซ้อนของสภาพแวดล้อมรอบแปลงปลูกก็มีผลต่อความหลากหลายของวัชพืชที่ปรากฏในแปลงปลูก เนื่องจากสภาพแวดล้อมในแปลงปลูกที่มีความซับซ้อนจะทำให้เกิดความหลากหลายของถิ่นที่อยู่ย่อย (Microhabitat heterogeneity) จึงทำให้สิ่งมีชีวิตทั้งพืชและสัตว์อยู่อาศัยได้หลากหลายชนิดกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับแปลงปลูกที่มีสภาพแวดล้อมไม่ซับซ้อนและมีถิ่นที่อยู่ย่อยที่ไม่หลากหลาย (Benton et al. 2003; Roschewitz et al. 2005) สอดคล้องกับผลในการศึกษานี้ ซึ่งหากเปรียบเทียบสภาพแวดล้อมของแปลงปลูกชาในแต่ละหมู่บ้านแล้ว พบว่าหมู่บ้านแม่กำปองซึ่งมีความซับซ้อนของสภาพแปลงปลูกชามากที่สุด เนื่องจากปลูกด้วยระบบวนเกษตร (Agroforestry) ภายใต้สภาพป่าไม้ตามธรรมชาติ ส่งผลให้มีจำนวนชนิดของวัชพืชมากกว่ารวมถึงมีจำนวนชนิดที่มีปรากฏเฉพาะในแปลงปลูกชาของหมู่บ้านนี้เพียงแห่งเดียวมากที่สุด (ตารางที่ 3) ในขณะที่แปลงปลูกชาของหมู่บ้านขุนแม่วากนั้นมีความสม่ำเสมอของสภาพแวดล้อมรอบ ๆ แปลงปลูกมากที่สุด (ภาพที่ 2) เนื่องจากมีการจัดการพื้นที่แปลงปลูกตามมาตรฐานของระบบการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (Good Agricultural

Practice: GAP) จึงอาจส่งผลให้สำรวจพบจำนวนชนิดของวัชพืชน้อยรวมถึงมีจำนวนชนิดที่มีปรากฏเฉพาะในแปลงปลูกชาของหมู่บ้านนี้เพียงแห่งเดียวน้อยที่สุด

เมื่อพิจารณารายการวัชพืชที่แพร่หลาย (Widespread weed) ในแปลงปลูกชาของทั้งสี่หมู่บ้านจำนวน 23 ชนิด (ตารางที่ 4) พบว่าส่วนใหญ่ยังคงเป็นวัชพืชจากวงศ์ Asteraceae และ Poaceae และมีจำนวนถึง 17 ชนิดที่ถูกจัดเป็นชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่รุกราน (Invasive species; CABI, 2017) เช่น ผักกาดข้าง ดาวกระจายไต้หวัน สาบแร้งสาบกา สาบหมา หญ้าเกล็ดหอย หญ้าแห้วหมู บัวบก ผักแครด และ ผักปลาบ เป็นต้น วัชพืชเหล่านี้บางชนิดยังจัดเป็นวัชพืชทั่วไปในแปลงปลูกชาของแต่ละหมู่บ้านอีกด้วย นอกจากนี้ยังพบว่ามีวัชพืชทั่วไปในแปลงปลูกชาของแต่ละหมู่บ้านบางชนิดที่แม้ไม่ใช่วัชพืชที่แพร่หลายแต่ก็ถูกจัดเป็นวัชพืชรุกรานด้วยเช่นกัน เช่น เล่ากอ สาบเสือ หญ้าปากคอก ทหารกล้า ชีไถ่ยาน หญ้าจุกขาว กินกุ่มน้อย ชีครอก *Conyza sumatrensis* และ *Persicaria nepalensis* (ตารางที่ 4) โดยรวมแล้ว มีวัชพืชจำนวน 27 ชนิด จาก 45 ชนิดที่จัดอยู่ในรายการวัชพืชที่แพร่หลายและวัชพืชทั่วไปในแปลงปลูกชาของแต่ละหมู่บ้านในการศึกษาที่ถูกจัดเป็นวัชพืชรุกราน

ความแตกต่างขององค์ประกอบชนิดของวัชพืชที่พบทั่วไปในแปลงปลูกชาของแต่ละหมู่บ้านนั้นอาจเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมของแปลงปลูกชาของแต่ละหมู่บ้านซึ่งมีผลต่อสภาพของถิ่นที่อยู่ย่อย (Microhabitat) ของวัชพืชแต่ละชนิด และการที่แปลงปลูกชาของหมู่บ้านแม่กำปองมีจำนวนชนิดของวัชพืชทั่วไปเพียงหนึ่งชนิด ได้แก่ หญ้าจาด (ตารางที่ 4) อาจเนื่องมาจากหมู่บ้านนี้มีจำนวนแปลงสำรวจมากที่สุด (10 แปลง; ตารางที่ 2) ประกอบกับสภาพแปลงปลูกที่อยู่ภายใต้สภาพป่าไม้ธรรมชาติซึ่งมีความหลากหลายของถิ่นที่อยู่ย่อยสูง จึงอาจทำให้มีวัชพืชน้อยชนิดที่มีการปรากฏในแปลงปลูกชาทุกแปลงที่สำรวจ

จำนวนชนิดของวัชพืชที่มีการใช้ประโยชน์ในแต่ละหมู่บ้านจะมากหรือน้อยนั้นอาจขึ้นอยู่กับจำนวนชนิดของวัชพืชทั้งหมดที่ปรากฏในแปลงปลูกชาของหมู่บ้านนั้น ๆ และนอกจากนี้ยังอาจขึ้นอยู่กับประสบการณ์และความเชี่ยวชาญของผู้ให้ข้อมูลอีกด้วย การสำรวจในหมู่บ้านแม่กำปองนั้นมีทั้งหมอยาและพรานป่าที่ยินดีร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักในโครงการวิจัย ในขณะที่หมู่บ้านอื่นมีผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นหมอยาเพียงคนเดียวที่ยินดีร่วมในโครงการ (ตารางที่ 2) ซึ่งประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลนี้อาจมีผลเป็นอย่างมากต่อจำนวนชนิดของวัชพืชที่รายงานการใช้ประโยชน์รวมถึงความหลากหลายของหมวดหมู่การใช้ประโยชน์ของวัชพืชที่รายงานโดยผู้ให้ข้อมูลแต่ละคนด้วย ดังนั้นจึงทำให้หมู่บ้านแม่กำปองมีจำนวนชนิดวัชพืชที่มีรายงานการใช้ประโยชน์มากกว่าหมู่บ้านอื่น ๆ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาเป็นสัดส่วนของวัชพืชที่นำมาใช้ประโยชน์เทียบกับวัชพืชที่สำรวจพบทั้งหมดในแต่ละหมู่บ้าน พบว่าเกินกว่าร้อยละ 25 ของวัชพืชในแต่ละหมู่บ้านสามารถใช้ประโยชน์ได้ (ตารางที่ 3) และมีวัชพืชถึง 39 ชนิด ที่มีค่าความสำคัญในการใช้ประโยชน์สูง (ค่า CI เท่ากับ 2.0 - 3.0) เนื่องจากมีการใช้ประโยชน์ได้มากกว่าหนึ่งหมวดหมู่ นอกจากนี้มีวัชพืชจำนวน 27 ชนิด ที่มีการใช้ประโยชน์มากกว่าหนึ่งหมู่บ้าน (ภาคผนวก ข) สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นความสำคัญของวัชพืชในการเป็นทรัพยากรพืช

ที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์และมีบทบาทในการดำเนินชีวิตของผู้อยู่อาศัยในชนบทที่ห่างไกล อย่างไรก็ตามยังพบว่าการใช้ประโยชน์จากพืชจำนวน 86 ชนิดนั้น ยังไม่เป็นที่แพร่หลายมากนัก กล่าวคือ ความรู้นั้น ๆ มาจากรายงานการใช้ประโยชน์จากผู้ให้ข้อมูลหลักเพียงหมู่บ้านเดียว แม้ว่าบางชนิดจะเป็นพืชที่แพร่หลายหรือมีการปรากฏในแปลงปลูกของหลายหมู่บ้าน (ความถี่ในการปรากฏมากกว่า 25%) (ภาคผนวก ข) ดังนั้นจึงเป็นที่น่ากังวลว่าองค์ความรู้ที่เฉพาะเจาะจงกับพื้นที่เหล่านี้อาจสูญหายไปได้ถ้าหากขาดการถ่ายทอดสู่คนรุ่นถัดไป

การใช้ประโยชน์จากพืชในหมวดหมู่ต่าง ๆ ที่ได้รายงานในการศึกษานี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ประโยชน์ในหมวดหมู่อาหารและสมุนไพรสำหรับรักษาอาการเจ็บป่วยพื้นฐานซึ่งได้มีรายงานในทั้งสี่หมู่บ้านนั้น เป็นการยืนยันว่าพืชเหล่านี้ไม่ควรถูกมองเป็นเพียงพืชที่ไม่ต้องการในแปลงปลูกและควรกำจัดให้สิ้นซากแต่เป็นองค์ประกอบหนึ่งของความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศเกษตรที่มีประโยชน์และคุณค่า เช่นเดียวกับในการศึกษาอื่น ๆ ซึ่งได้รายงานการใช้ประโยชน์จากพืชในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วโลกเป็นจำนวนมาก (เช่น Blanckaert et al. 2007; Cruz-Garcia and Price 2012; Cruz-Garcia and Struik 2015; Díaz-Betancourt et al. 1999; dos Santos et al. 2014; Ghimire et al. 2007; Huai and Zhang 2006; Jan et al. 2010; Khan et al. 2013; Khattak et al. 2006; Lewu and Afolayan 2009; Maroyi 2013; Molina et al. 2014; Njoroge et al. 2004; Rapoport et al. 1995; Vieyra-Odilon and Vibrans 2001) โดยในการศึกษานี้พบว่า พืชที่นิยมนำมาใช้เป็นอาหารในหลาย ๆ หมู่บ้าน (ตารางที่ 7 10 13 และ 16) นั้นมีทั้งพืชที่ได้รับความนิยมรับประทานเป็นผักอย่างแพร่หลายอยู่แล้ว เช่น บวบก และ ผักคราด ในขณะที่พืชที่มีรายงานว่าสามารถรับประทานเป็นผักได้บางชนิด เช่น ผักกาดข้าง ดาวกระจายใต้หวัน หญ้ายายเกา และพญาแดง นั้นยังไม่เป็นที่นิยมในหมู่คนไทยพื้นราบ อย่างไรก็ตามในการศึกษาเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากพืชของชาวไทยที่อาศัยบนพื้นที่สูงในหลายพื้นที่ได้รายงานการบริโภคพืชเหล่านี้เป็นผัก เช่นเดียวกับการศึกษานี้ (สถาบันวิจัยและพัฒนาที่สูง 2553; Srithi 2012) นอกจากนี้ในต่างประเทศยังมีรายงานการบริโภคพืชเหล่านี้ด้วย เช่น ในประเทศเบนิน มีความนิยมบริโภคผักกาดข้างในทางตอนใต้และตอนกลางของประเทศ และจากการศึกษาพบว่าใบของผักกาดข้างอุดมไปด้วยวิตามินซีและแร่ธาตุต่างๆ อีกทั้งยังเป็นแหล่งของโปรตีนและสารต้านอนุมูลอิสระอีกด้วย (Adjatin et al. 2013) และในประเทศซิมบับเว มีรายงานการบริโภคดาวกระจายใต้หวัน (Maroyi 2013) และจากการศึกษาพบว่าดาวกระจายใต้หวันเป็นแหล่งแร่ธาตุที่สำคัญ (Adedapo et al. 2011) และยังมีรายงานว่ามีการปลูกดาวกระจายใต้หวันเป็นแหล่งแร่ธาตุที่สำคัญ (Adedapo et al. 2011) และยังมีรายงานว่ามีการปลูกดาวกระจายใต้หวันในทวีปแอฟริกาเนื่องจากเป็นพืชที่ปลูกง่ายรับประทานได้ รสชาติดี และปลอดภัย (Bartolome et al. 2013)

สำหรับในหมวดหมู่อาหารสัตว์และหมวดหมู่การใช้ประโยชน์อื่น ๆ นั้น พบว่าพืชที่สามารถใช้เป็นอาหารเลี้ยงสัตว์ได้บางชนิดเป็นพืชที่มีรายงานการใช้รับประทานเป็นผักและ

ส่วนมากเป็นวัชพืชที่อยู่ในรายการวัชพืชที่แพร่หลาย (Widespread weed) และวัชพืชทั่วไป (Common weed) เช่น ผักกาดข้าง ดาวกระจายไต้หวัน ผักปลาบ ผักแครด ทหารกล้า หญ้าหนอนหนอน และ หญ้าขจรจบดอกเล็ก เป็นต้น โดยรายงานการใช้ประโยชน์จากพืชเหล่านี้ส่วนใหญ่มาจากหมู่บ้านขุนแจเนื่องจากผู้ให้ข้อมูลหลักประกอบอาชีพเสริมด้วยการเลี้ยงหมู อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบกับการศึกษาการใช้ประโยชน์จากพืชโดยกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น ปะหล่อง ลัวะ ลีซอ กะเหรี่ยง ไทใหญ่ ม้ง เมี่ยน ขมุ และ คนเมือง ในพื้นที่อื่น ๆ พบว่ามีรายงานการใช้พืชเหล่านี้เป็นอาหารสัตว์เช่นเดียวกัน (สถาบันวิจัยและพัฒนาที่สูง, 2553; Srithi 2012) นอกจากนี้ยังพบว่ามีคุณค่าคล้อยคลึงของการใช้ประโยชน์จากวัชพืชในหมวดหมู่วัชพืชที่ใช้เป็นวัสดุและเครื่องใช้ในครัวเรือน พืชเชื้อเพลิง พืชที่มีพิษต่อสัตว์มีกระดูกสันหลังหรือสัตว์ไม่มีกระดูกสันหลัง พืชที่ใช้ล่อผึ้ง และพืชที่ใช้ประโยชน์ทางสังคมและความเชื่อ บางชนิดอีกด้วย เช่น การใช้กิ่งและลำต้นหญ้าขัดใบยาวและพลองทำไม้กวาดสำหรับกวาดลานบ้าน การใช้ใบของสาตແຫລ່ງ เป็นวัสดุธรรมชาติสำหรับห่ออาหาร การใช้ลำต้นหางไหลเปื้อปลา การใช้รากหนอนตายหยากเป็นยาฆ่าแมด การใช้ก้านหญ้าขากนำมาใส่รูหูแทนตุ้มหูหรือป้องกันหูตัน การใช้ลำต้น (เครือ) ของเถาคันหรือดาดตะกั่วเถามามัดคอสัตว์เลี้ยงเช่น วัว ควาย สุนัข เพื่อช่วยไล่ปลิงดูดเลือด (ตัวทักแท้) ที่เข้าไปติดอยู่ในทางเดินหายใจของสัตว์ การใช้ใบสันโสกช่วยไล่ไรในรังไก่หรือสระผมกำจัดเหา และ การใช้ลำต้นไขปลา และ ปลายสาน เป็นเชื้อเพลิง เป็นต้น (สถาบันวิจัยและพัฒนาที่สูง, 2553; Srithi 2012)

สำหรับการใช้ประโยชน์ในหมวดหมู่วัชพืชสมุนไพรนั้น พบว่าส่วนใหญ่แล้วชนิดของวัชพืชที่มีการใช้ประโยชน์แพร่หลายในหลายหมู่บ้านล้วนเป็นวัชพืชที่อยู่ในรายการวัชพืชที่แพร่หลาย (Widespread weed) หรือวัชพืชทั่วไป (Common weed) ในแปลงปลูกชาเช่นเดียวกัน ได้แก่ สาบแร้งสาบกา สาบหมา สาบเสือ ผักชืดอย หญ้ารังไก่ หญ้าเกล็ดหอย ผักแว่น และ *Conyza sumartensis* และยังมีวัชพืชอื่น ๆ ที่มีความถี่ในการปรากฏมากกว่า 50% กล่าวคือ มีการปรากฏในแปลงปลูกชาของสองหรือสามหมู่บ้าน เช่น สันโสก ไมยราบ หญ้ายายเถา และ หญ้าไต้ใบ เป็นต้น พืชเหล่านี้ล้วนเป็นพืชที่มีค่า RFC มากกว่า 0.50 นั่นคือ การใช้ประโยชน์จากพืชเหล่านี้มีความแพร่หลายในจำนวนเกินกว่าครึ่งหนึ่งของผู้ให้ข้อมูลของแต่ละหมู่บ้าน และ/หรือ มีค่า FL มากกว่า 50% ซึ่งหมายความว่าเหล่านี้เป็นพืชที่ได้รับความนิยมในการใช้เพื่อรักษาอาการใดอาการหนึ่งเกินกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนรายงานการใช้ประโยชน์ทั้งหมดของพืชนั้น ๆ

การใช้ดัชนีพฤกษศาสตร์พื้นบ้านเป็นเครื่องมือหนึ่งที่จะช่วยในการค้นหาพืชสมุนไพรที่มีความสำคัญในการใช้ประโยชน์ต่อกลุ่มวัฒนธรรมใด ๆ และมีศักยภาพที่จะสามารถนำมาพัฒนาเป็นยารักษาโรคชนิดใหม่ได้ (Albuquerque 2014) ในการศึกษาเมื่อเปรียบเทียบกับวัชพืชมีค่าดัชนี FL และ RFC สูงจากแต่ละหมู่บ้าน (ตารางที่ 5-16) พบว่าการใช้ประโยชน์จากวัชพืชบางชนิดที่คล้ายคลึงกันระหว่างหมู่บ้าน ได้แก่ การใช้ใบสาบเสือ (หมู่บ้านขุนแจ แม่กำปองปางก๊ิด) สาบแร้งสาบกา (หมู่บ้านขุนแจ ขุนแม่วก ปางก๊ิด) สาบหมา (หมู่บ้านขุนแจ ขุนแม่วก) ช่วยห้ามเลือด การใช้รากสาบเสือต้มน้ำดื่มรักษาโรคกระเพาะ การใช้ไมยราบต้มน้ำดื่มแก้

ปัสสาวะขัด และการใช้บัวบกแก้ช้ำใน (หมู่บ้านแม่กำปอง ปางกีด) การใช้หญ้าตัดหมารักษาอาการท้องอืด การใช้สันโสกต้มน้ำอาบแก้ผื่นคันหรือช่วยฟื้นฟูสุขภาพของสตรีหลังคลอด การใช้ดาตตะกั่วเถาแก้ปวดเมื่อยและรักษา น้ำกัดเท้า (หมู่บ้านขุนแจ แม่กำปอง) ซึ่งแบบแผนการใช้ประโยชน์จากพืชเหล่านี้ยังสอดคล้องกับการใช้ประโยชน์ซึ่งมีรายงานในฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงเช่น ปะหล่อง คนเมือง ไทใหญ่ และกะเหรี่ยง (สถาบันวิจัยและพัฒนาที่สูง, 2553) รวมถึงการศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของชาวม้ง เมี่ยน ขมุ และลัวะในจังหวัดน่าน (Sritthi 2012) ตลอดจนการศึกษาในต่างประเทศ (Green 2007; Rai 2003; Vaisakh and Pandey 2012) อีกด้วย

แม้ค่าของดัชนี FL และ RFC ที่สูงอาจบ่งบอกถึงประสิทธิภาพในการรักษาบางกลุ่มอาการของวัชพืชที่ใช้เป็นสมุนไพรบางชนิด อย่างไรก็ตาม ในอีกด้านหนึ่งนั้นไม่ได้หมายความว่าพืชที่มีค่าของดัชนีเหล่านี้ต่ำหรือถูกรายงานการใช้ประโยชน์เพื่อการรักษาอาการหนึ่ง ๆ โดยผู้ให้ข้อมูลจำนวนน้อยนั้นอาจไม่มีประสิทธิภาพในการรักษาเสมอไป ดังจะเห็นได้ว่านอกจากพืชที่มีค่าดัชนี FL หรือ RFC สูงดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีความคล้ายคลึงกันของรายงานการใช้ประโยชน์วัชพืชบางชนิดในการรักษาบางกลุ่มอาการที่มีค่า FL ต่ำระหว่างผู้ให้ข้อมูลแต่ละหมู่บ้านอีกด้วย เช่น การใช้ผักชืดอยในการรักษาฝี (หมู่บ้านขุนแจ ขุนแม่วาก; ตารางที่ 7 และ 10) การใช้สาบแร้งสาบกาในการรักษาอาการท้องอืด (หมู่บ้านขุนแจ แม่กำปอง; ตารางที่ 7 และ 16) รวมถึงรายงานการใช้ *Conyza sumatrensis* แก้ปวดศีรษะ หรือ ใช้เป็นยาแก้พิษจากสารกำจัดวัชพืช หากเกษตรกรรพ่นยาแล้วเกิดอาการวิงเวียนจากผู้ให้ข้อมูลหลักหมู่บ้านขุนแม่วากและปางกีด (ตารางที่ 10 และ 13) นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลหลักในทั้งสองหมู่บ้านยังมีแนวคิดในการนำพืชชนิดนี้มาใช้ประโยชน์เพื่อจุดประสงค์ดังกล่าวที่คล้ายกัน คือ เนื่องจากการสังเกตพบว่าพืชชนิดนี้ไม่ตายหลังจากถูกพ่นด้วยสารกำจัดวัชพืช ดังนั้นจึงน่าจะมีสารที่ช่วยให้ต้านทานต่อสารกำจัดวัชพืชและอาจสามารถนำมาใช้แก้พิษจากสารกำจัดวัชพืชได้และเคยใช้ได้ผลกับคนในหมู่บ้านมาแล้ว

อย่างไรก็ตาม การใช้ประโยชน์จากวัชพืชอีกหลายชนิดที่ได้รายงานโดยผู้ให้ข้อมูลในแต่ละหมู่บ้านยังคงมีความแตกต่างกัน แต่จากตัวอย่างกรณีดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าภูมิปัญญาในการใช้พืชเป็นสมุนไพรบางอย่างนั้นกำเนิดมาจากการค้นพบโดยอิสระ (Independent discovery) ผ่านประสบการณ์ที่ได้จากการลองผิดลองถูกและถ่ายทอดส่งต่อรุ่นต่อรุ่นในแต่ละพื้นที่ (Bletter 2007) ดังจะเห็นได้จากรายงานการใช้ประโยชน์วัชพืชบางชนิดที่แตกต่างกันในการศึกษานี้แต่มีความคล้ายคลึงกับการใช้ประโยชน์ที่ได้รายงานในการศึกษาจากพื้นที่อื่น ๆ เช่น การใช้รากกำลังช้างเผือก หรือ โตไม่รู้ล้มบำรุงกำลัง (หมู่บ้านแม่กำปอง; ตารางที่ 16) ซึ่งสอดคล้องกับการใช้ประโยชน์โดยคนเมืองในพื้นที่อื่น ๆ การใช้รากโคลงเคลงในการรักษาโรคหนองใน (หมู่บ้านแม่กำปอง; ตารางที่ 16) ซึ่งสอดคล้องกับการใช้ประโยชน์ในประเทศอินโดนีเซีย (สถาบันวิจัยและพัฒนาที่สูง 2553) การใช้หญ้าพันงูแดงรักษาฝีหรืออาการปัสสาวะขัด (หมู่บ้านแม่กำปอง; ตารางที่ 16) ซึ่งสอดคล้องกับการใช้ประโยชน์โดยชาวมุขใน

จังหวัดน่าน (Srithi 2012) การใช้หญ้าตัดหญ้าในการช่วยฟื้นฟูสุขภาพของสตรีหลังคลอด และการใช้ผักชีดอกรักษาอาการท้องร่วง (หมู่บ้านขุนแจ้; ตารางที่ 7) ซึ่งสอดคล้องกับการใช้ประโยชน์ของชาวม้งในจังหวัดน่าน และการใช้รางจืดรักษาอาการเมาค้าง (หมู่บ้านปางก๊ิด; ตารางที่ 13) ซึ่งสอดคล้องกับการใช้ประโยชน์ของชาวม้ง ลัวะ ขมุ ในจังหวัดน่านเช่นเดียวกัน (Srithi 2012) ซึ่งนอกจากความคล้ายคลึงของการใช้ประโยชน์จากพืชที่มีค่า FL หรือ RFC สูง (ตารางที่ 5-16) เหล่านี้แล้ว ยังพบว่าพืชที่มีค่า FL ในการรักษากลุ่มอาการใด ๆ ไม่มากนัก ก็มีแบบแผนการใช้ประโยชน์ที่คล้ายคลึงกันในงานศึกษาในพื้นที่อื่น ๆ เช่นเดียวกัน เช่น การใช้เจียวกู่ หลานรักษาโรคความดันโลหิตสูง และ การใช้พิษนาศน์แก้ไข้ (หมู่บ้านปางก๊ิด; ตารางที่ 13) ซึ่งสอดคล้องกับการใช้ประโยชน์ของชาวม้ง การใช้ไมยราบรักษาโรคความดันโลหิตสูง (หมู่บ้านแม่กำปอง; ตารางที่ 16) และการใช้หญ้าปากคอกแก้ไข้ (หมู่บ้านขุนแม่วาก; ตารางที่ 10) ซึ่งสอดคล้องกับการใช้ประโยชน์ของชาวมุ (สถาบันวิจัยและพัฒนาที่สูง, 2553; Srithi 2012)

การเปรียบเทียบการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรโดยกลุ่มวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มที่อาศัยอยู่ห่างไกลและไม่มีการติดต่อซึ่งกันและกัน เช่น การพบว่าพืชที่มีการใช้ประโยชน์บางชนิดมีการใช้ประโยชน์ที่คล้ายคลึงกันในหลายหมู่บ้านในการศึกษานี้ และกับการศึกษาในกลุ่มวัฒนธรรมอื่น ๆ นอกจากจะบ่งบอกว่าพืชเหล่านี้มีประสิทธิภาพในการรักษาแล้ว ยังสามารถบ่งบอกถึงศักยภาพของพืชเหล่านั้นในการนำไปศึกษาต่อยอดเพื่อค้นหาสารออกฤทธิ์ (Bioprospecting) เพื่อการค้นคว้ายาใหม่ (New drug discovery) ได้อีกด้วย (Bleter 2007; Roersch 2010; Saslis-Lagoudakis et al. 2011) ซึ่งการศึกษาวิจัยทางด้านพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน (Ethnobotany) และ เภสัชพฤกษศาสตร์วิทยา (Ethnopharmacology) นั้นมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการค้นพบผลิตภัณฑ์ยาที่ได้จากพืช (Soejarto et al. 2005) โดยเฉพาะอย่างยิ่งพืชที่นับเป็นแหล่งที่มาของสารออกฤทธิ์หลายประเภทในยาแผนปัจจุบัน อาทิเช่น สาร Asiaticoside ซึ่งมีแหล่งที่มาจากบัวบก เป็นต้น (Stepp 2004)

โดยสรุปแล้ว นอกจากผลการศึกษาครั้งนี้จะทำให้ทราบความหลากหลายของพืชที่สามารถใช้ประโยชน์ได้ รวมถึงชนิดที่อาจจะมีความสามารถในการนำไปพัฒนาต่อยอดการนำไปใช้ประโยชน์ในทางใดทางหนึ่งอันเป็นผลจากการเปรียบเทียบกับผลการศึกษาอื่น ๆ แล้ว สารสำคัญอย่างหนึ่งที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ การพบว่าพืชที่นิยมนำมาใช้ประโยชน์นั้นหลายชนิดเป็นวัชพืชในรายการวัชพืชที่แพร่หลาย (Widespread weed) และวัชพืชทั่วไป (Common weed) ในแปลงปลูกชา กล่าวคือ มีวัชพืชจำนวน 28 ชนิด จาก 38 ชนิด (ร้อยละ 74) ของรายการวัชพืชที่แพร่หลายหรือวัชพืชทั่วไปที่สามารถใช้ประโยชน์ได้ และหลายชนิดในจำนวนนี้ที่มีการใช้ประโยชน์ในหลายหมวดหมู่หรือมีการใช้แพร่หลายในหลายหมู่บ้าน (ตารางที่ 4) และมีค่าดัชนี CI FL หรือ RFC สูงในแต่ละหมู่บ้าน สะท้อนให้เห็นว่าทรัพยากรพืชเหล่านี้หาได้ทั่วไปและมีจำนวนมากในธรรมชาติ โดยเฉพาะพืช 27 ชนิด ที่จัดเป็นวัชพืชรุกราน (Invasive species) และมีรายงานการนำไปใช้ประโยชน์ 22 ชนิด เช่น ผักกาดข้าง ดาวกระจายได้หัววัน ผักปลาบ ผักแว่น บัวบก ขี้ไก่ย่าน และสาบเสือ วัชพืชเหล่านี้ล้วนเป็นวัชพืชที่ได้มีรายงานการใช้

ประโยชน์พืชในพื้นที่อื่น ๆ ด้วยดังที่ได้กล่าวไปข้างต้น ซึ่งบ่งชี้ว่าวัชพืชรุ่นเหล่านี้สามารถเป็นทรัพยากรที่หาได้ง่ายไม่แพง และวัชพืชรุกรานที่มีค่า CI FL หรือ RFC สูงสามารถเป็นแหล่งทรัพยากรพืชเพื่อการใช้ประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งในอนาคตหากได้รับการศึกษาต่อยอดในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัชพืชที่เป็นอาหาร เช่นในกรณีของผักกาดข้างและดาวกระจายไต้หวัน ซึ่งเป็นวัชพืชที่รุกรานและอาจให้ปริมาณผลผลิตสูงกว่าพืชปลูก หากได้รับการส่งเสริมให้มีการบริโภคอย่างแพร่หลายในวงกว้างอาจเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญที่ทำให้เกิดความมั่นคงทางอาหารในภาวะขาดแคลนอาหารซึ่งอาจเกิดขึ้นเนื่องจากสภาวะการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของโลกในอนาคต นอกจากนี้ การใช้ประโยชน์จากวัชพืชรุกรานจะช่วยลดปัญหาการรุกรานถิ่นที่อยู่ (Habitat) ของพืชพรรณไม้ท้องถิ่น (Native flora) อีกด้วย ดังนั้นการวางแผนนโยบายในการจัดการวัชพืชแบบบูรณาการเอากการใช้ประโยชน์จากวัชพืชโดยเฉพาะอย่างยิ่งวัชพืชที่จัดเป็นวัชพืชรุกรานเข้าไปด้วย จะสามารถเป็นมาตรการหนึ่งที่จะช่วยควบคุมประชากรวัชพืชไม่ให้มีจำนวนมากเกินไปในระบบนิเวศเกษตร และในขณะเดียวกันก็เป็นการอนุรักษ์องค์ความรู้พื้นบ้านที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์จากวัชพืชพร้อมกับเป็นการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศเกษตรในระยะยาวอีกด้วย

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยในอนาคต

จากที่ได้กล่าวในส่วนสรุปและวิจารณ์ผลการทดลอง จะเห็นได้ว่า วัชพืชบางชนิดซึ่งนิยมใช้ในการรักษาบางกลุ่มอาการหรือมีการใช้ประโยชน์แพร่หลายในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแต่ละหมู่บ้านนั้นได้มีการใช้ประโยชน์เป็นที่แพร่หลายในวงกว้างอยู่แล้ว เช่น การใช้สาบเสือห้ามเลือด และ การใช้บัวบกแก้ช้ำใน หรือบางชนิดมีการนำมาพัฒนาต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์จำหน่ายแล้ว เช่น การนำใบรางจืดมาทำเป็นชาช่วยแก้อาการเมาค้าง และขับล้างสารพิษ หรือ การนำใบเจียวกุหลาบมาทำเป็นชาชงดื่มช่วยในการรักษาสมดุลของความดันโลหิตในร่างกายและช่วยควบคุมระดับน้ำตาลในเลือด เป็นต้น อย่างไรก็ตาม กรณีของพืชเหล่านี้นับเป็นเพียงส่วนน้อยของวัชพืชที่ยังคงยังมีอีกมากมายหลายชนิดในระบบนิเวศเกษตรที่มีคุณประโยชน์รอให้มีการค้นพบ ดังที่ Ralph Waldo Emerson ได้กล่าวไว้ว่า “วัชพืชคือพืชที่คุณงามความดีของพวกมันยังไม่ถูกค้นพบ” (“What is a weed? A plant whose virtues have not yet been discovered”) (Harlan and de Wet 1965) ดังนั้นงานวิจัยในอนาคตจึงควรเน้นการศึกษาต่อยอดพัฒนาศักยภาพการใช้ประโยชน์จากวัชพืชชนิดที่มีความสำคัญในการใช้ประโยชน์ในด้านใดด้านหนึ่ง เช่น อาหาร หรือ สมุนไพร เพื่อให้เป็นการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุด

เอกสารอ้างอิง

- เต็ม สมิตินันท์. 2557. ชื่อพรรณไม้แห่งประเทศไทย (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2557). สำนักหอพรรณไม้ สำนักวิจัยการอนุรักษ์ป่าไม้และพันธุ์พืช กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. กรุงเทพฯ.
- สถาบันวิจัยและพัฒนาที่สูง. 2553. โครงการเผยแพร่ข้อมูลทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นบนพื้นที่สูง. <http://eherb.hrdis.or.th/advantage.php?UsageType=2>. เข้าถึงวันที่ 5 มิถุนายน 2560.
- Adedapo, A., F. Jimoh, and A. Afolayan. 2011. Comparison of the nutritive value and biological activities of the acetone, methanol and water extracts of the leaves of *Bidens pilosa* and *Chenopodium album*. *Acta Poloniae Pharmaceutica* 68(1):83-92.
- Adjatin, A., A. Dansi, E. Badoussi, A. F. Sanoussi, M. Dansi, P. Azokpota, H. Ahissou, A. Akouegninou, K. Akpagana, and A. Sanni. 2013. Proximate, mineral and vitamin C composition of vegetable Gbolo [*Crassocephalum rubens* (Juss. ex Jacq.) S. Moore and *C. crepidioides* (Benth.) S. Moore] in Benin. *International Journal of Biological and Chemical Sciences* 7(1):319–331.
- Albuquerque, U.P. 2014. Are ethnopharmacological surveys useful for the discovery and development of drugs from medicinal plants? *Revista Brasileira de Farmacognosia* 24(2): 110-115.
- Bartolome, A.P., I.M. Villaseñor, and W.-C. Yang. 2013. *Bidens pilosa* L. (Asteraceae): Botanical properties, traditional uses, phytochemistry, and pharmacology. Evidence-Based Complementary and Alternative Medicine. Article ID 340215. Doi:10.1155/2013/340215
- Benton, T.G., J.A. Vickery, and J.D. Wilson. 2003. Farmland biodiversity: Is habitat heterogeneity the key? *Trends in Ecology and Evolution* 18(4):182–188.
- Blanckaert, I., K. Vancraeynest, R.L. Swennen, F.J. Espinosa-Garcia, D. Piñero, and R. Lira-Saade. 2007. Non-crop resources and the role of indigenous knowledge in semi-arid production of Mexico. *Agriculture, Ecosystems and Environment* 119(1–2):39–48.
- Bletter, N. 2007. A quantitative synthesis of the medicinal ethnobotany of the Malinké of Mali and the Asháninka of Peru, with a new theoretical framework. *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine* 3:36. Doi: 10.1186/1746-4269-3-36
- CABI. 2017. Invasive Species Compendium. Wallingford, UK: CAB International. www.cabi.org/isc. Accessed 5 June 2017.

- Cook, F.E.M. 1995. *Economic Botany Data Collection Standard*. Royal Botanic Gardens. Kew. United Kingdom.
- Cruz-Garcia, G.S. and L. L. Price. 2012. Weeds as important vegetable for farmers. *Acta Societatis Botanicorum Poloniae* 81(4):397–403.
- Cruz-Garcia, G.S. and P.C. Struik. 2015. Spatial and seasonal diversity of wild food plants in home gardens of Northeast Thailand. *Economic Botany* 69(2):99–113.
- Díaz-Betancourt, M., L. Ghermandi, A. Ladio, I.R. López-Moreno, E. Raffaele and E.H. Rapoport. 1999. Weeds as a source for human consumption. A comparison between tropical and temperate Latin America. *Revista de Biología Tropical* 47(3):329–338.
- dos Santos L.L., A.L.B. do Nascimento, F.J. Vieira, V.A. da Silva, R.A. Voeks and U.P. Albuquerque 2014. The cultural value of invasive species: A case study from semi-arid northeastern Brazil. *Economic Botany* 63(3):283–300.
- Friedman, J., Z. Yaniv, A. Dafni, and D. Palewitch. 1986. A preliminary classification of the healing potential of medicinal plants, based on a rational analysis of an ethnopharmacological field survey among Bedouins in the Negev desert, Israel. *Journal of Ethnopharmacology* 16: 275-287.
- Gazzaneo, L.R.S., R.F.P. Lucena, and U.P. Albuquerque. 2005. Knowledge and use of medicinal plants by local specialists in an region of Atlantic forest in the state of Pernambuco (Northeastern Brazil). *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine* 1:9. Doi: 10.1186/1746-4269-1-9
- Ghimire, S. R., D.H. Shin, K.U. Kim. 2007. Diversity and multipurpose uses of weeds and their relatives as resources in Nepal. Pages 159–168 in K. U. Kim, D. H. Shin, and I. J. Lee, eds. *Utility of weed species and their wild relatives as resources*. Institute of Agricultural Science and Technology, Kyungpook National University, Daegu, South Korea.
- Green, B.O. 2007. Significance and efficacy of medicinal plants in the Niger delta. *Continental Journal Pharmaceutical Sciences* 1(3):23-29
- Harlan, J.R. and J.M.J. de Wet. 1965. Some thoughts about weeds. *Economic Botany* 19(1):16–24.
- Heinrich, M., A. Ankli, B. Frei, C. Weimann, and O. Sticher. 1998. Medicinal plants in Mexico: Healers' consensus and cultural importance. *Social Science and Medicine* 47(11): 1859-1871.

- Hole, D.G., A.J. Perkins, J.D. Wilson, I.H. Alexander, P.V. Grice, and A.D. Evans. 2005. Does organic farming benefit biodiversity? *Biological Conservation* 122(1):113–130.
- Huai H. and X. Zhang. 2006. Ethnobotany of exotic weeds in China. *Ethnobotany* 18:96–101.
- Jan, G., M. A. Khan, F. Gul, M. Ahmad, M. Jan, and M. Zafar. 2010. Ethnobotanical study of common weeds of Dir Kohistan valley, Khyber Pakhtoonkhwa, Pakistan. *Pakistan Journal of Weed Science Research* 16(1):81–88.
- Keng, H. 1969. *Orders and Families of Malayan Seed Plants*. University of Malaya Press.
- Khan, J., R. Khan, and R. A. Qureshi. 2013. Ethnobotanical study of commonly used weeds of district Bannu, Khyber Pakhtunkhwa (Pakistan). *Journal of Medicinal Plants Studies* 1(2):1–6.
- Khattak, I.A., I.A. Khan, and W. Nazif. 2006. Weeds as human food—a conquest for cheaper mineral sources. *Journal of Agricultural and Biological Science* 1(2):12–15.
- Ladio, A.H. and M. Lozada. 2001. Nontimber forest product use in two human populations from Northwest Patagonia: a quantitative approach. *Human Ecology* 29:367-381.
- Lewu, F. B. and A. J. Afolayan. 2009. Ethnomedicine in South Africa: The role of weedy species. *African Journal of Biotechnology* 8(6):929–934.
- Lozada, M., A. Ladio, and M. Weigandt. 2006. Cultural transmission of ethnobotanical knowledge in a rural community of northwestern Patagonia, Argentina. *Economic Botany* 60(4):374-385.
- Maroyi, A. 2013. Use of weeds as traditional vegetables in Shurugwi District, Zimbabwe. *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine* 9:60. Doi: 10.1186/1746-4269-9-60
- Martin, G.J. 1995. *Ethnobotany: A methods manual*. Chapman & Hall, London.
- Molina, M., J. Tardío, L. Aceituno-Mata, R. Morales, V. Reyes-García, and M. Pardo-de-Santayana. 2014. Weeds and food diversity: natural yield assessment and future alternatives for traditionally consumed wild vegetables. *Journal of Ethnobiology* 34(1): 44–67.
- Monaco, T.J., S.C. Weller, and F.M. Ashton. 2002. *Weed Science: Principles and practices*. John-Wiley & Sons, Inc. New York.
- Mueller-Dombois, D. and H. Ellenberg. 1974. *Aims and methods of vegetation ecology*. John-Wiley and Sons, New York.

- Njoroge, N.G., W.R. Bussmann, B. Gemmill, L.E. Newton, and V.W. Ngumi. 2004. Utilisation of weed species as source of traditional medicines in central Kenya. *Lyonia* 7(2):71–87.
- Rai, M.B. 2003. Medicinal plants of Tehrathum district, Eastern Nepal. *Our Nature* 1:42–48.
- Rapoport, E.H., E. Raffaele, L. Ghermandi, and L. Margutti. 1995. Edible weeds: A scarcely used resource. *Bulletin of the Ecological Society of America* 76(3):163–166.
- Roersch, C.M.F.B. 2010. *Piper umbellatum* L.: A comparative cross-cultural analysis of its medicinal uses and an ethnopharmacological evaluation. *Journal of Ethnopharmacology* 131(3): 522–537.
- Roschewitz, I., D. Gabriel, T. Tschardt, and C. Thies. 2005. The effects of landscape complexity on arable weed species diversity in organic and conventional farming. *Journal of Applied Ecology* 42(5):873–882.
- Saslis-Lagoudakis, C.H., E.M. Williamson, V. Savolainen, J.A. Hawkins. 2011. Cross-cultural comparison of three medicinal floras and implications for bioprospecting strategies. *Journal of Ethnopharmacology* 135(2): 476–487.
- Soejarto, D.D., H.H.S. Fong, G.T. Tan, H.J. Zhang, C.Y. Ma, S.G. Franzblau, C. Gyllenhaal, M.C. Riley, M.R. Kadushin, J.M. Pezzuto, L.T. Xuan, N.T. Hiep, N.V. Hung, B.M. Vu, P.K. Loc, L.X. Dac, L.T. Binh, N.Q. Chien, N.V. Hai, T.Q. Bich, N.M. Cuong, B. Southavong, K. Sydara, S. Bouamanivong, H.M. Ly, T.V. Thuy, W.C. Rose, G.R., Dietzman. 2005. Ethnobotany/ethnopharmacology and mass bioprospecting: Issues on intellectual property and benefit-sharing. *Journal of Ethnopharmacology* 100(1-2):15–22.
- Srithi, K. 2012. Comparative ethnobotany in Nan province, Thailand. Graduate School, Chiang Mai University
- Stepp, J.R. 2004. The role of weeds as sources of pharmaceuticals. *Journal of Ethnopharmacology* 92:163–166.
- Tardío, J. and M. Pardo-de-Santayana. 2008. Cultural Importance Indices: A comparative analysis based on the useful wild plants of southern Cantabria (northern Spain). *Economic Botany* 62(1): 24-39.
- Trotter, R.T., and M.H. Logan. 1986. Informant consensus: a new approach for identifying potentially effective medicinal plants. in Etkin, N.L. (ed). *Plants in*

indigenous medicine and diet. Redgrave Publishing Company. Bedford Hills, New York. pp. 91–112.

Vaisakh, M. N., and A. Pandey. 2012. The invasive weed with healing properties: A review on *Chromolaena odorata*. *International Journal of Pharmaceutical Sciences and Research* 3(1): 80-83.

Vieyra-Odilon, L. and H. Vibrans. 2001. Weeds as crops: the value of maize field weeds in the valley of Toluca, Mexico. *Economic Botany* 55(3):426–443.

ภาคผนวก ก

การปรากฏของวัชพืชในแปลงปลูกชาของทั้งสี่หมู่บ้าน (1= ปรากฏ; 0 = ไม่ปรากฏ) และความถี่ในการปรากฏของวัชพืชแต่ละชนิดในแปลงปลูกชาแต่ละหมู่บ้าน

ลำดับ	วงศ์	ชนิด	ชื่อสามัญ	จำนวนหมู่บ้านที่พบวัชพืช	ความถี่ในการปรากฏ	จำนวนหน่วยสำรวจที่พบวัชพืชและค่าความถี่ในการปรากฏ (%) ในแต่ละหมู่บ้าน								หมายเลขตัวอย่าง
						ขุ่นแจ้	ความถี่	ขุ่นม่วง	ความถี่	ปางกุด	ความถี่	แม่กำปอง	ความถี่	
1	Acanthaceae	<i>Andrographis laxiflora</i> (Blume) Lindau	หญ้าบังไพร	2	50	1	20	0	0	0	0	2	20	836
2	Acanthaceae	<i>Asystasia gangetica</i> (L.) T.Anderson	บาหยยา	1	25	0	0	0	0	2	33	0	0	-
3	Acanthaceae	<i>Barleria strigosa</i> Willd.	สังกรณี	2	50	0	0	0	0	1	17	1	10	635, 906
4	Acanthaceae	<i>Justicia</i> sp.	-	1	25	0	0	0	0	0	0	6	60	672
5	Acanthaceae	<i>Justicia</i> sp.	-	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	-
6	Acanthaceae	<i>Justicia</i> sp.	-	1	25	1	20	0	0	0	0	0	0	765
7	Acanthaceae	<i>Lepidagathis</i> sp.	-	1	25	0	0	0	0	0	0	2	20	674
8	Acanthaceae	<i>Peristrophe lanceolaria</i> (Roxb.) Nees	หว่าชะอ้า	2	50	0	0	0	0	1	17	6	60	636, 905
9	Acanthaceae	<i>Phaulopsis imbricata</i> (Forssk.) Sweet	-	3	75	1	20	0	0	6	100	3	30	824
10	Acanthaceae	<i>Phlogacanthus curviflorus</i> (Wall.) Nees	ห้อมช้าง	1	25	0	0	0	0	0	0	2	20	901
11	Acanthaceae	<i>Pseuderanthemum crenulatum</i> (Wall. ex Lindl.) Radlk.	เหนี่ยวหมา	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	817
12	Acanthaceae	<i>Rungia pectinata</i> (L.) Nees	สันพร้าว	1	25	0	0	1	20	0	0	0	0	899

ลำดับ	วงศ์	ชนิด	ชื่อสามัญ	จำนวนหมู่บ้านที่พบ วัชพืช	ความถี่ในการปรากฏ	จำนวนหน่วยสำรวจที่พบวัชพืชและ ค่าความถี่ในการปรากฏ (%) ในแต่ละหมู่บ้าน								หมายเลข ตัวอย่าง
						ขุ่นแจ้	ความถี่	ขุ่นแม่	ความถี่	ปางกุด	ความถี่	แม่กำปอง	ความถี่	
13	Acanthaceae	<i>Rungia</i> sp.	-	1	25	0	0	0	0	0	0	4	40	673
14	Acanthaceae	<i>Strobilanthes</i> sp.	-	1	25	0	0	0	0	0	0	4	40	675
15	Acanthaceae	<i>Strobilanthes</i> sp.	-	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	-
16	Acanthaceae	<i>Thunbergia fragrans</i> Roxb.	หูกากา	2	50	1	20	0	0	0	0	1	10	676
17	Acanthaceae	<i>Thunbergia laurifolia</i> Lindl.	รางจืด	1	25	0	0	0	0	1	17	0	0	-
18	Amaranthaceae	<i>Alternanthera brasiliana</i> (L.) Kuntze	-	2	50	1	20	0	0	3	50	0	0	-
19	Amaranthaceae	<i>Amaranthus viridis</i> L.	ผักขม	1	25	2	40	0	0	0	0	0	0	-
20	Amaranthaceae	<i>Cyathula prostrata</i> (L.) Blume	หญ้าพันงูแดง	3	75	1	20	0	0	6	100	3	30	677
21	Anacardiaceae	Anacardiaceae sp.	-	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	-
22	Annonaceae	<i>Desmos chinensis</i> Lour.	สายหยุด	1	25	0	0	0	0	0	0	3	30	-
23	Apiaceae	<i>Centella asiatica</i> (L.) Urb.	บัวบก	4	100	3	60	4	80	2	33	5	50	-
24	Apiaceae	<i>Hydrocotyle javanica</i> Thunb.	ผักหนอก	2	50	0	0	0	0	2	33	5	50	678, 749
25	Apiaceae	<i>Hydrocotyle siamica</i> Craib	ผักหนอก	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	-
26	Apocynaceae	<i>Alstonia scholaris</i> (L.) R. Br.	สัตตบรรณ	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	-
27	Apocynaceae	Apocynaceae sp.	-	1	25	1	20	0	0	0	0	0	0	-
28	Apocynaceae	<i>Zygostelma benthami</i> Baill.	อบเชยเถา	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	-
29	Araceae	<i>Alocasia</i> sp. KJ	-	1	25	1	20	0	0	0	0	0	0	707
30	Araceae	<i>Alocasia</i> sp. MKP	-	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	-
31	Araceae	<i>Amorphophallus</i> sp.	-	1	25	1	20	0	0	0	0	0	0	-
32	Araceae	<i>Amorphophallus</i> sp.	-	1	25	0	0	0	0	0	0	2	20	-
33	Araceae	<i>Amorphophallus</i> sp.	-	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	-

ลำดับ	วงศ์	ชนิด	ชื่อสามัญ	จำนวนหมู่บ้านที่พบ วัชพืช	ความถี่ในการปรากฏ	จำนวนหน่วยสำรวจที่พบวัชพืชและ ค่าความถี่ในการปรากฏ (%) ในแต่ละหมู่บ้าน								หมายเลข ตัวอย่าง
						ขุ่นแจ้	ความถี่	ขุ่นแม้วาก	ความถี่	ปางกัต	ความถี่	แม่กำปอง	ความถี่	
34	Araceae	<i>Colocasia fallax</i> Schott	ตุนเขี้ยว	2	50	0	0	0	0	5	83	1	10	857
35	Aristolochiaceae	<i>Aristolochia kerrii</i> Craib	กระเช้าปากเปิด	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	-
36	Asparagaceae	<i>Polygonatum kingianum</i> Collett & Hemsl.	ว่านนางแลว	1	25	2	40	0	0	0	0	0	0	708
37	Asteraceae	<i>Acmella oleracea</i> (L.) R.K.Jansen	ผักคราด	4	100	2	40	4	80	2	33	2	20	766, 911
38	Asteraceae	<i>Ageratina adenophora</i> (Spreng.) R.M.King & H.Rob.	สาบหมา	4	100	4	80	2	40	1	17	5	50	-
39	Asteraceae	<i>Ageratum conyzoides</i> (L.) L.	สาบแร้งสาบกา	4	100	5	100	5	100	5	83	6	60	909
40	Asteraceae	<i>Artemisia vulgaris</i> L.	พืชนาศน์	2	50	0	0	1	20	0	0	0	0	809
41	Asteraceae	<i>Bidens pilosa</i> L.	ดาวกระจาย ไต้หัวน	4	100	5	100	4	80	5	83	2	20	896
42	Asteraceae	<i>Blumea napifolia</i> DC.	ผักกาดนา	2	50	3	60	1	20	0	0	0	0	650, 709
43	Asteraceae	<i>Chromolaena odorata</i> (L.) R.M.King & H.Rob.	สาบเสือ	3	75	5	100	0	0	3	50	7	70	-
44	Asteraceae	<i>Conyza sumatrensis</i> (S.F.Blake) Pruski & G.Sancho	ผักจิก	3	75	5	100	5	100	3	50	0	0	803, 866
45	Asteraceae	<i>Crassocephalum crepidioides</i> (Benth.) S.Moore	ผักกาดข้าง	4	100	4	80	4	80	4	67	5	50	-
46	Asteraceae	<i>Crassocephalum rubens</i> (Juss. ex Jacq.) S.Moore	-	1	25	4	80	0	0	0	0	0	0	651
47	Asteraceae	<i>Cyanthillium cinereum</i> (L.) H.Rob.	หมอน้อย	1	25	0	0	0	0	0	0	4	40	915

ลำดับ	วงศ์	ชนิด	ชื่อสามัญ	จำนวนหมู่บ้านที่พบ วัชพืช	ความถี่ในการปรากฏ	จำนวนหน่วยสำรวจที่พบวัชพืชและ ค่าความถี่ในการปรากฏ (%) ในแต่ละหมู่บ้าน								หมายเลข ตัวอย่าง
						ขุนแจ้	ความถี่	ขุนแม่วาก	ความถี่	ปางก๊อต	ความถี่	แม่กำปอง	ความถี่	
48	Asteraceae	<i>Dichrocephala integrifolia</i> (L.f.) Kuntze	ผักชีตอย	4	100	1	20	2	40	0	0	2	20	710
49	Asteraceae	<i>Elephantopus scaber</i> L.	โตไม่รู้ลืม	1	25	0	0	0	0	0	0	2	20	-
50	Asteraceae	<i>Emilia sonchifolia</i> (L.) DC. ex DC.	หางปลาช่อน	1	25	1	20	0	0	0	0	0	0	-
51	Asteraceae	<i>Galinsoga parviflora</i> Cav.	หญ้าทหารกล้า	3	75	3	60	5	100	1	17	0	0	652
52	Asteraceae	<i>Gnaphalium pensylvanicum</i> Willd.	-	1	25	0	0	2	40	0	0	0	0	660, 740
53	Asteraceae	<i>Lactuca</i> sp.	-	1	25	0	0	0	0	0	0	7	70	679, 862
54	Asteraceae	<i>Laggera aurita</i> (DC.) Sch.Bip. ex Schweinf.	-	1	25	1	20	0	0	0	0	0	0	-
55	Asteraceae	<i>Laphangium affine</i> (D.Don) Tzvelev	-	2	50	1	20	1	20	0	0	0	0	741, 767
56	Asteraceae	<i>Microglossa pyrifolia</i> (Lam.) Kuntze	โถงโสัง	1	25	1	20	0	0	0	0	0	0	711
57	Asteraceae	<i>Mikania micrantha</i> Kunth	-	3	75	4	80	0	0	6	100	8	80	680
58	Asteraceae	<i>Praxelis clematidea</i> (Griseb.) R.M.King & H.Rob.	-	1	25	4	80	0	0	0	0	0	0	808
59	Asteraceae	<i>Pseudelephantopus spicatus</i> (B.Juss. ex Aubl.) Rohr ex C.F.Baker	-	1	25	0	0	0	0	4	67	0	0	854
60	Asteraceae	<i>Sonchus wightianus</i> DC.	-	2	50	1	20	0	0	1	17	0	0	750, 892
61	Asteraceae	<i>Synedrella nodiflora</i> (L.) Gaertn.	ผักแครด	4	100	1	20	2	40	6	100	2	20	-
62	Asteraceae	<i>Youngia japonica</i> (L.) DC.	คำยอด	2	50	0	0	1	20	2	33	0	0	661, 873
63	Athyriaceae	<i>Athyrium</i> sp.	-	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	-
64	Balsaminaceae	<i>Impatiens violiflora</i> Hook.f.	เทียนตอย	2	50	0	0	0	0	1	17	1	10	637, 916

ลำดับ	วงศ์	ชนิด	ชื่อสามัญ	จำนวนหมู่บ้านที่พบ วัชพืช	ความถี่ในการปรากฏ	จำนวนหน่วยสำรวจที่พบวัชพืชและ ค่าความถี่ในการปรากฏ (%) ในแต่ละหมู่บ้าน								หมายเลข ตัวอย่าง
						ขุนแจ้	ความถี่	ขุนแม่วาก	ความถี่	ปางกีด	ความถี่	แม่กำปอง	ความถี่	
65	Bignoniaceae	<i>Stereospermum neuranthum</i> Kurz	แคทราย	1	25	0	0	0	0	0	0	2	20	-
66	Brassicaceae	<i>Cardamine hirsuta</i> L.	เส้ากอ	2	50	1	20	5	100	0	0	0	0	653, 662
67	Bryaceae	<i>Ptychostomum capillare</i> (Hedw.) D. T. Holyoak & N. Pedersen	-	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	-
68	Burseraceae	<i>Canarium subulatum</i> Guillaumin	มะกอกเกล็ดน	1	25	0	0	0	0	0	0	2	20	-
69	Burseraceae	<i>Protium</i> sp.	-	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	-
70	Campanulaceae	<i>Lobelia nummularia</i> Lam.	ผักลิ้มฝัว	2	50	0	0	1	20	0	0	5	50	663, 681
71	Campanulaceae	<i>Lobelia</i> sp.	-	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	818
72	Cannabaceae	<i>Trema orientalis</i> (L.) Blume	พังแหรใหญ่	1	25	1	20	0	0	0	0	0	0	-
73	Cardiopteridaceae	<i>Cardiopteris quinqueloba</i> (Hassk.) Hassk.	ข้าวสารค่าง	1	25	0	0	0	0	1	17	0	0	638
74	Caryophyllaceae	<i>Drymaria cordata</i> subsp. <i>diandra</i> (Blume) J.A.Duke.	หญ้าเกล็ดหอย	4	100	2	40	3	60	4	67	2	20	639, 812
75	Caryophyllaceae	<i>Drymaria villosa</i> Schtdl. & Cham.	-	1	25	0	0	4	80	0	0	0	0	664, 742
76	Caryophyllaceae	<i>Stellaria alsine</i> var. <i>alsine</i>	-	1	25	0	0	1	20	0	0	0	0	813
77	Chloranthaceae	<i>Chloranthus</i> sp.	-	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	-
78	Clusiaceae	<i>Calophyllum inophyllum</i> L.	กระทิง	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	-
79	Clusiaceae	<i>Garcinia merguensis</i> Wight	นวล	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	-
80	Combretaceae	<i>Combretum latifolium</i> Blume	อวดเชือก	1	25	0	0	0	0	0	0	2	20	-
81	Commelinaceae	<i>Amischotolype</i> sp.	-	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	781
82	Commelinaceae	<i>Belosynapsis ciliata</i> (Blume) R.S.Rao	หญ้ากาเหลื่อม	2	50	0	0	0	0	3	50	2	20	751, 816

ลำดับ	วงศ์	ชนิด	ชื่อสามัญ	จำนวนหมู่บ้านที่พบ วัชพืช	ความถี่ในการปรากฏ	จำนวนหน่วยสำรวจที่พบวัชพืชและ ค่าความถี่ในการปรากฏ (%) ในแต่ละหมู่บ้าน								หมายเลข ตัวอย่าง
						ขุนแจ้	ความถี่	ขุนแม่วาก	ความถี่	ปางกีด	ความถี่	แม่กำปอง	ความถี่	
83	Commelinaceae	<i>Commelina benghalensis</i> L.	ผักปลาบ	3	75	2	40	4	80	3	50	0	0	851
84	Commelinaceae	<i>Commelina diffusa</i> Burm.f.	ผักปลาบ	4	100	2	40	3	60	3	50	6	60	743, 859
85	Commelinaceae	<i>Commelina paludosa</i> Blume	หญ้ากบไฟ	1	25	0	0	0	0	0	0	2	20	819
86	Commelinaceae	<i>Commelina suffruticosa</i> Blume	หญ้าเถลิง	2	50	0	0	0	0	1	17	4	40	752, 820
87	Commelinaceae	<i>Murdannia edulis</i> (Stokes) Faden	-	1	25	0	0	1	20	0	0	0	0	665
88	Commelinaceae	<i>Murdannia gigantea</i> (Vahl) G.Brückn.	หญ้าทอง เงือก	1	25	1	20	0	0	0	0	0	0	768
89	Commelinaceae	<i>Murdannia japonica</i> (Thunb.) Faden	โกฐตุ้งนา	2	50	0	0	0	0	1	17	1	10	682, 865, 908
90	Commelinaceae	<i>Murdannia nudiflora</i> (L.) Brenan	กินกึ่งน้อย	3	75	0	0	5	100	2	33	3	30	683, 744, 865, 908
91	Commelinaceae	<i>Murdannia simplex</i> (Vahl) Brenan	-	1	25	1	20	0	0	0	0	0	0	712
92	Commelinaceae	<i>Pollia secundiflora</i> (Blume) Bakh.f.	เอื้องหิน	2	50	0	0	0	0	1	17	1	10	640
93	Convolvulaceae	<i>Argyria</i> sp.	-	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	828
94	Convolvulaceae	<i>Cuscuta chinensis</i> Lam.	ฝอยทอง	1	25	0	0	0	0	1	17	0	0	-
95	Costaceae	<i>Cheilocostus speciosus</i> (J.Koenig) C.D.Specht	เอื้องหมายนา	1	25	1	20	0	0	0	0	0	0	713
96	Cucurbitaceae	<i>Gynostemma pentaphyllum</i> (Thunb.) Makino	-	2	50	0	0	0	0	2	33	6	60	641, 684
97	Cyperaceae	<i>Carex baccans</i> Nees	หญ้าคุมบาง	1	25	0	0	0	0	0	0	5	50	685
98	Cyperaceae	<i>Cyperus cyperoides</i> (L.) Kuntze	หญ้าร้างกา	4	100	4	80	4	80	3	50	2	20	714

ลำดับ	วงศ์	ชนิด	ชื่อสามัญ	จำนวนหมู่บ้านที่พบ วัชพืช	ความถี่ในการปรากฏ	จำนวนหน่วยสำรวจที่พบวัชพืชและ ค่าความถี่ในการปรากฏ (%) ในแต่ละหมู่บ้าน								หมายเลข ตัวอย่าง
						ชุนแจ้	ความถี่	ชุนแม่วาก	ความถี่	ปางก๊อต	ความถี่	แม่กำปอง	ความถี่	
99	Cyperaceae	<i>Cyperus distans</i> L.f.	กกดอกหญ้า	1	25	0	0	0	0	1	17	0	0	642
100	Cyperaceae	<i>Cyperus laxus</i> Lam.	หญ้าตีนกา	2	50	0	0	0	0	3	50	2	20	754, 811
101	Cyperaceae	<i>Cyperus pilosus</i> Vahl	กกช่อดอกขน	3	75	1	20	1	20	1	17	0	0	-
102	Cyperaceae	<i>Cyperus pulcherrimus</i> Willd. ex Kunth	กกเล็ก	2	50	0	0	0	0	1	17	3	30	-
103	Cyperaceae	<i>Cyperus rotundus</i> L.	หญ้าแห้วหมู	4	100	2	40	2	40	2	33	3	30	-
104	Cyperaceae	<i>Fimbristylis dichotoma</i> (L.) Vahl	หญ้าจรดเขียด	2	50	4	80	0	0	1	17	0	0	715
105	Cyperaceae	<i>Kyllinga brevifolia</i> Rottb.	หญ้าหัวไม้	4	100	2	40	2	40	4	67	2	20	666
106	Cyperaceae	<i>Kyllinga nemoralis</i> (J.R.Forst. & G.Forst.) Dandy ex Hutch. & Dalziel	หญ้าตุ่มหู	3	75	2	40	1	20	4	67	3	30	-
107	Cyperaceae	<i>Scleria levis</i> Retz.	หญ้าสามคม	1	25	0	0	0	0	0	0	2	20	-
108	Davalliaceae	<i>Davallia griffithiana</i> Hook.	-	1	25	0	0	0	0	1	17	0	0	-
109	Dennstaedtiaceae	<i>Pteridium aquilinum</i> (L.) Kuhn	โชนใหญ่	3	75	1	20	2	40	0	0	3	30	788
110	Dioscoreaceae	<i>Dioscorea alata</i> L.	มันเสา	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	870
111	Dioscoreaceae	<i>Dioscorea bulbifera</i> L.	ว่านพระฉิม	1	25	0	0	0	0	0	0	3	30	-
112	Dioscoreaceae	<i>Dioscorea hispida</i> Dennst.	กลอย	2	50	0	0	0	0	1	17	2	20	755
113	Dioscoreaceae	<i>Dioscorea pentaphylla</i> L.	มันคันขาว	2	50	1	20	0	0	0	0	1	10	842
114	Dioscoreaceae	<i>Dioscorea</i> sp.	-	1	25	0	0	0	0	0	0	3	30	-
115	Dioscoreaceae	<i>Dioscorea</i> sp.	-	1	25	0	0	0	0	1	17	0	0	756
116	Dryopteridaceae	<i>Bolbitis sinensis</i> K.Iwats.	กุศบั้ง	1	25	0	0	0	0	0	0	2	20	830
117	Dryopteridaceae	<i>Dryopteris</i> sp.	-	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	686
118	Ebenaceae	<i>Diospyros glandulosa</i> Lace	กล้วยถาผี	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	-

ลำดับ	วงศ์	ชนิด	ชื่อสามัญ	จำนวนหมู่บ้านที่พบ วัชพืช	ความถี่ในการปรากฏ	จำนวนหน่วยสำรวจที่พบวัชพืชและ ค่าความถี่ในการปรากฏ (%) ในแต่ละหมู่บ้าน								หมายเลข ตัวอย่าง
						ชุนแจ้	ความถี่	ชุนแม่วาก	ความถี่	ปางกีด	ความถี่	แม่กำปอง	ความถี่	
119	Euphorbiaceae	<i>Acalypha kerrii</i> Craib	ขางปอย	1	25	0	0	0	0	1	17	0	0	643, 889
120	Euphorbiaceae	<i>Balakata baccata</i> (Roxb.) Esser	โพบาย	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	-
121	Euphorbiaceae	<i>Euphorbia heterophylla</i> L.	หญ้ายาง	1	25	3	60	0	0	0	0	0	0	-
122	Euphorbiaceae	<i>Euphorbia hirta</i> L.	น้ำนมราชสีห์	1	25	1	20	0	0	0	0	0	0	-
123	Euphorbiaceae	<i>Macaranga denticulata</i> (Blume) Müll.Arg.	ตองแตบ	1	25	1	20	0	0	0	0	0	0	846
124	Fabaceae	<i>Abrus precatorius</i> L.	มะกล่ำตาหนู	1	25	0	0	0	0	0	0	2	20	-
125	Fabaceae	<i>Albizia odoratissima</i> (L.f.) Benth.	-	1	25	0	0	0	0	1	17	0	0	-
126	Fabaceae	<i>Archidendron clypearia</i> (Jack) I.C.Nielsen	มะขามแป	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	-
127	Fabaceae	<i>Bauhinia</i> sp.	-	1	25	1	20	0	0	0	0	0	0	-
128	Fabaceae	<i>Centrosema pubescens</i> Benth.	ถั่วลาย	1	25	0	0	0	0	3	50	0	0	-
129	Fabaceae	<i>Crotalaria shanica</i> Lace	รางจืด	1	25	1	20	0	0	0	0	0	0	-
130	Fabaceae	<i>Derris elliptica</i> (Wall.) Benth.	หางไหลแดง	1	25	1	20	0	0	0	0	0	0	-
131	Fabaceae	<i>Desmodium heterocarpon</i> (L.) DC.	คนทีดิน	3	75	3	60	0	0	1	17	2	20	799, 826
132	Fabaceae	<i>Desmodium</i> sp.	-	1	25	0	0	0	0	0	0	2	20	882
133	Fabaceae	<i>Desmodium triflorum</i> (L.) DC.	หญ้าเกสิดหอย	2	50	1	20	0	0	1	17	0	0	-
134	Fabaceae	<i>Desmodium velutinum</i> (Willd.) DC.	หญ้าสองปล้อง	1	25	0	0	0	0	0	0	4	40	821
135	Fabaceae	<i>Flemingia</i> sp.	-	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	-
136	Fabaceae	<i>Flemingia stricta</i> Roxb.	หางเสือ	1	25	1	20	0	0	0	0	0	0	-
137	Fabaceae	<i>Flemingia strobilifera</i> (L.) W.T.Aiton	นูดพระ	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	904

ลำดับ	วงศ์	ชนิด	ชื่อสามัญ	จำนวนหมู่บ้านที่พบ วัชพืช	ความถี่ในการปรากฏ	จำนวนหน่วยสำรวจที่พบวัชพืชและ ค่าความถี่ในการปรากฏ (%) ในแต่ละหมู่บ้าน								หมายเลข ตัวอย่าง
						ขุ่นแจ้	ความถี่	ขุ่นแฉวาก	ความถี่	ปางกุด	ความถี่	แม่กำปอง	ความถี่	
138	Fabaceae	<i>Millettia caerulea</i> Baker	ผักเยี่ยววัว	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	886
139	Fabaceae	<i>Millettia pachycarpa</i> Benth.	เครือไหล	1	25	0	0	0	0	0	0	2	20	786
140	Fabaceae	<i>Mimosa pudica</i> L.	ไมยราบ	3	75	2	40	0	0	3	50	2	20	-
141	Fabaceae	<i>Shuteria hirsuta</i> Baker	ข้าวปองใบ แหลม	2	50	2	40	0	0	0	0	3	30	829
142	Fabaceae	<i>Spatholobus suberectus</i> Dunn	-	1	25	3	60	0	0	0	0	0	0	-
143	Fabaceae	<i>Vigna</i> sp.	-	1	25	1	20	0	0	0	0	0	0	654
144	Fabaceae	<i>Vigna</i> sp.	-	1	25	0	0	0	0	0	0	3	30	687
145	Fabaceae	<i>Vigna</i> sp.	-	1	25	0	0	0	0	2	33	0	0	644
146	Fagaceae	<i>Castanopsis diversifolia</i> (Kurz) King ex Hook.f.	ก้อแป้น	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	-
147	Fagaceae	<i>Castanopsis</i> sp.	-	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	-
148	Fagaceae	<i>Lithocarpus polystachyus</i> (Wall. ex A.DC.) Rehder	ก้อนก	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	-
149	Hypnaceae	<i>Vesicularia</i> sp.	-	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	-
150	Hypoxidaceae	<i>Hypoxis aurea</i> Lour.	หญ้าดอกคำ	1	25	0	0	1	20	0	0	0	0	-
151	Hypoxidaceae	<i>Molineria capitulata</i> (Lour.) Herb.	ตองกาย	2	50	0	0	0	0	1	17	2	20	-
152	Juglandaceae	<i>Engelhardtia spicata</i> Lechen ex Blume	คำหด	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	-
153	Lamiaceae	<i>Clerodendrum glandulosum</i> Lindl.	บั้งขาว	1	25	3	60	0	0	0	0	0	0	-
154	Lamiaceae	<i>Clerodendrum</i> sp.	-	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	-

ลำดับ	วงศ์	ชนิด	ชื่อสามัญ	จำนวนหมู่บ้านที่พบ วัชพืช	ความถี่ในการปรากฏ	จำนวนหน่วยสำรวจที่พบวัชพืชและ ค่าความถี่ในการปรากฏ (%) ในแต่ละหมู่บ้าน								หมายเลข ตัวอย่าง
						ขุ่นแจ้	ความถี่	ขุ่นแฉวก	ความถี่	ปางกีด	ความถี่	แม่กำปอง	ความถี่	
155	Lamiaceae	<i>Clerodendrum</i> sp.	-	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	-
156	Lamiaceae	<i>Clerodendrum</i> sp.	-	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	-
157	Lamiaceae	<i>Rothea serrata</i> (L.) Steane & Mabb.	อัครีทวาร	1	25	1	20	0	0	0	0	0	0	-
158	Lamiaceae	<i>Salvia misella</i> Kunth	-	3	75	1	20	1	20	6	100	0	0	757, 769
159	Lauraceae	<i>Litsea cubeba</i> (Lour.) Pers.	ตะไคร้ต้น	2	50	2	40	0	0	0	0	1	10	798
160	Lauraceae	<i>Litsea glutinosa</i> (Lour.) C.B.Rob.	หมี่เหม็น	1	25	0	0	0	0	0	0	3	30	-
161	Lauraceae	<i>Litsea lanceolata</i> (Blume) Kosterm.	-	1	25	0	0	0	0	0	0	2	20	-
162	Lauraceae	<i>Ocotea lancifolia</i> (Schott) Mez	-	1	25	0	0	0	0	0	0	3	30	-
163	Linderniaceae	<i>Lindernia crustacea</i> (L.) F.Muell.	หญ่ก้าบหอย ตัวเมีย	2	50	0	0	2	40	3	50	0	0	745, 871
164	Linderniaceae	<i>Lindernia ruellioides</i> (Colsm.) Pennell	ผักดอก กระบอก	1	25	0	0	0	0	0	0	2	20	688, 790
165	Linderniaceae	<i>Torenia violacea</i> (Azaola ex Blanco) Pennell	แววมยุรา	4	100	1	20	1	20	1	17	2	20	655, 667, 689, 872
166	Linderniaceae	<i>Vandellia latifolia</i> (Blume) Benth.	-	1	25	0	0	0	0	0	0	5	50	791
167	Lygodiaceae	<i>Lygodium flexuosum</i> (L.) Sw.	หญ่ย้ายเภา	2	50	0	0	0	0	2	33	2	20	875
168	Lythraceae	<i>Lagerstroemia cochinchinensis</i> Pierre.	ตะแบกเกรียบ	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	-
169	Malvaceae	<i>Abelmoschus moschatus</i> Medik. subsp. <i>moschatus</i>	ชะมดต้น	1	25	1	20	0	0	0	0	0	0	716
170	Malvaceae	<i>Grewia abutilifolia</i> Vent. ex Juss.	ข้าวจี	1	25	1	20	0	0	0	0	0	0	-

ลำดับ	วงศ์	ชนิด	ชื่อสามัญ	จำนวนหมู่บ้านที่พบ วัชพืช	ความถี่ในการปรากฏ	จำนวนหน่วยสำรวจที่พบวัชพืชและ ค่าความถี่ในการปรากฏ (%) ในแต่ละหมู่บ้าน								หมายเลข ตัวอย่าง
						ขุนแจ้	ความถี่	ขุนแม่วาก	ความถี่	ปางกัต	ความถี่	แม่กำปอง	ความถี่	
171	Malvaceae	Malvaceae sp.	-	1	25	1	20	0	0	0	0	0	0	739
172	Malvaceae	<i>Microcos paniculata</i> L.	ลาย	2	50	0	0	0	0	1	17	3	30	-
173	Malvaceae	<i>Sida acuta</i> Burm.f.	หญ้าขัดใบยาว	3	75	2	40	0	0	1	17	4	40	-
174	Malvaceae	<i>Sida rhombifolia</i> L.	หญ้าขัด	2	50	2	40	0	0	0	0	5	50	818, 894
175	Malvaceae	<i>Sida</i> sp.	-	1	25	2	40	0	0	0	0	0	0	717
176	Malvaceae	<i>Sterculia villosa</i> Roxb.	ปอตูบหูช้าง	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	-
177	Malvaceae	<i>Triumfetta pilosa</i> Roth	ปอหุยมยุ	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	910
178	Malvaceae	<i>Urena lobata</i> L.	ขี้ครอก	3	75	5	100	1	20	0	0	7	70	690
179	Marantaceae	<i>Phrynium imbricatum</i> Roxb.	สาตแหลง	1	25	0	0	0	0	0	0	3	30	918
180	Melastomataceae	<i>Melastoma malabathricum</i> L.	โคลงเคลง	3	75	3	60	3	60	0	0	5	50	804
181	Melastomataceae	<i>Memecylon pauciflorum</i> Blume	พลองขี้ใต้	1	25	0	0	0	0	0	0	2	20	-
182	Meliaceae	<i>Melia azedarach</i> L.	เลี่ยน	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	-
183	Menispermaceae	<i>Cyclea barbata</i> Miers	กรุงบาดาล	1	25	0	0	0	0	3	50	0	0	848
184	Menispermaceae	<i>Cyclea polypetala</i> Dunn	-	1	25	0	0	0	0	0	0	5	50	835
185	Menispermaceae	<i>Pericampylus glaucus</i> (Lam.) Merr	ย่านหูเสือ	1	25	2	40	0	0	0	0	0	0	844
186	Menispermaceae	<i>Stephania japonica</i> (Thunb.) Miers	-	1	25	1	20	0	0	0	0	0	0	843
187	Menispermaceae	<i>Stephania papillosa</i> Craib	ก้นบิตเขารำ	1	25	0	0	0	0	0	0	6	60	691
188	Menispermaceae	<i>Stephania</i> sp.	-	1	25	0	0	0	0	1	17	0	0	675
189	Menispermaceae	<i>Stephania venosa</i> Spreng.	กระท่อมเลือด	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	-
190	Moraceae	<i>Ficus fistulosa</i> Reinw. ex Blume	ชิงช้า	1	25	0	0	0	0	0	0	2	20	-
191	Moraceae	<i>Ficus hirta</i> Vahl	มะเดื่อหอม	1	25	0	0	0	0	0	0	4	40	885

ลำดับ	วงศ์	ชนิด	ชื่อสามัญ	จำนวนหมู่บ้านที่พบ วิเศษ	ความถี่ในการปรากฏ	จำนวนหน่วยสำรวจที่พบวิเศษและ ค่าความถี่ในการปรากฏ (%) ในแต่ละหมู่บ้าน								หมายเลข ตัวอย่าง
						ขุนแจ้	ความถี่	ขุนแม่วาก	ความถี่	ปางกีด	ความถี่	แม่กำปอง	ความถี่	
192	Moraceae	<i>Ficus laevis</i> Blume	มะเดื่อเทา	1	25	0	0	0	0	0	0	2	20	-
193	Moraceae	<i>Ficus pubigera</i> (Wall. ex Miq.) Brandis	-	1	25	0	0	0	0	0	0	2	20	822
194	Myrtaceae	<i>Psidium guajava</i> L.	ฝรั่ง	2	50	1	20	0	0	0	0	1	10	-
195	Myrtaceae	<i>Syzygium albiflorum</i> (Duthie ex Kurz) Bahadur & R.C.Gaur	-	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	-
196	Myrtaceae	<i>Syzygium cumini</i> (L.) Skeels	หว่า	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	-
197	Oleaceae	<i>Jasminum nervosum</i> Lour.	เขี้ยววูเล็ก	2	50	1	20	0	0	0	0	1	10	776
198	Oleaceae	<i>Jasminum</i> sp.	-	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	-
199	Orchidaceae	<i>Dienia ophrydis</i> (J.Koenig) Seidenf.	ลิ้นจี่	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	783
200	Orchidaceae	<i>Liparis regneri</i> Finet	หย้าเปราะน้ำ	1	25	0	0	0	0	0	0	2	20	-
201	Oxalidaceae	<i>Oxalis corniculata</i> L.	ผักแว่น	4	100	3	60	2	40	3	50	4	40	-
202	Passifloraceae	<i>Adenia</i> sp.	-	1	25	1	20	0	0	0	0	0	0	718
203	Pentaptylaccaceae	<i>Eurya acuminata</i> DC.	ปลายสาน	3	75	2	40	3	60	0	0	1	10	841
204	Phrymaceae	<i>Mazus pumilus</i> (Burm.f.) Steenis	ม่วงลาย	2	50	1	20	1	20	0	0	0	0	656, 668
205	Phyllanthaceae	<i>Bridelia retusa</i> (L.) A.Juss.	เต็งหนาม	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	-
206	Phyllanthaceae	<i>Flueggea virosa</i> (Roxb. ex Willd.) Royle	ก้างปลาขาว	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	-
207	Phyllanthaceae	<i>Glochidion sphaerogynum</i> (Müll.Arg.) Kurz	มันปลา	2	50	1	20	0	0	0	0	2	20	806
208	Phyllanthaceae	<i>Phyllanthus emblica</i> L.	มะขามป้อม	1	25	1	20	0	0	0	0	0	0	-

ลำดับ	วงศ์	ชนิด	ชื่อสามัญ	จำนวนหมู่บ้านที่พบ วัชพืช	ความถี่ในการปรากฏ	จำนวนหน่วยสำรวจที่พบวัชพืชและ ค่าความถี่ในการปรากฏ (%) ในแต่ละหมู่บ้าน								หมายเลข ตัวอย่าง
						ขุ่นแฉะ	ความถี่	ขุ่นแฉาก	ความถี่	ปางกีด	ความถี่	แม่กำปอง	ความถี่	
209	Phyllanthaceae	<i>Phyllanthus</i> sp.	-	1	25	0	0	0	0	0	0	2	20	782
210	Phyllanthaceae	<i>Phyllanthus urinaria</i> L.	หญ้าไต้ใบ	3	75	1	20	0	0	2	33	3	30	758
211	Piperaceae	<i>Peperomia pellucida</i> (L.) Kunth	ผักกระสัง	3	75	2	40	0	0	6	100	2	20	-
212	Piperaceae	<i>Piper ribesoides</i> Wall.	ตะค้ำนเล็ก	2	50	0	0	0	0	1	17	2	20	779
213	Piperaceae	<i>Piper</i> sp.	-	1	25	0	0	0	0	0	0	7	70	837
214	Piperaceae	<i>Piper</i> sp.	-	1	25	0	0	0	0	1	17	0	0	867
215	Plantaginaceae	<i>Plantago major</i> L.	หญ้าเอ็นยัด	2	50	0	0	1	20	0	0	1	10	914
216	Plantaginaceae	<i>Scoparia dulcis</i> L.	กรตน้ำ	1	25	1	20	0	0	0	0	0	0	-
217	Phyllanthaceae	<i>Breynia retusa</i> (Dennst.) Alston	ครามน้ำ	1	25	1	20	0	0	0	0	0	0	719
218	Poaceae	<i>Acroceras</i> sp.	-	2	50	0	0	0	0	1	17	1	10	645, 917
219	Poaceae	<i>Arthaxon</i> sp.	-	1	25	0	0	0	0	0	0	5	50	692
220	Poaceae	<i>Axonopus compressus</i> (Sw.) P.Beauv.	หญ้าม้าเลเชีย	2	50	0	0	0	0	4	67	5	50	850
221	Poaceae	<i>Brachiaria mutica</i> (Forssk.) Stapf	-	1	25	0	0	0	0	1	17	0	0	-
222	Poaceae	<i>Capillipedium assimile</i> (Steud.) A.Camus	หญ้ายูง	1	25	1	20	0	0	0	0	0	0	720
223	Poaceae	<i>Centotheca lappacea</i> (L.) Desv.	เหนียวหมา	2	50	0	0	0	0	3	50	6	60	693
224	Poaceae	<i>Chloris barbata</i> Sw.	หญ้ารังนก	1	25	1	20	0	0	0	0	0	0	-
225	Poaceae	<i>Chloris radiata</i> (L.) Sw.	หญ้ารังนกศรีมี	2	50	1	20	2	40	0	0	0	0	746, 770
226	Poaceae	<i>Cyrtococcum patens</i> (L.) A.Camus	หญ้าง้ำาด	3	75	2	40	0	0	5	83	10	100	694, 721, 771, 855

ลำดับ	วงศ์	ชนิด	ชื่อสามัญ	จำนวนหมู่บ้านที่พบ วัชพืช	ความถี่ในการปรากฏ	จำนวนหน่วยสำรวจที่พบวัชพืชและ ค่าความถี่ในการปรากฏ (%) ในแต่ละหมู่บ้าน								หมายเลข ตัวอย่าง
						ขุนแจ้	ความถี่	ขุนแม่วาก	ความถี่	ปางกัต	ความถี่	แม่กำปอง	ความถี่	
227	Poaceae	<i>Digitaria ciliaris</i> (Retz.) Koeler	หญ้าปล้อง ข้าวนก	4	100	5	100	4	80	3	50	2	20	810, 823, 853
228	Poaceae	<i>Eleusine indica</i> (L.) Gaertn.	หญ้าปากคอก	3	75	3	60	5	100	2	33	0	0	-
229	Poaceae	<i>Eragrostis</i> sp.	-	1	25	2	40	0	0	0	0	0	0	657
230	Poaceae	<i>Imperata cylindrica</i> (L.) Raeusch.	หญ้าคา	4	100	3	60	1	20	1	17	3	30	879
231	Poaceae	<i>Melinis repens</i> (Willd.) Zizka	หญ้าดอกแดง	1	25	2	40	0	0	0	0	0	0	-
232	Poaceae	<i>Oplismenus compositus</i> (L.) P.Beauv.	หญ้าไข่แมงดา	3	75	1	20	0	0	2	33	6	60	646, 695, 772
233	Poaceae	<i>Panicum notatum</i> Retz.	หญ้าไข่เหา หลวง	1	25	2	40	0	0	0	0	0	0	722
234	Poaceae	<i>Paspalum conjugatum</i> P.J.Bergius	หญ้านมหนอน	4	100	4	80	3	60	5	83	6	60	647, 696, 840
235	Poaceae	<i>Paspalum scrobiculatum</i> L.	หญ้านมหนอน	3	75	1	20	0	0	1	17	2	20	723, 838
236	Poaceae	<i>Pennisetum polystachion</i> (L.) Schult.	หญ้าขจรจบ ดอกเล็ก	4	100	4	80	1	20	2	33	1	10	801
237	Poaceae	<i>Pseudechinolaena polystachya</i> (Humb., Bonpl. & Kunth) Stapf	หญ้าหลังเม่น	2	50	0	0	0	0	1	17	5	50	648, 697
238	Poaceae	<i>Saccharum arundinaceum</i> Retz.	แขม	1	25	0	0	1	20	0	0	0	0	-
239	Poaceae	<i>Saccharum procerum</i> Roxb.	หญ้าโขม่ง	1	25	1	20	0	0	0	0	0	0	-
240	Poaceae	<i>Sacciolepis indica</i> (L.) Chase	หญ้าปล้องเล็ก	2	50	1	20	0	0	0	0	4	40	698, 724
241	Poaceae	<i>Setaria palmifolia</i> (J.Koenig) Stapf	หญ้ากาบไผ่	3	75	3	60	0	0	4	67	7	70	919

ลำดับ	วงศ์	ชนิด	ชื่อสามัญ	จำนวนหมู่บ้านที่พบ วัชพืช	ความถี่ในการปรากฏ	จำนวนหน่วยสำรวจที่พบวัชพืชและ ค่าความถี่ในการปรากฏ (%) ในแต่ละหมู่บ้าน								หมายเลข ตัวอย่าง
						ขุ่นแจ้	ความถี่	ขุ่นแม่วาก	ความถี่	ปางกัต	ความถี่	แม่กำปอง	ความถี่	
242	Poaceae	<i>Setaria parviflora</i> (Poir.) M.Kerguelen	หญ้าหางหมา จิ้งจอก	2	50	3	60	0	0	0	0	1	10	725
243	Poaceae	<i>Thysanolaena latifolia</i> (Roxb. ex Hornem.) Honda	ตองกง	3	75	4	80	3	60	0	0	2	20	-
244	Polygonaceae	<i>Microsorium heterocarpum</i> Ching	-	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	-
245	Polygonaceae	<i>Persicaria chinensis</i> (L.) Nakai var. <i>chinensis</i>	พญาตง	4	100	2	40	1	20	1	17	8	80	699, 805, 861
246	Polygonaceae	<i>Persicaria chinensis</i> (L.) Nakai var. <i>hispida</i> (Hook. f.) Kantachot	-	1	25	0	0	0	0	0	0	2	20	700
247	Polygonaceae	<i>Persicaria chinensis</i> var. <i>ovalifolia</i> (Meisn.) H. Hara	-	1	25	1	20	0	0	0	0	0	0	773
248	Polygonaceae	<i>Persicaria nepalensis</i> (Meisn.) Miyabe	-	1	25	0	0	5	100	0	0	0	0	900
249	Polygonaceae	<i>Persicaria</i> sp.	-	1	25	0	0	0	0	0	0	2	20	912
250	Polypodiaceae	<i>Pseudodrynaria coronans</i> (Wall. ex Mett.) Ching	ใบกูดอ้อม	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	-
251	Primulaceae	<i>Ardisia villosa</i> Roxb.	กำลังช้างเผือก	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	777
252	Primulaceae	<i>Embelia sessiliflora</i> Kurz	มะขูย	2	50	3	60	0	0	0	0	2	20	726
253	Primulaceae	<i>Maesa montana</i> A. DC.	กำลังช้างสาร	2	50	2	40	0	0	0	0	1	10	-
254	Primulaceae	<i>Maesa permollis</i> Kurz	กำลังช้างเผือก	1	25	0	0	0	0	0	0	4	40	-
255	Primulaceae	<i>Maesa ramentacea</i> (Roxb.) A. DC.	ข้าวสารหลวง	1	25	0	0	0	0	0	0	3	30	-

ลำดับ	วงศ์	ชนิด	ชื่อสามัญ	จำนวนหมู่บ้านที่พบ วิเศษ	ความถี่ในการปรากฏ	จำนวนหน่วยสำรวจที่พบวิเศษและ ค่าความถี่ในการปรากฏ (%) ในแต่ละหมู่บ้าน								หมายเลข ตัวอย่าง
						ชุมชน	ความถี่	ชุมชน	ความถี่	ปางกีด	ความถี่	แม่กำปอง	ความถี่	
256	Pteridaceae	<i>Adiantum lunulatum</i> Burm. f.	หญ้าน้ำวาก	3	75	2	40	0	0	4	67	2	20	794, 847
257	Pteridaceae	<i>Parahemionitis cordata</i> (Hook. & Grev.) Fraser-Jenk.	กูดใบบัว	1	25	0	0	0	0	1	17	0	0	-
258	Pteridaceae	<i>Pityrogramma calomelanos</i> (L.) Link var. <i>calomelanos</i>	เฟินเงิน	1	25	0	0	0	0	1	17	0	0	-
259	Pteridaceae	<i>Pteris biaurita</i> L.	กูดหางค่าง	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	-
260	Pteridaceae	<i>Pteris grevilleana</i> Wall. ex J. Agardh	หญ้าน้ำรังไก่อ	4	100	2	40	1	20	4	67	2	20	701, 878
261	Pteridaceae	<i>Pteris</i> sp.	-	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	-
262	Pteridaceae	<i>Pteris venusta</i> Kunze	กูดเทพี	1	25	0	0	0	0	0	0	3	30	793
263	Ranunculaceae	<i>Clematis sikkimensis</i> (Hook. F. & Thomson) J. R. Drumm. Ex Burkill	-	2	50	0	0	0	0	1	17	1	10	763, 884
264	Rosaceae	<i>Prunus cerasoides</i> Buch.-Ham. ex D. Don	นางพญาเสือ โคร่ง	1	25	1	20	0	0	0	0	0	0	727
265	Rosaceae	<i>Rubus blepharoneurus</i> Cardot	ป่าอุ้งน้อย	1	25	0	0	0	0	0	0	2	20	-
266	Rosaceae	<i>Rubus ellipticus</i> Sm.	หนามไขกึ่ง	1	25	1	20	0	0	0	0	0	0	-
267	Rosaceae	<i>Rubus sumatranus</i> Miq.	-	1	25	2	40	0	0	0	0	0	0	-
268	Rubiaceae	<i>Canthium horridum</i> Blume	หนามเล็บแมว ใหญ่	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	-
269	Rubiaceae	<i>Geophila repens</i> (L.) I.M. Johnst.	มะลิดิน	2	50	0	0	0	0	1	17	2	20	649
270	Rubiaceae	<i>Hedyotis acutangula</i> Champ. ex Benth.	หญ้าน้ำอ้อยกำ	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	764

ลำดับ	วงศ์	ชนิด	ชื่อสามัญ	จำนวนหมู่บ้านที่พบ วิเศษ	ความถี่ในการปรากฏ	จำนวนหน่วยสำรวจที่พบวิเศษและ ค่าความถี่ในการปรากฏ (%) ในแต่ละหมู่บ้าน								หมายเลข ตัวอย่าง
						ชุนแจ้	ความถี่	ชุนแม่วาก	ความถี่	ปางต	ความถี่	แม่กำปอง	ความถี่	
271	Rubiaceae	<i>Hedyotis capitellata</i> Wall. ex G.Don	ดุกไถ่ย่าน	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	834
272	Rubiaceae	<i>Hedyotis</i> sp.	-	1	25	0	0	0	0	0	0	2	20	702
273	Rubiaceae	<i>Hedyotis vestita</i> R.Br. ex G.Don	ตองแห้ง	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	883
274	Rubiaceae	<i>Mitracarpus hirtus</i> (L.) DC.	หญ้าจุกขาว	2	50	3	60	5	100	0	0	0	0	658, 728, 747, 898
275	Rubiaceae	<i>Mussaenda sanderiana</i> Ridl.	แก้มขาว	1	25	0	0	0	0	0	0	2	20	-
276	Rubiaceae	<i>Mussaenda</i> sp.	-	1	25	2	40	0	0	0	0	0	0	729
277	Rubiaceae	<i>Oldenlandia auricularia</i> (L.) K.Schum.	ตองแห้ง	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	787
278	Rubiaceae	<i>Ophiorrhiza mungos</i> L.	-	1	25	0	0	0	0	0	0	2	20	792
279	Rubiaceae	<i>Paederia pilifera</i> Hook.f.	หญ้าตัดหมา	2	50	1	20	0	0	0	0	4	40	-
280	Rubiaceae	<i>Psychotria</i> sp.	-	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	-
281	Rubiaceae	<i>Richardia brasiliensis</i> Gomes	หญ้าท่าพระ	3	75	1	20	1	20	0	0	3	30	659, 669
282	Rubiaceae	<i>Spermacoce alata</i> Aubl.	กระดุมใบใหญ่	4	100	3	60	4	80	1	17	1	10	730
283	Rubiaceae	<i>Spermacoce exilis</i> (L.O.Williams) C.D.Adams ex W.C.Burger & C.M.Taylor	-	3	75	0	0	4	80	3	50	1	10	670, 748, 849
284	Rubiaceae	<i>Spermacoce remota</i> Lam.	หญ้าเขมร	4	100	5	100	1	20	3	50	2	20	731, 774
285	Rutaceae	<i>Clausena excavata</i> Burm.f.	สันโสก	2	50	2	40	0	0	0	0	6	60	802
286	Rutaceae	<i>Glycosmis pentaphylla</i> (Retz.) DC.	เขยตาย	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	-
287	Rutaceae	<i>Melicope pteleifolia</i> (Champ. ex Benth.) T.G. Hartley	เพี้ยกระทิง	2	50	1	20	0	0	0	0	1	10	-

ลำดับ	วงศ์	ชนิด	ชื่อสามัญ	จำนวนหมู่บ้านที่พบ วิเศษ	ความถี่ในการปรากฏ	จำนวนหน่วยสำรวจที่พบพืชและ ค่าความถี่ในการปรากฏ (%) ในแต่ละหมู่บ้าน								หมายเลข ตัวอย่าง
						ขุ่นแจ้	ความถี่	ขุ่นแม้วาก	ความถี่	ปางกัต	ความถี่	แม่กำปอง	ความถี่	
288	Rutaceae	<i>Toddalia asiatica</i> (L.) Lam.	เครื่องงูเห่า	1	25	1	20	0	0	0	0	0	0	732
289	Saururaceae	<i>Houttuynia cordata</i> Thunb.	ผักคาวตอง	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	-
290	Scrophulariaceae	<i>Buddleja asiatica</i> Lour.	ราชชาวดีป่า	1	25	1	20	0	0	0	0	0	0	-
291	Selaginellaceae	<i>Selaginella willdenowii</i> (Desv. ex Poir.) Baker	รังไก่	3	75	1	20	0	0	4	67	9	90	703, 733, 852
292	Smilacaceae	<i>Smilax glauca</i> Walter	-	1	25	0	0	0	0	0	0	3	30	778
293	Smilacaceae	<i>Smilax perfoliata</i> Lour.	กำลังควายถึก	2	50	1	20	0	0	0	0	2	20	807
294	Smilacaceae	<i>Smilax</i> sp. KJ	-	1	25	1	20	0	0	0	0	0	0	-
295	Solanaceae	<i>Capsicum annuum</i> L.	พริกชี้หู	1	25	0	0	0	0	1	17	0	0	-
296	Solanaceae	<i>Solanum americanum</i> Mill.	มะแว้งนก	2	50	3	60	4	80	0	0	0	0	671, 734
297	Solanaceae	<i>Solanum torvum</i> Sw.	มะเขือพวง	1	25	2	40	0	0	0	0	0	0	-
298	Stemonaceae	<i>Stemona tuberosa</i> Lour.	หนอนตาย หยาก	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	-
299	Tectariaceae	<i>Tectaria siifolia</i> (Willd.) Copel.	-	2	50	0	0	0	0	1	17	1	10	759
300	Theaceae	<i>Schima wallichii</i> Choisy	ม้งตาน	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	-
301	Thelypteridaceae	<i>Christella dentata</i> (Forssk.) Brownsey & Jermy	ผักกูดป่า	2	50	0	0	0	0	1	17	2	20	760
302	Thelypteridaceae	<i>Cyclosorus heterocarpus</i> (Blume) Ching	กูดเห็ด	2	50	1	20	0	0	0	0	1	10	735
303	Urticaceae	<i>Boehmeria siamensis</i> Craib	เขื่องแข้งม้า	1	25	0	0	0	0	0	0	4	40	704
304	Urticaceae	<i>Boehmeria</i> sp.	-	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	-

ลำดับ	วงศ์	ชนิด	ชื่อสามัญ	จำนวนหมู่บ้านที่พบ วิเศษ	ความถี่ในการปรากฏ	จำนวนหน่วยสำรวจที่พบวิเศษและ ค่าความถี่ในการปรากฏ (%) ในแต่ละหมู่บ้าน								หมายเลข ตัวอย่าง
						ขุนแจ้	ความถี่	ขุนแม่วาก	ความถี่	ปางก๊อต	ความถี่	แม่กำปอง	ความถี่	
305	Urticaceae	<i>Debregeasia longifolia</i> (Burm.f.) Wedd.	ไขปลา	1	25	4	80	0	0	0	0	0	0	815
306	Urticaceae	<i>Elatostema integrifolium</i> var. <i>tomentosum</i> (Hook.f.) W.T.Wang	-	1	25	0	0	0	0	0	0	2	20	789
307	Urticaceae	<i>Laportea interrupta</i> (L.) Chew	ตำแยตัวเมีย	1	25	0	0	0	0	1	17	0	0	761
308	Urticaceae	<i>Pouzolzia hirta</i> Blume ex Hassk.	หญ้าหนอน ตายขน	1	25	0	0	0	0	0	0	3	30	833
309	Verbenaceae	<i>Lantana camara</i> L.	ผกากรอง	1	25	4	80	0	0	0	0	0	0	-
310	Violaceae	<i>Viola sumatrana</i> Miq.	หงษ์ร้อน	1	25	0	0	0	0	0	0	2	20	831
311	Vitaceae	<i>Cissus javana</i> DC.	ดาตตะกั่วเถา	2	50	2	40	0	0	0	0	7	70	705, 737
312	Vitaceae	<i>Cissus repens</i> Lam.	เถาดั้น	2	50	0	0	0	0	1	17	1	10	762
313	Vitaceae	<i>Tetrastigma leucostaphylum</i> (Dennst.) Alston	เครือเขาน้ำ	1	25	0	0	0	0	1	17	0	0	-
314	Xanthorrhoeaceae	<i>Dianella ensifolia</i> (L.) DC.	หญ้าหนุตัน	2	50	2	40	1	20	0	0	0	0	738
315	Zingiberaceae	<i>Alpinia</i> sp.	-	1	25	0	0	0	0	0	0	1	10	-
316	Zingiberaceae	<i>Globba</i> sp.	-	2	50	1	20	0	0	0	0	2	20	780, 800
317	Zingiberaceae	<i>Zingiber</i> sp.	-	1	25	0	0	2	40	0	0	0	0	-

ภาคผนวก ข

รายชื่อวัชพืชที่มีรายงานการใช้ประโยชน์ เรียงตามจำนวนหมู่บ้านที่มีการใช้ประโยชน์วัชพืชนั้น ๆ หมายเหตุการใช้ประโยชน์ในแต่ละหมู่บ้านและค่าดัชนีความสำคัญในการใช้ประโยชน์ (Cultural Importance index: CI)

ลำดับ	วงศ์	ชนิด	ชื่อสามัญ	จำนวนหมู่บ้านที่ใช้ประโยชน์	หมวดหมู่การใช้ประโยชน์ * และค่าดัชนี CI								จำนวนหมวดหมู่การใช้ประโยชน์
					ขุ่นแฉะ	ค่า CI	ขุ่นแฉวก	ค่า CI	ปางกีด	ค่า CI	แม็กบอง	ค่า CI	
1	Asteraceae	<i>Ageratina adenophora</i> (Spreng.) R.M.King & H.Rob.	สาบหมา	4	Med	1	Med	1	Med	1	Nvp	1.5	2
2	Asteraceae	<i>Ageratum conyzoides</i> (L.) L.	สาบแร้งสาบกา	4	Med	1	Med	1	Med	1	Med	1	1
3	Asteraceae	<i>Crassocephalum crepidioides</i> (Benth.) S.Moore	ผักกาดข้าง	4	Fd/ AFd	2	Fd	1	Fd	1	Fd	1	2
4	Apiaceae	<i>Centella asiatica</i> (L.) Urb.	บัวบก	3	-	-	Fd	1	Fd/ Med	2	Fd/ Med	2	2
5	Asteraceae	<i>Bidens pilosa</i> L.	ดาวกระจายใต้หัวน	3	AFd	1	-	-	Fd	1	Fd/ Med	2	3
6	Asteraceae	<i>Chromolaena odorata</i> (L.) R.M.King & H.Rob.	สาบเสือ	3	Med	1	-	-	Med /Scu	2	Nvp/ Med	2	3
7	Asteraceae	<i>Dichrocephala integrifolia</i> (L.f.) Kuntze	ผักชีดอย	3	Med	1	Med	1	Fd	1	-	-	2

* AFd = พืชอาหารสัตว์; Bp = พืชที่ใช้ล่อผึ้ง; Fd = พืชอาหาร; Fls = พืชเชื้อเพลิง; Mtr = พืชที่ใช้ทำวัสดุและเครื่องใช้ในครัวเรือน; Med = พืชสมุนไพร; Nvp = พืชที่มีพิษต่อสัตว์ไม่มีกระดูกสันหลัง; Scu = พืชที่ใช้ทางสังคมและความเชื่อ; Vp = พืชที่มีพิษต่อสัตว์มีกระดูกสันหลัง

ลำดับ	วงศ์	ชนิด	ชื่อสามัญ	จำนวนหมู่บ้านที่ใช้ประโยชน์	หมวดหมู่การใช้ประโยชน์ * และค่าดัชนี CI								จำนวนหมวดหมู่การใช้ประโยชน์
					ชุมชนแออัด	ค่า CI	ชุมชนแออัด	ค่า CI	ป่ากึ่ง	ค่า CI	แม่กำปอง	ค่า CI	
8	Commelinaceae	<i>Commelina diffusa</i> Burm.f.	ผักปลาบ	3	AFd /Fd	2	Med	1	-	-	Fd/ Med	2	3
9	Malvaceae	<i>Sida acuta</i> Burm.f.	หญ้าขัดใบยาว	3	Mtr	1	-	-	Mtr	1	Mtr/ Med /Scu	2.5	3
10	Melastomataceae	<i>Melastoma malabathricum</i> L.	โคลงเคลง	3	Fd	1	Fd	1	-	-	Fd/ Med	1.5	2
11	Asteraceae	<i>Acmella oleracea</i> (L.) R.K.Jansen	ผักคราด	2	-	-	Fd	1	-	-	Fd	1	1
12	Asteraceae	<i>Conyza sumatrensis</i> (S.F.Blake) Pruski & G.Sancho	ผักจิก	2	-	-	Med	1	Med /Scu	2	-	-	2
13	Asteraceae	<i>Galinsoga parviflora</i> Cav.	หญ้าทหารกล้า	2	AFd	1	Fd	1	-	-	-	-	2
14	Caryophyllaceae	<i>Drymaria cordata</i> subsp. <i>diandra</i> (Blume) J.A.Duke.	หญ้าเกล็ดหอย	2	-	-	Med	1	Mtr/ Med	2	-	-	2
15	Dennstaedtiaceae	<i>Pteridium aquilinum</i> (L.) Kuhn	โชนใหญ่	2	-	-	Mtr	1	-	-	Fd	1	2
16	Fabaceae	<i>Mimosa pudica</i> L.	ไมยราบ	2	-	-	-	-	Med /Scu	2	Med	1	2
17	Lygodiaceae	<i>Lygodium flexuosum</i> (L.) Sw.	หญ้ายายเภา	2	-	-	-	-	Fd/ Med	2	Fd/ Med	2	2
18	Malvaceae	<i>Microcos paniculata</i> L.	ลาย	2	-	-	-	-	Scu	1	Fd	1	2
19	Oxalidaceae	<i>Oxalis corniculata</i> L.	ผักแว่น	2	Fd/ Med	2	-	-	Fd/ Med	2	-	-	2

ลำดับ	วงศ์	ชนิด	ชื่อสามัญ	จำนวนหมู่บ้านที่ใช้ประโยชน์	หมวดหมู่การใช้ประโยชน์ * และค่าดัชนี CI								จำนวนหมวดหมู่การใช้ประโยชน์
					ขุพเจ้	ค่า CI	ขุพแม้วาก	ค่า CI	ปางกััด	ค่า CI	แม้ง่าปอง	ค่า CI	
20	Phyllanthaceae	<i>Phyllanthus urinaria</i> L.	หญ้าไต้ใบ	2	-	-	-	-	Med	1	Med	1	1
21	Poaceae	<i>Thysanolaena latifolia</i> (Roxb. ex Hornem.) Honda	ตองกง	2	Mtr	1	-	-	-	-	Med		2
22	Polygonaceae	<i>Persicaria chinensis</i> (L.) Nakai var. <i>chinensis</i>	พญาแดง	2	-	-	-	-	Fd	1	Fd/ Med	2	2
23	Primulaceae	<i>Embelia sessiliflora</i> Kurz	มะขวย	2	Fd	1	-	-	-	-	Fd	1	1
24	Rubiaceae	<i>Paederia pilifera</i> Hook.f.	หญ้าตดหมา	2	Med	1	-	-	-	-	Fd/ Med	2	2
25	Rutaceae	<i>Clausena excavata</i> Burm.f.	สันโสก	2	Med	1	-	-	-	-	Nvp/ Med	2	2
26	Selaginellaceae	<i>Selaginella willdenowii</i> (Desv. ex Poir.) Baker	รังไก่	2	-	-	-	-	Med	1	Med	1	1
27	Vitaceae	<i>Cissus javana</i> DC.	ดาตตะกั่วเถา	2	Med	1	-	-	-	-	Nvp/ Med	2	2
28	Acanthaceae	<i>Justicia</i> sp.	-	1	-	-	-	-	-	-	Fd/ Med	2	2
29	Acanthaceae	<i>Pseuderanthemum crenulatum</i> (Wall. ex Lindl.) Radlk.	เหนี่ยวหมา	1	-	-	-	-	-	-	Fd	1	1
30	Acanthaceae	<i>Thunbergia laurifolia</i> Lindl.	รางจืด	1	-	-	-	-	Bp/ Med	2	-	-	2

ลำดับ	วงศ์	ชนิด	ชื่อสามัญ	จำนวนหมู่บ้านที่ใช้ประโยชน์	หมวดหมู่การใช้ประโยชน์ * และค่าดัชนี CI								จำนวนหมวดหมู่การใช้ประโยชน์
					ขุพเจ้	ค่า CI	ขุพแม่วาก	ค่า CI	ปางกััด	ค่า CI	แม็กป่าอง	ค่า CI	
31	Amaranthaceae	<i>Amaranthus viridis</i> L.	ผักขม	1	Fd/ AFd	2	-	-	-	-	-	-	2
32	Amaranthaceae	<i>Cyathula prostrata</i> (L.) Blume	หญ้าพันงูแดง	1	-	-	-	-	-	-	Med	1	1
33	Anacardiaceae	Anacardiaceae sp.	-	1	-	-	-	-	-	-	Vp	1	1
34	Apiaceae	<i>Hydrocotyle javanica</i> Thunb.	ผักหนอก	1	-	-	-	-	Fd	1	-	-	1
35	Apocynaceae	Apocynaceae sp.	-	1	Med	1	-	-	-	-	-	-	1
36	Araceae	<i>Amorphophallus</i> sp.	-	1	Fd	1	-	-	-	-	-	-	1
37	Araceae	<i>Amorphophallus</i> sp.	-	1	-	-	-	-	-	-	AFd	1	1
38	Araceae	<i>Colocasia fallax</i> Schott	ตุนเขี้ยว	1	-	-	-	-	AFd /Me d	2	-	-	2
39	Asparagaceae	<i>Polygonatum kingianum</i> Collett & Hemsl.	ว่านนางแลว	1	Fd/ Med	2	-	-	-	-	-	-	2
40	Asteraceae	<i>Artemisia vulgaris</i> L.	พืษนาศน์	1	-	-	-	-	Med	1	-	-	1
41	Asteraceae	<i>Elephantopus scaber</i> L.	โตไม่รู้ลั้ม	1	-	-	-	-	-	-	Mtr/ Med	1.5	2
42	Asteraceae	<i>Lactuca</i> sp.	-	1	-	-	-	-	-	-	Fd	1	1
43	Asteraceae	<i>Mikania micrantha</i> Kunth	-	1	-	-	-	-	Fd/ Med	2	-	-	2

ลำดับ	วงศ์	ชนิด	ชื่อสามัญ	จำนวนหมู่บ้านที่ใช้ประโยชน์	หมวดหมู่การใช้ประโยชน์ * และค่าดัชนี CI								จำนวนหมวดหมู่การใช้ประโยชน์
					ขุพเจ้	ค่า CI	ขุพแม้วาก	ค่า CI	ปางกััด	ค่า CI	แม้ง่าปอง	ค่า CI	
44	Asteraceae	<i>Pseudelephantopus spicatus</i> (B.Juss. ex Aubl.) Rohr ex C.F.Baker	-	1	-	-	-	-	Scu	1	-	-	1
45	Asteraceae	<i>Sonchus wightianus</i> DC.	-	1	-	-	-	-	Med	1	-	-	1
46	Asteraceae	<i>Synedrella nodiflora</i> (L.) Gaertn.	ผักแครด	1	AFd	1	-	-	-	-	-	-	1
47	Campanulaceae	<i>Lobelia nummularia</i> Lam.	ผักลีมฝัว	1	-	-	-	-	-	-	Med	1	1
48	Commelinaceae	<i>Commelina benghalensis</i> L.	ผักปลาบ	1	AFd	1	-	-	-	-	-	-	1
49	Commelinaceae	<i>Murdannia japonica</i> (Thunb.) Faden	โกฐทุ่งนา	1	-	-	-	-	-	-	Fd	1	1
50	Costaceae	<i>Cheilocostus speciosus</i> (J.Koenig) C.D.Specht	เอื้องหมายนา	1	Fd	1	-	-	-	-	-	-	1
51	Cucurbitaceae	<i>Gynostemma pentaphyllum</i> (Thunb.) Makino	-	1	-	-	-	-	Med	1	-	-	1
52	Cyperaceae	<i>Carex baccans</i> Nees	หญ้าคุมบาง	1	-	-	-	-	-	-	Med	1	1
53	Cyperaceae	<i>Cyperus cyperoides</i> (L.) Kuntze	หญ้ารังกา	1	-	-	Med	1	-	-	-	-	1
54	Cyperaceae	<i>Kyllinga nemoralis</i> (J.R.Forst. & G.Forst.) Dandy ex Hutch. & Dalziel	หญ้าตุ้มหู	1	Med	1	-	-	-	-	-	-	1
55	Cyperaceae	<i>Scleria levis</i> Retz.	หญ้าสามคม	1	-	-	-	-	-	-	Med	1	1
56	Dioscoreaceae	<i>Dioscorea hispida</i> Dennst.	กลอย	1	-	-	-	-	Fd	1	-	-	1
57	Dioscoreaceae	<i>Dioscorea pentaphylla</i> L.	มันคันทวาร	1	AFd	1	-	-	-	-	-	-	1
58	Fabaceae	<i>Derris elliptica</i> (Wall.) Benth.	หางไหลแดง	1	Vp	1	-	-	-	-	-	-	1

ลำดับ	วงศ์	ชนิด	ชื่อสามัญ	จำนวนหมู่บ้านที่ใช้ประโยชน์	หมวดหมู่การใช้ประโยชน์ * และค่าดัชนี CI								จำนวนหมวดหมู่การใช้ประโยชน์
					ชุมชน	ค่า CI	ชุมชน	ค่า CI	ปางกีด	ค่า CI	แมกป่า	ค่า CI	
59	Fabaceae	<i>Desmodium heterocarpon</i> (L.) DC.	คนทีดิน	1	-	-	-	-	Fd (Beverage)	1	-	-	1
60	Fabaceae	<i>Desmodium velutinum</i> (Willd.) DC.	หญ้าสองปล้อง	1	-	-	-	-	-	-	Med	1	1
61	Fabaceae	<i>Flemingia strobilifera</i> (L.) W.T.Aiton	นูดพระ	1	-	-	-	-	-	-	Med	1	1
62	Fabaceae	<i>Millettia caerulea</i> Baker	ผักเขียววัว	1	-	-	-	-	-	-	Fd/ Mtr/ Med	2	3
63	Fabaceae	<i>Millettia pachycarpa</i> Benth.	เครือไพล	1	-	-	-	-	-	-	Fd/ Med	2	2
64	Lamiaceae	<i>Clerodendrum glandulosum</i> Lindl.	บั้งขาว	1	Fd/ Med	2	-	-	-	-	-	-	2
65	Lamiaceae	<i>Rothea serrata</i> (L.) Steane & Mabb.	อัครีทวาร	1	Fd	1	-	-	-	-	-	-	1
66	Lamiaceae	<i>Salvia misella</i> Kunth	ประทัดม่วง	1	-	-	-	-	Med	1	-	-	1
67	Lauraceae	<i>Litsea cubeba</i> (Lour.) Pers.	ตะไคร้ต้น	1	Fd	1	-	-	-	-	-	-	1
68	Lauraceae	<i>Litsea lanceolata</i> (Blume) Kosterm.	-	1	-	-	-	-	-	-	Fuels	1	1
69	Linderniaceae	<i>Lindernia crustacea</i> (L.) F.Muell.	หญ้ากาบหอยตัวเมีย	1	-	-	-	-	Fd	1	-	-	1

ลำดับ	วงศ์	ชนิด	ชื่อสามัญ	จำนวนหน่อที่ใช้ประโยชน์	หมวดหมู่การใช้ประโยชน์ * และค่าดัชนี CI								จำนวนหมวดหมู่การใช้ประโยชน์
					ขุหน่อ	ค่า CI	ขุหน่อมาก	ค่า CI	ปังกัด	ค่า CI	แมกป้อง	ค่า CI	
70	Linderniaceae	<i>Torenia violacea</i> (Azaola ex Blanco) Pennell	แววมยุรา	1	-	-	-	-	Fd	1	-	-	1
71	Malvaceae	Malvaceae sp.	-	1	Med	1	-	-	-	-	-	-	1
72	Malvaceae	<i>Sida rhombifolia</i> L.	หญ้าขัด	1	-	-	-	-	-	-	Med	1	1
73	Malvaceae	<i>Urena lobata</i> L.	ขี้ครอก	1	-	-	-	-	-	-	Med	1	1
74	Marantaceae	<i>Phrynium imbricatum</i> Roxb.	สาตหลวง	1	-	-	-	-	-	-	Mtr	1	1
75	Melastomataceae	<i>Memecylon pauciflorum</i> Blume	พลองขี้ใต้	1	-	-	-	-	-	-	Mtr	1	1
76	Menispermaceae	<i>Cyclea barbata</i> Miers	กรุงบาดาล	1	-	-	-	-	Med	1	-	-	1
77	Moraceae	<i>Ficus hirta</i> Vahl	มะเดื่อหอม	1	-	-	-	-	-	-	Med	1	1
78	Pentaphylacaceae	<i>Eurya acuminata</i> DC.	ปลายसान	1	Fuels	1	-	-	-	-	-	-	1
79	Phyllanthaceae	<i>Glochidion sphaerogynum</i> (Müll.Arg.) Kurz	มันปลา	1	Fd	1	-	-	-	-	-	-	1
80	Phyllanthaceae	<i>Phyllanthus emblica</i> L.	มะขามป้อม	1	Fd	1	-	-	-	-	-	-	1
81	Piperaceae	<i>Piper ribesoides</i> Wall.	ตะค่านเล็ก	1	-	-	-	-	-	-	Fd	1	1
82	Piperaceae	<i>Piper</i> sp.	-	1	-	-	-	-	Fd	1	-	-	1
83	Plantaginaceae	<i>Plantago major</i> L.	หญ้าเอ็นยัด	1	-	-	-	-	-	-	Fd/ Med	2	2
84	Poaceae	<i>Digitaria ciliaris</i> (Retz.) Koeler	หญ้าปล้องข้าวนก	1	-	-	-	-	-	-	Med	1	1
85	Poaceae	<i>Eleusine indica</i> (L.) Gaertn.	หญ้าปากคอก	1	-	-	Med	1	-	-	-	-	1
86	Poaceae	<i>Imperata cylindrica</i> (L.) Raeusch.	หญ้าคา	1	-	-	-	-	Mtr	2	-	-	1

ลำดับ	วงศ์	ชนิด	ชื่อสามัญ	จำนวนหมู่บ้านที่ใช้ประโยชน์	หมวดหมู่การใช้ประโยชน์ * และค่าดัชนี CI								จำนวนหมวดหมู่การใช้ประโยชน์
					ชุมชน	ค่า CI	ชุมชน	ค่า CI	ป่า	ค่า CI	แมกป่า	ค่า CI	
87	Poaceae	<i>Paspalum conjugatum</i> P.J.Bergius	หญ้านมหนอน	1	AFd	1	-	-	-	-	-	-	1
88	Poaceae	<i>Pennisetum polystachion</i> (L.) Schult.	หญ้าจรจบดอกเล็ก	1	AFd	1	-	-	-	-	-	-	1
89	Polygonaceae	<i>Persicaria</i> sp.	-	1	-	-	-	-	-	-	Med	1	1
90	Polypodiaceae	<i>Pseudodrynaria coronans</i> (Wall. ex Mett.) Ching	ใบกุศล้อม	1	-	-	-	-	-	-	Med	1	1
91	Primulaceae	<i>Ardisia villosa</i> Roxb.	กำลังช้างเผือก	1	-	-	-	-	-	-	Fls	1	1
92	Primulaceae	<i>Maesa permollis</i> Kurz	กำลังช้างเผือก	1	-	-	-	-	-	-	Fd/ Med	2	2
93	Pteridaceae	<i>Adiantum lunulatum</i> Burm. f.	หญ้าน้ำวาก	1	-	-	-	-	-	-	Fd/ Scu	2	2
94	Pteridaceae	<i>Pteris grevilleana</i> Wall. ex J. Agardh	หญ้าน้ำวาก	1	-	-	-	-	Fd	1	-	-	1
95	Ranunculaceae	<i>Clematis sikkimensis</i> (Hook. F. & Thomson) J. R. Drumm. Ex Burkill	-	1	-	-	-	-	Med	1	-	-	1
96	Rosaceae	<i>Prunus cerasoides</i> Buch.-Ham. ex D.Don	นางพญาเสือโคร่ง	1	Med	1	-	-	-	-	-	-	1
97	Rosaceae	<i>Rubus blepharoneurus</i> Cardot	ป่าอุ้งน่อง	1	-	-	-	-	-	-	Fd/ Med	2	2
98	Rosaceae	<i>Rubus ellipticus</i> Sm.	หนามไขกุ่ม	1	Fd	1	-	-	-	-	-	-	1
99	Rosaceae	<i>Rubus sumatranus</i> Miq.	-	1	Fd	1	-	-	-	-	-	-	1

ลำดับ	วงศ์	ชนิด	ชื่อสามัญ	จำนวนหนูปุ่มที่ใช้ประโยชน์	หมวดหมู่การใช้ประโยชน์ * และค่าดัชนี CI								จำนวนหมวดหมู่การใช้ประโยชน์
					ขุพเจ้	ค่า CI	ขุพแม้วาก	ค่า CI	ปั้งกิด	ค่า CI	แม้วากปอง	ค่า CI	
100	Rubiaceae	<i>Hedyotis acutangula</i> Champ. ex Benth.	หญ้าอ้อยก้า	1	-	-	-	-	-	-	Med	1	1
101	Rubiaceae	<i>Mussaenda sandariana</i> Ridl.	แก้มขาว	1	-	-	-	-	-	-	Med	1	1
102	Rubiaceae	<i>Spermacoce alata</i> Aubl.	กระดุมใบใหญ่	1	-	-	Med	1	-	-	-	-	1
103	Rutaceae	<i>Melicope pteleifolia</i> (Champ. ex Benth.) T.G. Hartley	เพี้ยกระทิง	1	-	-	-	-	-	-	Fd/ Med	2	2
104	Rutaceae	<i>Toddalia asiatica</i> (L.) Lam.	เครื่องูเห่า	1	Fd/ Med /Scu	3	-	-	-	-	-	-	3
105	Saururaceae	<i>Houttuynia cordata</i> Thunb.	ผักคาวตอง	1	-	-	-	-	-	-	Fd	1	1
106	Scrophulariaceae	<i>Buddleja asiatica</i> Lour.	ราชวดีป่า	1	Med	1	-	-	-	-	-	-	1
107	Solanaceae	<i>Solanum americanum</i> Mill.	มะแว้งนก	1	Fd	1	-	-	-	-	-	-	1
108	Stemonaceae	<i>Stemona tuberosa</i> Lour.	หนอนตายหยาก	1	-	-	-	-	-	-	Nvp	1	1
109	Thelypteridaceae	<i>Christella dentata</i> (Forssk.) Brownsey & Jermy	ผักกูดป่า	1	-	-	-	-	Fd	1	-	-	1
110	Urticaceae	<i>Debregeasia longifolia</i> (Burm.f.) Wedd.	ไช้ปลา	1	Fls	1	-	-	-	-	-	-	1
111	Urticaceae	<i>Elatostema integrifolium</i> var. <i>tomentosum</i> (Hook.f.) W.T.Wang	-	1	-	-	-	-	-	-	AFd /Fd	1	2
112	Vitaceae	<i>Cissus repens</i> Lam.	เถาวัลย์	1	-	-	-	-	-	-	Nvp	1	1
113	Zingiberaceae	<i>Alpinia</i> sp.	-	1	-	-	-	-	-	-	Fd	1	1

ภาคผนวก ค

แบบสอบถาม

เรื่อง การใช้ประโยชน์จากวัชพืช

ภายใต้โครงการวิจัยเรื่อง การศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของวัชพืชในจังหวัดเชียงใหม่ ประเทศไทย

ผู้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 1 ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามลำดับที่..... หมู่บ้าน

ชื่อ-สกุล อายุ

เพศ ชาย หญิง ระดับการศึกษา

อาชีพ

ที่อยู่

.....

.....

ข้อคิดเห็นต่อการใช้พืชสมุนไพรในการรักษาโรค

.....

.....

.....

คำยินยอมของผู้ตอบแบบสอบถามต่อการนำข้อมูลที่ได้จากการสอบถามไปเผยแพร่

ข้าพเจ้า อนุญาต ไม่อนุญาต

ให้ น.ส. กมลเนตร ศรีธิ หัวหน้าโครงการวิจัยเรื่อง

“การศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของวัชพืชในจังหวัดเชียงใหม่ ประเทศไทย”

นำข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากวัชพืชที่ข้าพเจ้าได้ตอบแบบสอบถามฉบับนี้ไปเผยแพร่ได้

ลงชื่อ.....

()

ส่วนที่ 2 ข้อมูลการใช้ประโยชน์จากวัชพืช

วัชพืช No. : 1	(การใช้ประโยชน์ที่รายงานโดยผู้ให้ข้อมูลหลัก)	ประโยชน์อื่น ๆ อาหาร สมุนไพร อาหารสัตว์ พืชพิษ เครื่องใช้ เชื้อเพลิง ก่อสร้าง พิธีกรรม อื่น ๆ :
(ชื่อสามัญไทยของ วัชพืช)	<input type="checkbox"/> ทราบ <input type="checkbox"/> ไม่ทราบ <input type="checkbox"/> เคยใช้ <input type="checkbox"/> ไม่เคยใช้	
ชื่อท้องถิ่น : (ชื่อท้องถิ่นของวัชพืช ในแต่ละหมู่บ้าน)	ส่วนที่ใช้ประโยชน์อื่น ๆ : ใบ ดอก ผล ราก หัว ลำต้น เปลือก ทั้งต้น น้ำยาง อื่น ๆ :.....	
	วิธีใช้อื่น ๆ : (ระบุวิธีการใช้ประโยชน์อื่น ๆ ที่รายงานโดยผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคน)	

วัชพืช No. : 2	(การใช้ประโยชน์ที่รายงานโดยผู้ให้ข้อมูลหลัก)	ประโยชน์อื่น ๆ อาหาร สมุนไพร อาหารสัตว์ พืชพิษ เครื่องใช้ เชื้อเพลิง ก่อสร้าง พิธีกรรม อื่น ๆ :
(ชื่อสามัญไทยของ วัชพืช)	<input type="checkbox"/> ทราบ <input type="checkbox"/> ไม่ทราบ <input type="checkbox"/> เคยใช้ <input type="checkbox"/> ไม่เคยใช้	
ชื่อท้องถิ่น : (ชื่อท้องถิ่นของวัชพืช ในแต่ละหมู่บ้าน)	ส่วนที่ใช้ประโยชน์อื่น ๆ : ใบ ดอก ผล ราก หัว ลำต้น เปลือก ทั้งต้น น้ำยาง อื่น ๆ :.....	
	วิธีใช้อื่น ๆ : (ระบุวิธีการใช้ประโยชน์อื่น ๆ ที่รายงานโดยผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคน)	

วัชพืช No. : 3	(การใช้ประโยชน์ที่รายงานโดยผู้ให้ข้อมูลหลัก)	ประโยชน์อื่น ๆ อาหาร สมุนไพร อาหารสัตว์ พืชพิษ เครื่องใช้ เชื้อเพลิง ก่อสร้าง พิธีกรรม อื่น ๆ :
(ชื่อสามัญไทยของ วัชพืช)	<input type="checkbox"/> ทราบ <input type="checkbox"/> ไม่ทราบ <input type="checkbox"/> เคยใช้ <input type="checkbox"/> ไม่เคยใช้	
ชื่อท้องถิ่น : (ชื่อท้องถิ่นของวัชพืช ในแต่ละหมู่บ้าน)	ส่วนที่ใช้ประโยชน์อื่น ๆ : ใบ ดอก ผล ราก หัว ลำต้น เปลือก ทั้งต้น น้ำยาง อื่น ๆ :.....	
	วิธีใช้อื่น ๆ : (ระบุวิธีการใช้ประโยชน์อื่น ๆ ที่รายงานโดยผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคน)	

วัชพืช No. : 4	(การใช้ประโยชน์ที่รายงานโดยผู้ให้ข้อมูลหลัก)	ประโยชน์อื่น ๆ อาหาร สมุนไพร อาหารสัตว์ พืชพิษ เครื่องใช้ เชื้อเพลิง ก่อสร้าง พิธีกรรม อื่น ๆ :
(ชื่อสามัญไทยของ วัชพืช)	<input type="checkbox"/> ทราบ <input type="checkbox"/> ไม่ทราบ <input type="checkbox"/> เคยใช้ <input type="checkbox"/> ไม่เคยใช้	
ชื่อท้องถิ่น : (ชื่อท้องถิ่นของวัชพืช ในแต่ละหมู่บ้าน)	ส่วนที่ใช้ประโยชน์อื่น ๆ : ใบ ดอก ผล ราก หัว ลำต้น เปลือก ทั้งต้น น้ำยาง อื่น ๆ :.....	
	วิธีใช้อื่น ๆ : (ระบุวิธีการใช้ประโยชน์อื่น ๆ ที่รายงานโดยผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคน)	

หมายเหตุ: แบบสอบถามข้างต้นเป็นเพียงตัวอย่าง สำหรับแบบสอบถามฉบับที่ใช้สัมภาษณ์ในแต่ละหมู่บ้าน
นั้น จำนวนชนิดของวัชพืชที่เป็นหัวข้อในการสัมภาษณ์เท่ากับจำนวนชนิดของวัชพืชที่มีรายงาน
การใช้เป็นสมุนไพรโดยผู้ให้ข้อมูลหลักของหมู่บ้านนั้น ๆ

ภาคผนวก ง

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์แบบสอบถามเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากวัชพืชในแต่ละหมู่บ้าน

หมายเลข	หมู่บ้านขุนแจ้	อายุ (ปี)	หมู่บ้านขุนแม่วาก	อายุ (ปี)
1	นางสาวสายสุนีย์ ไทยหัตถกิจ	39	นางหมี แซ่เฮ้อ	70
2	นางอะซือมะ แสนลี่	70	นางแย่ง แซ่ลี	60
3	นางสาวอะมีมะ แสนยี	57	นางมะ มรฺพงศ์	54
4	นางสุนทรี สายจา	57	นางอินใจ แซ่เฮ้อ	60
5	นายชาญชัย ทวีสัจจากุล	68	นางเน่ง มรฺพงศ์	60
6	นางอะชะมะ ไทยสุรเกษม	68	นางศรี แซ่ย่าง	53
7	นางอะเรมะ แสนยี	53	นางสาวแซะ เลาดา	64
8	นางอะสะมะ แสนหมู่	73	นางเหล่า แซ่ย่าง	68
9	นายหลวงสองเมียบ แสนหมู่	84	นางทิพวรรณ มรฺพงศ์	28
10	นางอะสะมะ สิ้นเข้า	54	นายสมปอง มรฺพงศ์	45
11	นายยศกร พรพิริยไพบุลย์	59	นางเยี้ย แซ่ลี	48
12	นายไต้ แสนลี	75	นายทิวัดักดิ์ แซ่ลี	39
13	นายจะแล จะพื่อ	58	นายวาง แซ่เฮ้อ	61
14	นางสุซาดา ไทยศักดิ์ดา	70	นายวะ สุริยะปัญญาวงค์	59
15	นางสาวชมพูนุช ปรียากุณนาร	43	นางแยะ มรฺพงศ์	36
หมายเลข	หมู่บ้านปางกีด	อายุ (ปี)	หมู่บ้านแม่กำปอง	อายุ (ปี)
1	นายทุเส่ สะเมย	25	นายเพชร ไทยสมุทร	73
2	นายแสง โลวู	44	นายทำนุ อุ่นเรือน	57
3	นายชาติ จะมู	46	นายณรงค์พันธ์ เรือนคำมูล	62
4	นายจะล่อ จะยอ	67	นางศิริทับ แก้วกิง	68
5	นางรุดี จะมู	50	นางมาลี ไชยพล	49
6	นางแฮเส่ ปราณิ	54	นายสมศักดิ์ กิ่งแก้ว	59
7	นายคาชะะ ปราณิ	80	นายบุญเลิศ ไทยกรณ์	62
8	นางอะแล จะแกว	70	นางวันเพ็ญ ทิพย์มหาวัน	56
9	นางนามีสือ สะเมย	43	นายไพบุลย์ พรอินตา	59
10	นายจะกอ จะคือ	75	นายใบ พวงเรือนแก้ว	65
11	นายจะสอ จะทอ	57	นางสาวแก้ว แสนคำมงคล	74
12	นางนาหา จะกล๊ะ	80	นายประภัทร พวงย่อยแก้ว	61
13	นางเฟล่า ะล่อ	48	นายประจัญ ศรีดวง	50
14	นางสุดา วนะอุดมเกษม	55	นางนิภา พิณชัย	49
15	นายแอ จะมู	74	นายจำนงค์ อุ่นเรือน	58

ภาคผนวก จ

ตัวอย่างวัชพืชที่สำรวจพบในแปลงปลูกชา



Adiantum lunulatum Burm. f.
หญาชวาก



Ageratina adenophora (Spreng.)
R.M.King & H.Rob.
สามหมา



Ageratum conyzoides (L.) L.
สามแรงสามกา



Artemisia vulgaris L.
พิษนาศน์



Bidens pilosa L.
ดาวกระจายใต้หวัน



Cardamine hirsuta L.
เล่ากอ



Chromolaena odorata (L.)
R.M.King & H.Rob.
สาบเสือ



Cissus javana DC.
ดาตตะกัวเถา



Clausena excavata Burm.f.
สันโสภา



Colocasia fallax Schott
ตุนเขี้ยว



Commelina benghalensis L.
ผักปลาน



Commelina diffusa Burm.f.
ผักปลาน



Conyza sumatrensis (S.F.Blake)
Pruski & G.Sancho



Crassocephalum crepidioides
(Benth.) S.Moore
ผักกาดข้าง



Cyathula prostrata (L.) Blume
หญ้าพันงูแดง



Cyperus cyperoides (L.) Kuntze.
หญ้ารังกา



Dichrocephala integrifolia
(L.f.) Kuntze
ผักชีดอย



Drymaria cordata subsp. *diandra*
(Blume) J.A.Duke.
หญ้าเกล็ดหอย



Elatostema integrifolium var. *tomentosum*
(Hook.f.) W.T.Wang



Galinsoga parviflora Cav.
ทหารกล้า



Gynostemma pentaphyllum
(Thunb.) Makino
ปัญญาจันทร์ / เจียวกู่หลาน



Hedyotis acutangula
Champ. ex Benth.
หญ้าอ้อยกำ



Lygodium flexuosum (L.) Sw.
หญ้ายายเภา



Malvaceae sp.



Melastoma malabathricum L.
โคลงเคลง



Melicope pteleifolia
(Champ. ex Benth.) T.G. Hartley
เพี้ยกระทิง



Mikania micrantha Kunth
ซีไต้ย่าน



Mitracarpus hirtus (L.) DC.
หญ้าจุกขาว



Oxalis corniculata L.
ผักแว่น



Paederia pilifera Hook.f.
หญ้าตดหมา



Persicaria nepalensis
(Meisn.) Miyabe



Persicaria sp.



Phyllanthus urinaria L.
หญ้าไต่ใบ



Polygonatum kingianum
Collett & Hemsl.
ว่านนางแลว



Pseudodrynaria coronans
(Wall. ex Mett.) Ching
ใบกูดอ้อม



Salvia misella Kunth
ประทัดม่วง



Selaginella willdenowii
(Desv. ex Poir.) Baker
ริงไก่อ



Sida acuta Burm.f.
หญ้าขัดใบยาว



Sida rhombifolia L.
หญ้าขัด



Spermacoce alata Aubl.
กระดุมใบใหญ่



Spermacoce exilis
(L.O.Williams) C.D.Adams ex
W.C.Burger & C.M.Taylor



Spermacoce remota Lam.
หญ้าเขมร



Synedrella nodiflora (L.) Gaertn.
ผักแครด



Thunbergia laurifolia Lindl.
รางจืด



Toddalia asiatica (L.) Lam.
เครื่องห้า



Urena lobata L.
ขี้ครอก



Apocynaceae sp.